

Een en ander over oefening van het cavaleriepaard,

DOOR

G. J. C. VAN ZIJLL DE JONG,

1ste Luitenant der Huzaren.

(Vervolg en slot van blz. 774.)

Modeltempo's.

Geldt als eerste voorwaarde voor eene doelmatige en stelselmatige oefening van het paardenmateriaal in de haarwisselingsperiode in het voorjaar met minimum-arbeid aan te vangen en daarna de arbeidseischen geleidelijk te vermeerderen, zoo geldt, tot verkrijging en instandhouding der goede conditie van het paardenmateriaal, als even gewichtige voorwaarde: *het nauwkeurig onderhouden van de voorgeschreven modeltempo's bij alle dienstverrichtingen te paard.*

De reglementair voorgeschreven tempo's voor het cavaleriepaard voor stap, draf en galop zijn: 100 M., $\frac{200 \text{ M. marschtempo}^*}{225 \text{ M. exercitietempo}}$ en 400 M. in de minuut.

Deze tempo's zijn, zoowel voor het bepakte als het onbepakte cavaleriepaard, uitstekend te noemen, aangezien daarbij rekening wordt gehouden met de gemiddelde arbeidscapaciteit der paarden.

Waar bij individueel rijden, een goed ingereden, goed gebouwd en sterk paard zonder bijzondere krachtsinspanning snellere tempo's van stap, draf en galop kan aannemen, moet de ruiteraanvoerder, met den troep uitrukkende, rekening houden met het arbeidsvermogen van de minder goed ingereden en van de minder goed gebouwde of zwakke paarden en zich dienen tevreden te stellen met gemiddelde tempo's en snelheden, wil het verkrijgen van grootere (marsch-)snelheid niet ten koste gaan van de krachten van het geheel en aldus het „gemiddeld weerstandsvermogen” van dit geheel achteruit doen gaan.

Bij strikte inachtneming dier tempo's is alsdan geen sprake van ijlen in stap, van jakkeren in draf en van jagen in galop, uit welke euveltempo's dikwijls kreupelheden ontstaan. Zij zijn inderdaad de kwade baccillen, die aan de goede conditie van het paardenmateriaal knagen,

waarom het zoozeer noodzakelijk is, dat aanvoerder en onderaanvoerders nauwkeurig vasthouden aan de modeltempo's, willen alle paarden, dus ook de jonge paarden, zonder nadeel aan spier- en beenstelsel, doch vooral aan het eerste, de oefeningen kunnen volgen. Die euveltempo's doen genoemde categorieën van paarden spoedig en sterk zweeten, daardoor verbruiken zij noodeloos hunne krachten, gaan in conditie achteruit en verminderen te gelijker tijd het „gemiddeld weerstandsvermogen” van het geheel.

Evenmin als een raceroeier of concourszwemmer zijn aangenomen en ingeoefenden slag verandert of wel afwisselend, dan eens versnelt en weder langzamer doet zijn, evenmin mag de ruiter afwijken van de modeltempo's, omdat dit strijdt met het wezen eener stelselmatige oefening en training.

Tusschen tempo en oefening der spieren in vermeerdering van het draagvermogen bestaat het nauwste verband. Door de paarden in kalme en regelmatige tempo's (door korte gangen in de manege) te rijden, wordt aan de achterbeenen gelegenheid en tijd gegeven, beurtelings het gewicht over te nemen en zich alsdan geheel in alle gewrichten (van het dragende achterbeen) te buigen, waardoor zij zich kunnen oefenen in vermeerdering van het draagvermogen.

VON SANDEN zegt hieromtrent: „Die Winkel der Hinterbeine des Pferdes, die in richtiger Zusammenziehung der Muskeln geübt wurden, werden „sich dementsprechend auch kräftig öffnen können und so lernen die „Beine Last aufnehmen und kräftig weiter zu befördern”. Aangezien vermeerdering van het draagvermogen gepaard gaat met vermeerdering van de snelheid, wordt tevens de snelheidsontwikkeling bevorderd.

Het eenmaal ingezet modeltempo moet rythmisch, gelijk de slinger van een uurwerk, vastgehouden worden, waardoor de spieren geoefend, krachtiger en ten slotte gestaald worden, terwijl tevens het uithoudingsvermogen daardoor, en in verband met het geleidelijk op adem brengen, toeneemt.

Geen ruiter in het eskadron, of hij moet ten volle beseffen het nut en de noodzakelijkheid, om het modeltempo zuiver en nauwgezet vast te houden. Zonder dit, wordt het den eskadronscommandant onmogelijk gemaakt, *de goede conditie van zijne paarden in stand en in de hand te houden.*

Daarom wordt door den eskadronscommandant aan patrouillecommandanten en ruiters als een disciplinair eisch gesteld, vooral te waken tegen de neiging om snellere dan de modeltempo's te volgen en zorg te dragen hun paarden niet te zeer „in het zweet” of wel „de ribben eruit” te rijden.

Eerst dan — en niet eerder — kan voortgegaan worden de paarden zwaren arbeid te laten verrichten in daarvoor gunstige jaargetijden, zonder dat dit ten koste zal gaan van de goede conditie van het geheel.

Arbeidsverrichtingen, zooals de Oostenrijksch-Hongaarsche cavalerie — qua ruiter- en paardengehalte als eene der beste cavalerieën beschouwd — te zien geeft, zijn wel beduidend te noemen.

Het 15^e regiment dragonders, 15 dagen op manoeuvres zijnde, legde op den 1sten dag 85 KM. af, 2 eskadrons zelfs 110 KM., den 2^{en} dag werd $\pm$ 55 KM. gemarcheerd, den 3^{en} dag weder $\pm$ 85 KM., terwijl gedurende de overige manoeevredagen $\pm$ 40 KM. dagelijks is afgelegd geworden.

Het 11^e regiment ulanen gaat elk jaar gedurende 1 tot 3 maanden op manoeuvres en legt dagelijks gemiddeld 40 KM. af, de rustdagen inbegrepen, welke, dagelijks afgelegde afstanden, afwisselen van 30 tot 70 KM.

De Revue de cavalerie van Maart 1896 vermeldde het volgende over de Oostenrijksch-Hongaarsche cavaleriemanoevres in 1895: „Les manoeuvres en question se sont déroulées près de Kis-Czall et de Zenta (Hongrie). Elles mettaient en présence 72 escadrons et 48 pièces répartis en deux corps distincts. Ceux-ci étaient concentrés à une distance de plus de 200 kilomètres. Après avoir constaté par leurs pointes d'officiers et leurs patrouilles les emplacements et la force du parti opposé, tous deux se trouvèrent en contact. D'où un brillant combat de cavalerie qui eut lieu le 18 septembre. La longueur moyenne des étapes, pour le gros des deux partis, avait atteint 64 kilomètres. On dit même que des patrouilles ont parcouru jusqu'à 128 kilomètres en 24 heures. La division de honved, c'est-à-dire de réserve hongroise, fit le 18 septembre près de 90 kilomètres ce qui lui permit de déboucher en temps opportun sur le flanc de l'adversaire.

„Chose à remarquer, bêtes et gens avaient bon aspect à la fin de cette période de fatigues intenses. Les chevaux semblaient être en excellente condition, malgré le poids si lourd qu'ils avaient porté durant de longues journées, les indisponibles étaient peu nombreux. La raison de cette bonne conservation est fort simple. Durant toute l'année, la durée et le genre du travail journalier sont ménagés de façon à obtenir un entraînement graduel des chevaux. Les cavaliers montent toujours les mêmes, ils les regardent donc comme leur bien propre et les soignent en conséquence. On met pied à terre aussi fréquemment qu'on le peut, on dessangle légèrement et on soulève un peu la selle, ce qui diminue les tendances au blessures. Aucun cheval au dessous de six ans n'assiste aux manoeuvres. Enfin l'allure la plus ordinaire est le trot ralenti, avec un minimum de pas, mais des haltes fréquentes. D'après l'opinion d'un officier supérieur présent, l'absence complète de blessures et de cors tient à ce procédé de marche.”

Grens van arbeidsvermogen.

De grens, tot waar het arbeidsvermogen (capaciteit) van het cavaleriepaard kan gaan, is afhankelijk, behalve van doelmatige en stelselmatige oefening, mede van:

- 1°. ras en afstamming;
- 2°. het rijkunstig peil der ruiters.

1°. *Ras en afstamming.*

Uit de ervaring der oorlogen is gebleken, dat de krijgspaarden, welke het beste de vermoeienissen en ontberingen van den krijg hebben doorstaan, de paarden zijn van Oostersche rassen en de, daarvan door kruising afstammende Europeesche rassen.

Klimaat en bodemgesteldheid der Oostersche landen hebben rassen doen ontstaan van fijnknokige, pezige, staalgespiede, snelle en volhardende paarden, welke de uitgestrekte droge hooglanden en vlakten tot verblijfplaatsen hebben, terwijl het klimaat de besloten stalling niet zoozeer noodig maakt, waardoor stallucht en vochtige standplaatsen geene schadelijke invloeden op longen en beenen kunnen uitoefenen.

De lagere landen, gelegen aan de zeeoeveren van West-Europa, met hun vochtiger luchtgesteldheid, en de invloed van ander, ook wel minder droog voedsel hebben rassen doen ontstaan van groote, zwaarknokige paarden met minder droge, meer zuchtige beenen en minder gestaalde spieren.

In den Russischen veldtocht van 1812 hebben de Arabische, Berberische en andere Oostersche paardenrassen zich het duurzaamst getoond. In den Krimoorlog in 1854 gingen de wereldberoemde Engelsche paarden te gronde, terwijl de Afrikaansche paarden der Chasseurs d'Afrique het best de oorlogsontberingen doorstonden en door de Fransche officieren zeer geroemd werden. Evenzoo was dit in den oorlog van 1866 het geval, met de, met Oostersche rassen gekruiste en veredelde Oostenrijksche paarden, die beter de oorlogsvermoeienissen weerstonden dan de, met Engelsch bloed gekruiste Pruisische paarden. In 1870 hebben de kleine Litthauische paarden, of zooals zij wel genoemd worden „Litthauische Katzen”, zich bij alle oorlogsontberingen het duurzaamst getoond en deze beter uitgehouden hebben dan de grootere Hanoveranen of Holsteinsche paarden.

Kozakkenpaarden zijn verbazend taai en volhardend, zelfs bij slechte voeding. Als zoodanig hebben zij zich onlangs weder doen kennen in den oorlog in Mandschoerije. Eveneens is de Hongaarsche Jucker in staat uren achtereen te loopen zonder moede te worden of te zweeten. Zeer merkwaardig is wel, dat in den Zuid-Afrikaanschen oorlog in 1900 de Birmaansche poney's zich geharder getoond hebben dan de paarden, bij tienduizendtallen door Engeland aangekocht uit Hongarije, Zuid- en Noord-Amerika, die meerendeels, ten gevolge van onregelmatige voeding, slechte houding (weinig ingereden) en overarbeid, in verband met weersinvloeden, dus wegens oorlogsonvoorbereidheid, zijn ten onder gegaan.

Bekend is ook de taaiheid der kleine Litthauische (Russische) poney's door Vriezeveensche paardenkoopers uit Rusland naar ons land gereden en gebracht op de jaarlijksche Vriezenveensche paardenmarkt.

Aangaande de harding — weerstandbieding aan ontberingen qua stalling, voeding en weersinvloed — van jonge paarden, is daarop niet

zoozeer van invloed de houding van het paard (waarmede duurzaamheid in het gebruik verkregen wordt), dan wel dagelijksche flinke arbeid bij alle weersgesteldheid, zoomede ander voedsel, bij voorkomende gelegenheden, dan het dagelijksche ration haver. Hierdoor toch worden paarden gevormd, welke gestaald zijn tegen alle weer en wind en andere zich voordoende ontberingen.

Volgens den bekenden Duitschen cavalerie-generaal VON ROSENBERG, was eene van de redenen van de overwinning der Oostenrijkers, deelnemende aan den afstandsrit Weenen—Berlijn in October 1892, de betere en meer volkomen oefening, zoomede de meer hardende opvoeding der Hongaarsche paarden.

Een ander bewijs hiervoor is het oordeel van Duitsche officieren, die in den oorlog van 1870 buitgemaakte Fransche troepenpaarden reden en van deze getuigden, dat zij waren uitstekende krijgspaarden, met zeer veel volharding, doch stijf en slecht afgericht (aldus goede houding mankeerende).

Al bevat het Arabische spreekwoord: „Wilt gij een sterk paard bezitten, zoo geeft dan haver en rijdt”, veel waarheid, zoo blijft rasafstamming toch haar voornaamsten stempel drukken op het arbeidsvermogen van het paard en blijken onze Geldersche en Groningsche paardenrassen — hoe uitstekend zij ook als trekpaarden mogen voldoen — ongeschikt voor onze cavaleriemonteering, wegens hun onvoldoend sterk been- en spierstelsel, waardoor zij niet bestand zijn tegen de zware eischen, welke de cavaleriedienst hun stelt.

2°. *Rijkunstig peil der ruiters.*

Dit stelt eveneens eene grens aan het arbeidsvermogen van het paardenmateriaal. Rijkunst wordt slechts langs empirischen weg verkregen. Daarvoor is noodig, dat de ruiter verkrijgt en in het bezit is van een werkzamen (actieven) zit. Hiermede toch wordt, bij niet volmaakt doorgereden paarden met kalm temperament, inwerking verkregen op spieren en ledematen, waardoor de eerste langs de meest gunstige richtingen — volgens welke de ledematen zich allengs, ten gevolge dier inwerking, gevormd hebben — mechanischen arbeid verrichten met het minste krachtsverbruik.

Een passieve zit — in de goede beteekenis, dat deze voortgekomen is uit den actieven zit, aldus geen „doode” zit, in den zin van de gebruikelijke vergelijking met een zoutzak — is meer van toepassing bij volmaakt (in rug, achterhand en nekgewricht) doorgereden paarden en bij die van zenuwachtig temperament, doch dan onder beding, dat de steeds oplettende ruiter zijn passieven zit — indien noodig — oogenblikkelijk weet te veranderen in een actieven zit, zoodra bij het paard neiging ontstaat zich terug te houden, of wel uit de evenwichtshouding te komen. Aangezien deze neiging, in hoe geringe mate dit ook moge zijn, bij alle rijpaarden zal bestaan — wijl de gymnastiek, noodig voor de voortbeweging onder ruitergewicht, in de verzamelde houding,

ja, zelfs in de evenwichtshouding (waarbij de achterhand het overgewicht van den, wegens den lichaamsbouw meer belasten voorhand, overneemt) door het paard niet uit eigen impuls zoozeer verricht wordt en hiervoor, hoe gering dan ook, steeds eenige actieve inwerking van den ruiter noodig blijft — is het beter bij den oplettenden ruiter van laatstgenoemde categorieën te spreken van een passief-actieven zit, evenals in de tactiek het paradoxaal klinkend defensief-offensief gebezigd wordt.

In aanmerking genomen, dat een veel grooter aantal paarden voorkomt, dat den toets van „volmaakt doorgereden” niet in allen deele kan doorstaan, zullen alzoo ruiters met actieven zit noodig zijn tot het in betere houding (evenwichtshouding) inrijden der paarden, waardoor als einduitkomst een paard verkregen wordt met buigzame achterhand, veerkrachtigen rug, opgerichten, tegen schoft en schouders aangeschoven hals met buigzaam nekgewricht en hiermede gepaard gaande, voor de evenwichtshouding noodzakelijke, nagenoeg loodrechte plaatsing van het hoofd, waardoor de mond komt ter hoogte van de heup.

Ruiters met flegmatischen aard (identiek met lui, lauw, onverschillig) zijn minder — en alleen na-zelf actiever te zijn geworden — geëigend tot het verkrijgen van een actieven zit; er moet eene groote hoeveelheid aansporende en overtuigende kracht van den onderwijzer en aanvoerder uitgaan om dergelijke naturen een meer actieven en impulsieven zit bij te brengen. Een ieder, die, na afloop der (winter) manegelessen en den aanvang van het buitenrijden, zich bemoeid heeft met het geven van raad en aansporing aan ruiters, welke deze nog behoeven tot het in betere evenwichtshouding terugbrengen of daarin blijven rijden hunner paarden, weten hoeveel eigen gewekte lust en ijver bij die ruiters aanwezig moeten zijn, om zich de daarvoor meerdere moeite te getroosten en *bij voortdurende* daaraan gevolg te geven, ten einde zodoende hunne paarden in betere evenwichtshouding aan te rijden. Hoe dikwijls vervallen dergelijke ruiters, zelfs bij de kleinste terreinritten, waarbij van marschvermoeienis geen sprake kan zijn, weder in het zooveel gemakkelijker lichtrijden, doch waarbij voor middelmatige ruiters het gymnastische aanrijden van hun paard geëindigd is en daarvoor in de plaats is getreden de krachtelooze „pendel”beweging van, uit de evenwichtshouding en op den voorhand gereden paarden!

Zooals gezegd, ruiters met actieven zit, geschikt tot het geheel „doorrijden” van het paard, waardoor dit verkrijgt een veerkrachtigen rug, eene buigzame achterhand met een, voor de evenwichtshouding of verzamelde houding, evenredige oprichting van den hals met bijgebracht hoofd en daarmede gepaard gaande meerdere beenheffing, worden moeilijker gevormd uit flegmatieke naturen; er behoort voor deze omvorming door de deskundige onderwijzers veel impulsieve kracht aangewend te worden. Uit dusdanige, met actieven zit gevormde, ruiters worden de remonteruiters gerecrueteerd.

Wel is waar zijn in 24 maanden (eerste-oefeningstijd der militie bij de cavalerie, w.b. 6 maanden voor blijvend gedeelte) geen ruiters te

vormen, die bij een actieven zit, voldoende rijkunstige ontwikkeling bezitten, zoodat zij bijvoorbeeld geschikt zouden zijn voor remonte-ruiter. Doch eene, tot zulk eene hoogte gevorderde rijkunstige ontwikkeling is ook niet noodig voor het beoogde doel, n.l. om afgerichte paarden, welke uit de evenwichtshouding zijn gereden — ten gevolge van slecht rijden of ongunstige lichaamsbouw van het paard of van beide — weder daarin terug te brengen.

Hierbij is wel in het oog te houden, dat het paard, bij zijn overgang als afgericht bij het eskadron, in evenwichtshouding vrijwel heeft kunnen gaan. Globaal aangegeven en uitzonderingsgevallen voor norm ter zijde gesteld, is tot terugbrenging in de evenwichtshouding in hoofdzaak noodig een actieve zit, in verband met eene overeenstemmende, opvangende werking der handen, waardoor toch, ten gevolge van de inwerking op (door) rug, achterhand, hals en hoofd, deze achtereenvolgend zullen toenemen in veerkracht, in buigzaamheid, in meerdere oprichting en bijbrenging en *de mate dier inwerking geëvenredigd is met den rijkunstigen aanleg en de reeds verkregen ervaring van den ruiter.*

Door enkelen zal de, door deze ruiters *juiste* toepassing der overeenstemmende zit-, been- en teugelhulpen, gehouden worden voor het „ei van Columbus”, wijl *daarin* juist de rijkunst gelegen is, doch geldt hier toch zeer zeker, tot bereiking van zeer wel mogelijke uitkomsten het „zoekt en gij zult vinden!”

Indien de rijkunstige ontwikkeling, in verband met eene oordeelkundige indeeling van ruiters en paarden, zoover gevorderd is, dat ieder ruiter zijn paard in stap, draf en galop in evenwichtshouding kan laten gaan, dan zouden gevallen van: door de knieën vallen op den vlakken weg, kreupel rijden op oneffen, ja dikwijls op effen terrein, enz., niet meer behoeven voor te komen.

Hoe hooger het peil is van rijkunstige bekwaamheid der ruiters, des te grooter het aantal zal zijn van goed doorgereden paarden in het eskadron, des te meer ruggangers en des te minder schenkelgangers onder de paarden zullen voorkomen, des te grooter aantal, tegen vermoenissen bestand zijnde, paarden aanwezig zullen zijn, geschikt voor groote patrouille- en verkenningsritten.

De voordeelen, welke ruggangers boven schenkelgangers in snelheid, volharding en duurzaamheid opleveren zijn niet onbeduidend te achten. ARNOLD SCHLÜTER, schrijver van „*Training des Pferdes für Sportzucht und Gebrauchszweck*”, zegt omtrent snelheidsontwikkeling van ruggangers: „Ohne Rückenthätigkeit ist ein rennmässiges Galoppieren nicht „möglich. Die sogenannten Schenkelgänger mit totem Rücken, meist „flachen Nieren, können einen ausgiebigen Galoppsprung nicht entwickeln. „Man sehe sich den Windhund an, hier arbeitet der gewölbte Rücken „permanent wie ein Bogen, sich zusammenziehend und ausschallend „und giebt ein Bild des vollendeten Rückengängers, daher die Schnelligkeit.”

Omtrent verdere voordeelen, welke ruggangers opleveren, zegt BACHOFEN,

Dragoner-Hauptmann, Instructions-offizier der Schweizerischen Kavallerie in zijn brochure „Erst Haltung dann Stellung“: „Mit dieser Eigenschaft „hat es grosze Vortheile erlangt: Vor Allem hat die Nachhand Schwungkraft erhalten. Diese intensivste Thätigkeit im hintern Muskelapparat „wirft das Pferd mächtig und spielend leicht, zugleich mit höchster „Ergiebigkeit, nach vorn. Der elastische Gang, das Federn im vollen- „deten Gleichgewicht, nimmt die Last der Vorhand in sich auf, seine „Stösse, welche diese treffen, sind regulirt, d. h. weich bei höchster Fe- „derkraft; die Stösse gehen horizontal nach vorn auf der Höhe der „Profillinie von Nachhand und Rücken, und nicht schräg nach unten „gegen Schultern und Kniee: die Vorhand wird geschont und der Rumpf „vorgeworfen in der reinsten Richtung der Schnelligkeit (horizontal). „Ferner liegt im elastischen Gang indirect die Geschicklichkeit, die Wen- „digkeit des Pferdes und damit zum grossen Theile der Gehorsam, denn: „Ohne Gleichgewicht keine Elastizität. Das elastische Pferd fühlt sich „bei der Arbeit und deshalb dann auch nachher im Stall wohl, es „konservirt sich selbst und den Reiter, ist für diesen angenehm und „ermüdet ihn nicht.”

Bekwame ruiters zullen oordeelkundiger hunne paarden rijden, weten ongeveer hoeveel arbeid zij van hen kunnen vergen, voelen tot hoever zij, zonder physiek nadeel aan hunne paarden te berokkenen, kunnen doorgaan in de verschillende tempo's, weten daarbij hunne paarden — voor zoover de diensteischen in vredes- en oorlogstijd dit toelaten — te sparen in verband met weg- en terreingesteldheid, zonder daardoor de snelheid van beweging in te boeten.

Deze eigenschappen, door den Franschman samengevat in „la connaissance du cheval”, wordt meestal verkregen door degenen, die reeds van hun jeugd met paarden hebben omgegaan en ze gereden hebben, zooals pikeurs, knechts bij paardenhandelaren, landbouwerszooons, koetsiers en staljongens bij eigenaren van paarden, enz., wier kennis van paardenbehandeling als het ware met den paplepel is ingegeven.

Is het aantal van deze categorie, bij de cavalerie ingedeelden, groot, zoo stijgt naar evenredigheid het peil van rijkunstige bekwaamheid ook hooger en in gelijke mate dat van de arbeidscapaciteit van het paardenmateriaal. De slijtage daaraan, ten gevolge van zware oefeningen, zal dan geringer zijn, dan het geval is met rijkunstig minder bekwaam personeel, met welk laatstgenoemd personeel, — wil de ruiteraanvoerder de slijtage aan het paardenmateriaal niet te groot doen zijn — ook de graad van zwaarte der oefeningen zal moeten verminderen, waarmede in gelijke mate de oorlogsvoorbereiding van het paardenmateriaal zal dalen.

Met rijkunstig bekwame ruiters zal het tijdstip van op reform stellen tot lateren datum uitgesteld kunnen worden en alzoo het nuttig rendement van het paardenmateriaal ook grooter zijn.

Met alle genoemde factoren rekening houdende, wordt van den ruiteraanvoerder groote oplettenheid gevorderd, ten einde de opklimming der

oefeningen zóódanig af te meten, dat, met het voortdurend behoud der goede conditie van het paardenmateriaal, dit in staat zal zijn, het maximum-arbeidsvermogen te ontwikkelen, waardoor het 't best weerstand zal kunnen bieden aan de vermoeienissen van den cavaleriedienst in vredes- zoowel als in oorlogstijd.

B. Doelmatige verzorging voor en na den arbeid.

De verzorging van het cavaleriepaard bestaat in eene verpleging op stal en in eene verzorging na den arbeid bij terugkeer van de oefening.

De stalverpleging is doelmatig te achten, indien deze aan het, van den arbeid vermoeide paard, bij terugkeer op stal het spoedigst herstel van de verbruikte krachten verschaft. Hiertoe draagt veel bij een zindelijk stroobed van voldoende dikte, waarop het paard zich welbehaaglijk kan nedervleien en uitstrekken, waardoor spieren en gewrichten zich het snelst van de vermoeienis kunnen herstellen en ten volle hunne capaciteit kunnen terugwinnen.

Ten einde de ademhalingsorganen en longen van het paard zooveel mogelijk voor ziekelijke aandoeningen te vrijwaren en deze daartegen bestand te maken, is *behoorlijke luchtverversching* in den stal noodig, ten einde de stalatmosfeer zuiver te houden en ophooping te voorkomen van schadelijke uitwasemingen, zooals ammoniak van de urine, koolzuur van menschen en paarden en poetsstofjes van het paardenpoetsen.

In art. 58 van het Reglement op den Inwendigen dienst der Cavalerie wordt onafgebroken zorg voorgeschreven voor eene behoorlijke luchtverversching, met inachtneming van de weersgesteldheid en met voorkoming van schadelijken tocht.

Bij koud en guur weder en na terugkeer van de oefening en verzorging van het paard, moet zorg gedragen worden voor een warmen stal, waardoor het, op rug en kruis gedekte paard spoedig in een toestand van welbehaaglijkheid terugkeert, welke voor het spoedig herstel van krachten het meest bevorderlijk is. Hieromtrent schrijft voornoemd art. 58 voor, dat, ter voorkoming van eene plotselinge afkoeling na terugkeer van de oefeningen, deuren en vensters minstens gedurende een half uur gesloten blijven en dit alleen vervalt bij groote hitte en windstilte.

Aangaande ventilatie wordt echter, meer dan voor longen en ademhalingsorganen van menschen en paarden goed is, verontachtzaamd, bij koud, doch overigens gezond winterweder, *tijdens de staltijden* deuren en vensters geheel dan wel gedeeltelijk te openen, deze zijn, juist in den tijd, dat luchtverversching zoozeer noodig is, hermetisch gesloten, waardoor aan de, zoozeer schadelijke en eene benauwde atmosfeer veroorzakende, ten gevolge van het paardenpoetsen losgekomen, fijne zweetstofjes, den uitweg uit de stalruimte belet wordt en deze zoodoende in de longen komen van menschen en paarden.

Door het surveilleerende kader en door kouwelijke paardenpoetsers wordt deze schadelijke, benauwde atmosfeer alsdan verkozen boven de ventileerende en gezonde buitenlucht en niet bedacht, dat, met voorkoming van tocht, door het sluiten van de vensters *tegenover* de geheel of *gedeeltelijk* geopende staldeuren, de voorgeschreven behoorlijke luchtverversching vóóral tijdens de staltijden zeer goed mogelijk, doelmatig en gezond is. Het Duitsche, desbetreffende spreekwoord luidt: „Freie Luft gesunde Luft, Stallluft schädliche Luft”.

De staltijden geëindigd zijnde, ziet men daarentegen, wat tegen de logica der gezondheidsleer indruischt, dat bij koud, guur, ja, bij winderig en regenachtig weder, de staldeuren geopend zijn, waardoor in den stal, in plaats van eene weldadige warmte, tocht en eene koude, kille temperatuur heerschen, wat voor de stilstaande paarden bepaald onbehaaglijk moet zijn en uit een gezondheidsoogpunt zoowel als uit een hardingsoogpunt te veroordeelen is.

Indien de daarvoor onmiddellijk verantwoordelijk gestelden, zooals de wachtmeester- of korporaal-planton-stallen, het kader van de week en de stalwachten, dit toelaten, wijst dit bij die personen op weinig deskundig begrip van hetgeen verstaan moet worden onder behoorlijke ventilatie en zou men alsdan in plaats van eene behoorlijke, van eene onbehoorlijke luchtverversching kunnen spreken.

Omtrent den grooten invloed, welken frissche en gezonde buitenlucht uitoefent op het paardenmateriaal, schrijft ABLEITNER, Militär Veterinärarzt, in zijn brochure: „Das Kriegspferd im gesunden und kranken Zustande nebst Beobachtungen und Erfahrungen in der Kriegsthierheilkunde während des deutschen Feldzuges 1866”: „Es ist eine feststehende Erfahrung dasz, wenn die Militär-Pferde aus dem Kasernenstall „in Kantonirung oder Bivouak gebracht werden, sie durchgehends „im Wohlbefinden so lange verbleiben, bis sie wieder längere Zeit „zum Kasernenstall-Aufenthalt verurteilt werden, wo dann auffallend „schnell wieder Erkrankungen zum Vorschein kommen. Die jungen „Pferde waren im letzten Feldzug (1866) wie sie einige Zeit im „Bivouak zubrachten und durch die Einquartierung zerstreut wurden, „innerlich wohl oder wenigstens viel gesunder als in den Garnisonsstallungen, was auch ganz natürlich ist. Dieselbe Beobachtung konnte „man nicht nur bei den neuangekauften Remonten, sondern auch bei „den älteren Dienstpferden machen”.

Aangaande de verzorging van het cavaleriepaard, na den arbeid en bij terugkeer van de oefening, is het volgende op te merken. Ten gevolge van den arbeid heeft bij het paard zweetafscheiding plaats, waardoor de huidporiën gedeeltelijk verstopt geraken en daardoor de huidademhaling eenigszins belemmerd wordt. Eene goede gezondheidsverpleging brengt mede, dat het opgedroogd zweet *zoo spoedig dit mogelijk is*, verwijderd wordt, waardoor de huidademhaling en de lichaamsgesteldheid weder normaal worden.

Dit geschiedt, bij zachte en droge weersgesteldheid, het snelst en

het doelmatigst door middel van eene behandeling met de natte of wel daarna uitgewrongen spons, daarbij het paard niet natter makende dan de reiniging van de bezweete plekken dit noodig maakt, waarna op stal het droogmaken der natgemaakte deelen met de stroowisch plaats heeft.

Deze behandelingswijze vergemakkelijkt niet alleen zeer het daaropvolgend poetsen, aangezien de zweetafscheiding grootendeels reeds weggenomen is door de vochtige spons, doch zij oefent eveneens een versterkenden en heilzamen invloed uit op de huid, omdat koudwaterbaden *met daaropvolgend droog- en warmwrijven*, eene versterkende reactie teweegbrengen op de huid- en spierweefsels en evenzoo de bloedstrooming bevorderen en aldus medewerken tot zooveel mogelijke voorkoming van drukking.

Deze behandelingsmethode heeft de volgende voordeelen:

- 1°. Zij verfrischt het vermoeide, bezweete en met stof overdekte, van de oefening terugkeerende paard; bevordert aldus de spoedige terugkeer tot welbehaaglijkheid en is ergo bevorderlijk voor de goede conditie.
- 2°. Zij draagt bij tot het voorkomen van drukking.
- 3°. Zij vergemakkelijkt het daaropvolgend poetsen, ergo is daardoor bevorderlijk ter verkrijging en instandhouding van de goede conditie, (een Duitsch spreekwoord luidt veelzeggend: „Guter Putz ist halbes Futter!”)

C. Rationeele voeding.

Ten einde den hoogsten graad van geoefendheid voor het paard te bereiken, is, behalve doelmatige arbeid, noodig rationeele voeding. Deze bestaat in eene evenredige vermeerdering of vermindering van de hoeveelheid te verstrekken voedsel, in verband met de stijging of daling der arbeidsverrichtingen van het paard.

Met de, aan het cavaleriepaard verstrekte rations fourage in winter, zomer, manoeuvre- benevens overgangstijden van 14 dagen voor en 3 dagen na de manoeuvres, is met deze voedingsleer rekening gehouden.

Doet eene, naar juiste verhouding tot den verrichten arbeid te verstrekken, hoeveelheid voedsel, het paard in opgewekten welstand verkeeren, zoo is dit niet het geval bij toediening van eene te geringe of van eene te overvloedige hoeveelheid voedsel en blijven in beide gevallen, uit een oogpunt van oefening beschouwd, de ongunstige uitkomsten niet achterwege.

Bij toediening gedurende geruimen tijd, van eene te geringe hoeveelheid voedsel, in verband met den gevorderden arbeid, komt het paard in onvoldoenden voedingstoestand, waardoor de krachten niet meer berekend zijn voor den gevorderden arbeid: het paard overarbeidt zich, vermagert en verzwakt dientengevolge en gaat in goede conditie achteruit.

Bij toediening gedurende geruimen tijd van eene te overvloedige

hoeveelheid voedsel, in verband met den gevorderden arbeid, blijft de goede conditie *schijnbaar* in stand, doch gaat zij inderdaad achteruit. Het paard verliest zijn goeden vorm, wordt rond, gelijk de Franschman zegt: „comme un saucisson”, en verliest zijn vlugheid van beweging. Ten gevolge van de sterke voeding bij weinig arbeid, vormt zich veel onderhuidsvetweefsel (vetlaag), waardoor de spieren hun hardheid en energie verliezen en week en slap worden. Het paard gaat, bij eenige krachtsinspanning, reeds spoedig zweeten, waardoor meerder krachtverlies ontstaat en het spoediger vermoeid wordt.

Met den arbeid en door de oefening en daarmee gepaard gaande zweetafscheiding, wordt de huid allengs bevrijd van de overtollige vetlaag — bij het entraîneeren van renpaarden sweats (zweetoefeningen) geheeten — en worden de spierbundels alsdan duidelijk zichtbaar en verkrijgt de huid de prachtige metaalglans, in onderscheid met de vette glans der dikke en vette paarden.

De goede conditie van het paard wordt alzoo niet verkregen door toediening van veel voedsel bij weinig arbeid, doch slechts door doelmatigen arbeid met daarmee evenredige voeding.

Zooals reeds gezegd, bestaat er verband tusschen voedselopname en arbeid, daar overarbeid storing der maagfunctiën ten gevolge heeft en weigering van voedselopname aan te merken is als een der symptomen voor overarbeid.

Het toedienen van verschillend voedsel werkt opwekkend op de maagfunctiën.

Eene vermelding der soorten voedsel, welke zoal toegediend kunnen worden, zoomede de aan deze toe te kennen voedingswaarden, valt buiten de strekking van dit opstel, hetwelk, wat *C* betreft, beoogt in algemeenen zin het verband aan te geven tusschen oefening en voeding, en wat *A* en *B* betreffen, aan te geven een z.g. rooden draad voor stelselmatige oefening benevens verzorging, ten einde tot het einddoel te geraken: de goede conditie van het cavaleriepaard, hierbij de te voren neergeschreven aanhaling, herhalende: „Toute méthode de dressage qui n'a pas pour base la mise en condition du cheval n'est pas une méthode de guerre”.

Genoemde roode draad strekt zich uit over de volgende axioma's ter verkrijging en instandhouding van de goede conditie van het paardenmateriaal:

- 1°. *Geleidelijke vermeerdering dan wel vermindering der arbeids-eischen, in verband met de jaargetijden, met nauwkeurige inachtneming der symptomen van overarbeiding.*
- 2°. *Inachtneming van en waken voor het zuiver onderhouden der reglementair voorgeschreven tempo's.*
- 3°. *Aan het paardenmateriaal gelegenheid geven tot krachtsherstel, na oplegging van een enkelen of van eene reeks zware arbeidseischen.*
- 4°. *Doelmatige verzorging der paarden voor en na den arbeid.*
- 5°. *Rationeele voeding in verhouding der arbeidsverrichtingen.*

Tot besluit zij nog aangehaald het oude Duitsche versje voor afstandsruiters:

„Bergauf reit mich nicht!

„Bergab treib mich nicht!

„In der Ebene schon mich nicht!

„An der Krippe vergiss mich nicht!“

hetwelk de geheele gebruikspractijk aangeeft voor den cavalierist, wil hij, bij volvoering van zware arbeidsverrichtingen, daarbij instandhouden de goede conditie van zijn paard.

Ziekendragers.

Zeker wel tot de jongste personeelgroepen van den Geneeskundigen Dienst der meeste Europeesche legers behooren de ziekendragers.

Verschillende oorzaken zullen wel medegewerkt hebben om personen tot dien dienst aan te stellen.

Vooreerst van de zijde der militaire autoriteiten, daar waar men een einde wilde maken aan het eigenmachtig verlaten der gelederen door soldaten, welke een gewonden kameraad uit het vuur droegen, om dan zelve gedurende het gevecht vaak niet meer te voorschijn te komen.

Dit kon geschieden: of door het algeheele verbod om gewonden weg te dragen gedurende den strijd, zooals dit ten tijde van FREDERIK DEN GROOTE geldend was, toen geen verwonde tijdens den slag vervoerd mocht worden, tenzij een officier door zijn eigen bedienden; of door het aanstellen van eene groep van personen, op wie de taak van het gewondenvervoer *uitsluitend* rustte.

Dit laatste werd gekozen. De meer humane denkwijzen, naast de vervanging der oude huurtroepen door militia, wezen als vanzelf dien weg op.

Langzamerhand, in en na de Napoleontische oorlogen, komen in alle legers korpsen ziekenverplegers te voorschijn. Op hen rustte aanvankelijk meestentijds de dubbele taak en van het vervoer, en van de verpleging der zieken en gewonden.

Hoe meer wij nu den huidigen tijd naderen, des te sterker wordt algemeen de noodzakelijkheid gevoeld eene splitsing te bewerkstelligen in personen, belast met de verpleging, en andere, belast met het transport van zieken en gewonden.

Tot deze scheiding moeten medegewerkt hebben, als oorzaken: 1°. de hogere eischen, welke aan de ziekenverpleging worden gesteld, en dus meer personeel vorderen; 2°. het grootere verliescijfer, dat een troep tegenwoordig in korten tijd kan worden toegebracht; en 3°. de groote uitwerking der moderne vuurwapens, waardoor de onveilige zône zoo veel dieper is geworden, met als gevolg het meer achterwaarts opstellen der verbandplaatsen, zoodat er veel meer terrein tusschen de gewonden en de hulp te doorloopen valt.

Een en ander vroeg meer handen voor de verpleging en meer krachten voor het draagwerk.

Waar nu voor de opleiding van een ziekenverpleger eene flinke voor-

oefening en eenige ondervinding reeds in tijd van vrede noodzakelijk is, daar meende men, dat dit voor iemand, uitsluitend belast met het opzoeken en vervoeren van de gekwetsten, slechts in geringe mate noodig ware.

Men is dus, zeer zeker te recht, begonnen met uit de compagnie, de batterij of het eskadron eenige personen aan te wijzen, welke, als daartoe behoefte bestond, gemachtigd waren hunne gekwetste kameraden weg te brengen. Deze manschappen kregen dan, zoo er gelegenheid toe was, van de Officieren van Gezondheid eenige aanwijzingen, hoe zij daarbij het beste handelden.

Zoo ongeveer zullen wel de eerste ziekendragers ontstaan zijn.

Oorspronkelijk combattanten, aan het gewondenvervoer slechts medewerkend, wanneer grootere verliezen optraden, namen de ziekendragers dus feitelijk geen eigen positie in.

Deze regeling kon echter op den duur niet voldoen. Vaak toch bevond de man zich op een post, of zóó vooraan in de vuurlinie, dat hij daar niet vandaan kon, misschien ook in de hitte van het gevecht in het geheel niet meer om zijn ziekendragerschap dacht. De dragers kwamen zich dus bij herhaling *niet* bij den bataljons-arts aanmelden. Spoedig werden zij dan ook zóó in het onderdeel, waarvan zij deel uitmaakten geplaatst, dat zij tot de reserve daarvan behoorden. Was het gevecht begonnen, dan traden zij uit, verzamelden zich bij de ziekenkar, ter beschikking van de Officieren van Gezondheid. De wapens werden neergelegd, de uitrusting afgehangen. Van draag- of raderbaren en verbandmiddelen voorzien, begon nu hunne functie als ziekendrager. Van eenige actieve deelname aan het eigenlijke gevecht was voor hen geen sprake. Om te voorkomen, dat onbevoegden zich ook, zoogenaamd als ziekendrager, verwijderden, was hun een onderscheidingsteeken gegeven, dat echter geen internationale beteekenis had.

Was het gevecht afgelopen en waren geen gewonden meer te vervoeren, dan pakte de ziekendrager geweer en ransel weer op, ging naar zijn korps terug, hernam zijn plaats in het gelid, en kon zoo straks op voorposten of patrouille gezonden worden.

Deze verandering was een groote sprong vooruit; men kon nu met meerdere zekerheid op de hulp dier mannen rekenen. Maar steeds toch bleven bezwaren bestaan. Nu eens verliep de ontwikkeling van de compagnie zoo snel, dat niemand er aan dacht de ziekendragers te doen uittreden, alvorens het te laat was; een ander maal wist men de ziekenkar niet te vinden, zoodat toch nooit zekerheid te verkrijgen was, dat de dragers, wanneer men ze gebruiken moest, present zouden zijn. Daarbij is nog te voegen, dat de man, die misschien reeds ver naar voren was, van daar weer terug naar de hulpverbandplaats moet gaan, aler hij hulp kan verleen.

Wanneer dan verder in het oog gehouden wordt, dat, door de ziekendragers, combattanten zijnde, de hulpverbandplaats belast wordt met de zorg voor ettelijke geweren en uitrustingsstukken, welke dus de onzijdigheid in gevaar brengen;

wanneer men bedenkt dat deze personen vaak veel langer in functie zullen zijn dan hunne strijdende kameraden, daar ook het afzoeken van het slagveld aan hen kan worden opgedragen, en zij dus uiterst zeldzaam na den slag voor wacht of patrouillediensten zijn te gebruiken;

dan zal men de tegenwoordige regeling in ons leger van den dienst der ziekendragers eene niet genoeg te waardeeren verbetering vinden.

De ziekendragers bij de infanterie worden tegenwoordig uit die voor verkorte oefening ingedeelde miliciens genomen, welke lichamelijk en geestelijk voor die taak geschikt geacht worden.

Jaarlijks worden daartoe per bataljon infanterie 6 man aangewezen. De opleiding geschiedt door de zorg van den chef van den geneeskundigen dienst ter plaatse, en wordt in hoofdzaak gegeven door één of meerdere officieren van gezondheid van het garnizoen.

Per batterij veld- en rijdende artillerie oefent men telken jare 1 milicien als ziekendrager (en wel van de lichte van het vorige jaar). Bij de cavalerie worden in hoofdzaak 2 vrijwilligers per eskadron daarvoor bestemd.

In de eerste 4 weken van hunne opleiding ontvangen zij 5 dagen in de week gedurende één uur onderricht, gedurende hun verder verblijf onder de wapens 1 uur per week.

Bij herhalingsoefeningen wordt ook meerdere tijd aan eene opfrissing van het geleerde ten koste gelegd.

Het onderricht omvat ¹⁾:

- 1°. De samenstelling van het menschelijk lichaam in groote trekken, de ligging der voornaamste werktuigen en organen, den bloedsomloop in het algemeen, de ligging der voornaamste slagaderen en aderen met aanwijzing der plaatsen, waar bij verbloeding drukking moet worden aangewend.
- 2°. De verwondingen en ziektegevallen, die in den oorlog veelvuldig voorkomen; de gevallen, waarbij de ziekendragers aanstonds de eerste hulp behooren te verleen, en die, waarbij zij zich van die hulp onthouden; de middelen, *waarmede*, en de wijze, *hoe* in dergelijke gevallen hulp wordt aangebracht.
- 3°. Eenvoudige verbandmiddelen, b.v.: driehoeken, kompressen, snoeren van Foulis, den inhoud der tassen voor ziekenverplegers; de vervaardiging van noodspalken uit stroo, boomtakken, sabel- of bajonetscheeden, geweren en dergelijke eenvoudige hulpmiddelen.
- 4°. De wijze van vervoer, wanneer baren ontbreken of onbruikbaar zijn geworden, namelijk: het dragen van gewonden op den rug, op de handen met behulp van riemen, sabelkoppels, touwen, mantels, jassen, geweren, ransels, enz.

¹⁾ Voorschrift, betreffende de oefening van manschappen der korpsen van het Leger in het dragen van zieken en gekwetsten, § 15.

5°. De verschillende soorten van draagbaren en de raderbaren (DE MOOY): hare inrichting, het uit elkaar nemen en ineenzetten, het laden in ziekenwagens, ziekenkarren, spoorwagens en vaartuigen, de bevestiging op gewone voertuigen, het afladen der draagbaren van de verschillende vervoermiddelen; de wijze van opneming en plaatsing der gewonden op de draagbaar, naarmate van den aard en van de plaats der verwonding, het loopen met den toestel (uit den pas): het op- en afladen van gekwetsten bij wagens of karren, wanneer geen draagbaren voorhanden zijn, doch de bodem van het voertuig met stroo is bedekt.

Naast deze bijzondere opleiding worden de ziekendragers voor het overige geheel afgericht als de andere miliciens der infanterie.

De voorbereiding gaat dus geheel van het beginsel uit, dat zij in *hoofdzaak* bestemd zijn om als *strijdenden* dienst te doen, en als *bijzaak*, mede zullen helpen bij het vervoer der gekwetsten. Beschouwen wij, dit voorop gesteld hebbende, de taak, welke, volgens onze reglementen, den ziekendrager te velde wacht.

Vooreerst verdeelt het „Voorschrift betreffende de oefening van de manschappen der korpsen van het leger in het dragen van zieken en gekwetsten” in § 2 de verschillende ziekendragers in categorieën volgens hunne oorlogsbestemming.

a. Voor zoover zij behooren tot de bataljons infanterie:

- 1°. Om tot het vereischte getal als *ziekendragers* te worden ingedeeld bij de sectiën van de verbandplaatsafdeelingen.
- 2°. Om tot het vereischte getal als *ziekendragers* te worden ingedeeld bij de verbandplaatsafdeelingen in liniën en stellingen.
- 3°. Om tot het organieke aantal bij de compagnieën te worden ingedeeld, ten einde in het gevecht en onder omstandigheden, wanneer hunne hulp als zoodanig wordt gevorderd, tijdelijk als ziekendragers dienst te doen.
- 4°. De overigen om voorloopig te worden ingedeeld bij de depotbataljons der regimenten infanterie.

b. Voor zoover zij behooren tot de eskadrons huzaren en tot de batterijen veld- en rijdende artillerie, om tot het organieke aantal bij de betrokken onderdeelen te worden ingedeeld, ten einde in het gevecht en onder andere omstandigheden, wanneer hunne hulp als zoodanig wordt gevorderd, *tijdelijk* als *ziekendragers* dienst te doen; de overblijvende ziekendragers der regimenten veldartillerie worden bestemd voor de depots der regimenten veldartillerie.

c. Voor zoover zij behooren tot de landweer, om tot het organieke aantal te worden ingedeeld bij de compagnieën der bataljons landweer-infanterie, terwijl de overblijvenden worden ingedeeld bij de verbandplaatsafdeelingen in de liniën en stellingen.

Wij vinden dus in hoofdzaak eene scheiding in 2 groepen, n.l. *zieken-*
Mil. Spect. 1907. 58

draggers en *tijdelijke ziekendragers* ¹⁾; dit wordt nog duidelijker uitgesproken in § 8 van genoemd reglement, waar het zegt:

De ziekendragers, van wie sprake is bij § 2 onder *a*, punt 1 en 2, behooren in oorlogstijd tot de *niet strijdenden*. Zij deelen alsdan in het genot der *onzijdigheid*, overeenkomstig de bepaling van art. 2 ²⁾ der Conventie van Genève, en moeten mitsdien voorzien zijn van het onderscheidingsteeken, bedoeld bij art. 7 ³⁾ van die conventie, bestaande in een *witten band met een rood kruis* om den linker bovenarm. Deze miliciens leveren bij mobilisatie hunne wapens in en worden alsdan gedirigeerd naar de plaatsen, welke reeds in tijd van vrede door den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht aan de korpscommandanten zullen worden opgegeven.

En § 9:

De overige ziekendragers volgen ook in oorlogstijd hunne troepen bij alle dienstverrichtingen, en blijven tot de *strijdenden* behooren. Zij behouden bij mobilisatie hunne wapens en deelen *niet* in het genot der *onzijdigheid*. Zij moeten voorzien zijn van een onderscheidingsteeken, bestaande in een rooden band om den linker bovenarm.

Gedurende het gevecht en in andere gevallen, wanneer de hulp van ziekendragers bij de troepen wordt gevorderd, mogen alleen bij hooge noodzakelijkheid andere dan de hier bedoelde manschappen daarvoor bij de compagnieën, eskadrons en batterijen aan den gewonen dienst worden onttrokken.

De taak dus der ziekendragers bij de verbandplaatsafdeelingen is zuiver geneeskundig. Duidelijk immers staat omschreven, dat zij in geen geval aan de eigenlijke oorlogshandelingen deelnemen.

Het aantal manschappen, voor ziekendrager benoodigd, bij het veldleger, ⁴⁾ bedraagt:

per sectie verbandplaatsafdeeling	56,
per verbandplaatsafdeeling (3 sectiën)	168,
de 4 verbandplaatsafdeelingen van het veldleger	672.

Dus gaan bij mobilisatie 672 manschappen, in tijd van vrede voor het gevecht opgeleid, direct tot de non-combattanten over.

Als zoodanig wacht hen dan eene taak, waarvoor de opleiding uit den aard der zaak slechts eene zeer vluchtige kon zijn, gezien het betrekkelijk gering aantal uren, dat daaraan besteed mocht worden. Daarbij nog

¹⁾ De ziekendragers der depots, evenals die der landweer kunnen verder geheel buiten beschouwing blijven, als voor ons doel geen nieuwe gezichtspunten meer opleverende.

²⁾ Is art. 9 van de nieuwe Conventie van Genève van 6 Juli 1906.

³⁾ Nu art. 20.

⁴⁾ Het aantal benoodigd voor liniën en stellingen is niet opgegeven.

gevoegd, dat de jaren van groot verlot weer veel van het toen geleerde zullen uitgewischt hebben, zoo mag men er niet op rekenen, dat de geoeffendheid der ziekendragers bij mobilisatie eenige zekerheid schenkt voor het goed waarnemen hunner functie.

Overgaande nu tot de tijdelijke ziekendragers, vinden wij deze ingedeeld:

bij een compagnie infanterie	4,
bij een eskadron huzaren	2,
bij een batterij rijdende of veldartillerie	2.

Voorloopig ons tot de infanterie bepalende, vinden wij verder voorgescreven.

Op marsch volgen de ziekenverplegers¹ en de tijdelijke ziekendragers der infanterie — de laatste zonder geweer — met het geneeskundig materieel achter het bataljon, waartoe zij behooren, achter de laatste patrooncaisson. ¹⁾

Ontwikkelt een regiment infanterie. . . . zich tot het gevecht, dan stelt de commandeerende Officier het geneeskundig personeel, waaronder ook de tijdelijke ziekendragers — alsmede het materieel, ter beschikking van den Eerstaanwezende Officier van Gezondheid. ²⁾

Dus zoowel op marsch als gedurende het gevecht zijn tegenwoordig de ziekendragers ter beschikking van de Officieren van Gezondheid.

Na afloop van den strijd zal het afzoeken van het gevechtveld, een arbeid, die, zooals elke moderne oorlog ons leert, uren, soms dagen duurt, hun krachten nog lang binden, terwijl ook het begraven der dooden aan hen opgedragen zou kunnen worden.

Terwijl dus de troepen, welke aan den eigenlijken strijd deelgenomen hebben, de welverdiende rust geschonken kan worden, zullen de werkzaamheden der ziekendragers nog lang niet geëindigd zijn. Dat deze voor wacht- noch patrouillediensten na het gevecht ook maar eenigermate in aanmerking kunnen komen, ligt dus voor de hand.

Trouwens zij zijn ook niet meer voor den strijd gewapend. Bij de mobilisatie leveren zij hunne geweren in. Er kan dus geen sprake van zijn, hen voor bovengenoemde diensten te gebruiken.

Uit het bovenstaande volgt dus vanzelf, dat de troepenofficieren noch gedurende den marsch, noch in het gevecht noch na afloop daarvan

¹⁾ Blad, uitgegeven ter vervanging van de §§ 38, 39 en 40 van het voorschrift betreffende den Geneeskundigen Dienst der Landmacht op voet van Oorlog, blz. 2, noot 2.

²⁾ Als boven, blz. 2, punt 8.

ook maar eenigermate over de diensten der ziekendragers zullen kunnen beschikken. Deze mag men dus practisch mede onder de *non-combatants* rekenen.

Zijn van den anderen kant nu, de tijdelijke ziekendragers als eene absolute aanwinst voor den geneeskundigen dienst te beschouwen, waar wij weten, dat zij ongeveer ten allen tijde ter beschikking der officieren van gezondheid zijn?

Afgezien van de gebrekkige gelegenheid tot vooroefening, waarop vroeger reeds het licht is gevallen, zullen wij bovenstaande vraag eerst dan bevestigend kunnen beantwoorden, indien dat personeel deelen mag in de voorrechten der onzijdigheid.

Om deze uitspraak nader toe te lichten, stellen wij het geval, dat gedurende het gevecht de eigen troepen vrij plotseling terug moeten trekken, zoodat eene hulpverbandplaats in 's vijands handen valt.

De chef van deze inrichting zal onder de tegenwoordige omstandigheden (aangenomen, dat er geen mogelijkheid bestaat de verbandplaats achterwaarts te verplaatsen, noch zich met achterlating van eenig personeel met de vervoerbare gewonden terug te trekken) zich genoodzaakt zien te gelasten, dat de tijdelijke ziekendragers zich met hunne wapenen ¹⁾ uit de voeten maken, daar het toch de plicht is van elk officier, zooveel in zijn vermogen is te voorkomen, dat niet onzijdige personen krijgsgevangen gemaakt worden, en daardoor het leger verliezen lijdt. Daarbij komt nog, dat, volgens de letter van de conventie van Genève, de aanwezigheid van de wapens der tijdelijke ziekendragers, de neutraliteit van de verbandplaats in gevaar brengt, waar slechts bepaald wordt:

Art. 8. Ne sont pas considérés comme étant de nature à priver une formation ou un établissement sanitaire de la protection assurée par l'article 6:

1°. Le fait que le personnel de la formation ou de l'établissement est armé et qu'il use de ses armes pour sa propre défense ou celle de ses malades et blessés;

2°. Le fait qu'à défaut d'infirmiers armés, la formation ou l'établissement est gardé par un piquet ou des sentinelles munis d'un mandat régulier;

3°. Le fait qu'il est trouvé dans la formation ou l'établissement des armes et cartouches retirées aux blessés et n'ayant pas encore été versées au service compétent.

Waar dus de tijdelijke ziekendragers niet behooren tot eenige geneeskundige formatie, maar nog steeds als slechts tijdelijk aan den troep onttrokken personen zijn te beschouwen, daar is bij eenigzins kwaden wil van den tegenstander, er niets tegen in te brengen, indien bij het

¹⁾ Al hebben de ziekendragers geen geweren meer, toch zullen zij vermoedelijk nog op de eene of andere wijze bewapend zijn.

vinden van wapens ter hulpverbandplaats, aan die dragers toebehoorende, daarmede de neutraliteit geschonden wordt verklaard en al het personeel krijgsgevangen wordt gemaakt. (Men bedenke hierbij, dat eene Hollandsche ambulance in den jongsten Zuid-Afrikaanschen oorlog, krijgsgevangen werd gehouden op grond van het feit, dat er eenige brieven voor oorlogvoerenden door het personeel werden overgebracht.)

Dus de Chef van de hulpverbandplaats is in genoemd ongunstig geval verplicht de tijdelijke ziekendragers met hunne wapenen te verwijderen.

1 December 1870 gevecht bij Villepion.

Op de troepenverbandplaats in de Ferme Villepion werden de Duitsche artsen door de Franschen vastgehouden, *de ziekendragers gevangen genomen*.

Men krijgt dus plotselinge staking in den dienst en daarbij allicht eene paniek, waar de gewonden en het hospitaalpersoneel de vlucht dier personen wel ziende, niet juist begrijpen, wat er gaande is. Hoe gemakkelijk zal het dan niet kunnen voorkomen, dat, door angst gedreven, alles wat nog over gezonde beenen beschikt, er mee van door gaat, in het ergste geval misschien de artsen meeslepde.

Op die wijze wordt, trots de Conventie van Genève de mogelijkheid geboren, dat zich herhalen de treurige tooneelen van eene verlaten verbandplaats, vol zwaargewonden, waarvan die in het Swiepwald bij Lipa (slag bij Königgrätz, 5 Juni 1866) een classiek voorbeeld is, waar bij den terugtocht het geneeskundig personeel werd meegesleept, eenige honderden zwaargewonden achterlatende, welke eerst op 6 Juni door de Pruisen onder de ontzettendste omstandigheden werden teruggevonden.

Immers eene paniek kan door veel geringere oorzaken ontstaan dan door het plotseling wegvluichten van eenige tientallen ziekendragers, vooral bij menschen, wier zenuwen zoo op de proef gesteld worden, als dat in oorlogstijd bij het geneeskundig personeel en bij de gewonden het geval is.

Nog een groot bezwaar doet zich bij het niet onzijdig zijn van de talrijke ziekendragers op:

Geen vijand toch behoeft den rooden armband te ontzien, ook al vervoert de drager op het oogenblik een gewonde. Niemand verzekert hem, dat de man, welke heden een zoo vreedzaam werk verricht, morgen niet met de wapenen in de hand tegenover hem zal staan; en waar in den oorlog de leus geldt zijn vijand zooveel mogelijk afbreuk te doen, daar is ieder in zijn recht op een niet neutraal verklaarde te schieten, wat natuurlijk zeer ten nadeele van het gewondentransport zal blijken.

It was, I found, quite impossible to state clearly to anyone what was the true position of regimental stretcher bearers, and I could not but agree with the Boers when they fired on my

men, as by our own showing they might become combatants at any time, and were therefore, they considered, fairly open to be shot, even if acting at the time as stretcher bearer. ¹⁾

Ten bewijze dat bovengestelde bezwaren al reeds voor lang gevoeld zijn, kan ik niet nalaten eene passage hier bij te voegen uit de applicatorische studie „*De Geneeskundige Dienst te Velde*” van den tegenwoordigen Dirigeerend Officier van Gezondheid der 1ste klasse Dr. A. A. J. QUANJER. Hieruit zal men tevens kunnen zien, dat reeds veel is tot stand gekomen, wat destijds nog slechts als wensch geuit werd, maar ook, dat toen reeds het niet onzijdig zijn der ziekendragers als een groot bezwaar werd gevoeld.

„In den avond van den 3^{en} October waren zij (de tijdelijke ziekendragers) zeker niet minder uitgeput dan de strijdende kameraden hunner afdeelingen, van wie velen in de emotie van het gevecht alle vermoeyens hadden vergeten. Thans weder in de compagnieën (batterijen) opgelost, rukten zij mede voorwaarts, om wellicht over eenige uren of dagen — wanneer weder eene ontmoeting met den vijand plaats vindt — andermaal uit te treden en *gedurende het gevecht* geweer en patronen aan den kapstok te hangen.

„De tijdelijkheid der (troepen-) ziekendragers heeft groote bezwaren.

„Gedeeltelijk geoeffend in het zieken dragen, wat hun voornaamste taak in en na het gevecht moet wezen, maar meer geoeffend voor den eigenlijken strijd, waaraan zij slechts bij hooge uitzondering zullen deelnemen, zijn zij, althans voor zoover de infanterie aangaat, gedurende den marsch, in de kantonnementen en in de bivaks, onder bevel van den compagniescommandant, die goed zal doen, hen niet op patrouille te bezigen, want, zoodra het gevecht aanvangt, is hunne plaats aanvankelijk bij de ondersteuningstroepen of reserve, terwijl zij daarna geheel worden overgenomen door den bataljons-arts, in wiens dienst zij meermalen langer dan 24 uren achtereen zullen blijven. Ook in hunne verpleging zal dan door dezen officier moeten worden voorzien.

„Gedurende de rust- en marschdagen missen de troepenartsen de gelegenheid het personeel te leeren kennen, waarvan gedurende en na den strijd het welslagen van hun arbeid gedeeltelijk afhangt. Zij zijn niet in staat deze manschappen na de mobilisatie eenigszins te oefenen en toch zullen er verscheidenen onder hen zijn, van wie het jaren geleden is, dat zij eenig onderricht in het gewondenvervoer genoten.

„De vraag schijnt ons gewettigd, of het niet *wenschelijk zou zijn, dat de tijdelijke ziekendragers, van af het eerste oogenblik, dat zij te velde trekken, geheel ter beschikking zijn van de officieren van gezondheid hunner afdeeling; dat zij zijn uitgerust op overeenkomstige wijze als dat met de Oostenrijksche ziekendragers* ²⁾ het geval is, en dat zij even-

¹⁾ Journal of the Royal Army Medical Corps 1903. R. J. C. COTTELL, The medical Service in the first line.

²⁾ De Oostenrijksche ziekendragers zijn gewapend met de pioniersabel. De

„als deze voorzien zijn van het teeken der onzijdigheid, ten einde onge-
„stoord, ondanks mogelijke wisselingen van het gevecht, hun taak op
„de beste wijze te kunnen blijven vervullen”.

Nu dient ten slotte nog de vraag gesteld, of er zich volgens de conventie van Genève ook bezwaren opdoen tegen het onzijdig verklaren der tijdelijke ziekendragers. ¹⁾

In de oude conventie (22 Augustus 1864) zou een bezwaar wel te vinden zijn, daar art. 2 slechts bepaalt:

Het personeel *der hospitalen en ambulances*, waaronder begrepen zijn de intendance, de geneeskundige dienst, de administratie en de dienst voor het vervoer van gewonden, alsmede de aalmoezeniers, zal in het genot der onzijdigheid deelen, wanneer het in de uitoefening zijner bediening is en zoolang er gewonden weg te dragen of te helpen zijn.

Dus kon de tijdelijke ziekendrager, welke noch tot het ambulance-, noch tot het hospitaalpersoneel behoort, zelfs al doet hij nooit als strijdende dienst, geen recht op onzijdigheid doen gelden. De militaire geneeskundigen en ziekenverplegers bij de korpsen, welke feitelijk ook onder die zelfde omstandigheden verkeerden, schijnen echter toch steeds tot het ambulancepersoneel te zijn gerekend.

Het hiermede overeenkomstige artikel in de nieuwe conventie van 1906 (art. 9) luidt echter ²⁾:

Le personnel exclusivement affecté à l'enlèvement, au transport et au traitement des blessés et des malades, ainsi qu'à l'administration des formations et établissements sanitaires, les aumôniers attachés aux armées, seront respectés et protégés en toute circonstance; s'ils tombent entre les mains de l'ennemi ils ne seront pas traités comme prisonniers de guerre.

Hier schijnt mij dus geen twijfel mogelijk; worden dus de tijdelijke ziekendragers in het vervolg uitsluitend bestemd voor het opzoeken en vervoeren van gekwetsten en voor andere, zoo te noemen, geneeskundige diensten, wat ook onze reglementen schijnen te beoogen, dan is er volgens de internationale conventie zeker *geen enkel bezwaar* om hen onzijdigheid te verleenen en daarmede den geneeskundigen dienst de volle beschikking onder alle omstandigheden te geven over een flink getal krachtige helpers. ³⁾

vier ziekendragers van eene compagnie vormen eene patrouille, welke dan beschikt over 2 brancards met draagzeilen, 2 holle blikken spalken, 4 verbandtasschen, 4 veldflesschen en 1 lantaarn. Bovendien kan zoo noodig de patronenransel nog gebruikt worden voor berging van verder verbandmaterieel.

¹⁾ Beter ware het misschien te spreken van troepen-ziekendragers, daar zij tegenwoordig bijna steeds ter beschikking van den geneeskundigen dienst zijn.

²⁾ Daar *mij* hiervan nog geen officieelen Nederlandschen tekst bekend is, wordt de Fransche steeds gebruikt.

³⁾ Volgens het nieuwe Duitse voorschrift op den geneeskundigen dienst te velde, van 27 Januari 1907, is elke compagnie infanterie voortaan toege-

De bovenstaande redeneeringen hebben ons dus ten opzichte der tijdelijke ziekendragers tot de conclusie doen komen, dat zij geheel zijn te beschouwen als non-combattanten, voor wie onzijdigheid dringend gewenscht is. Ook zij zijn, evenals voor de ziekendragers bij de verbandplaatsafdeelingen is opgemerkt, voor den strijd geoefend, doch zullen er *nooit* aan mededoen.

Voor de infanterie van het veldleger bedraagt het verlies daardoor aan geoefende manschappen:

per compagnie.....	4,
per bataljon.....	16,
per regiment van 5 bataljons....	80,
voor de 12 infanterieregimenten.	960.

Voegen wij daarbij de 792 man ziekendragers der 4 verbandplaatsafdeelingen, dan groeit het getal tot 1752 man, waarbij nog komen de ziekendragers in de liniën en stellingen en in de depots.

Het geheele verlies is nog op andere wijze te berekenen, n.l.:

Het aantal personen, dat per bataljon en per lichter wordt opgeleid bedraagt.....	6,
dus per regiment infanterie.....	24,
bij de 12 regimenten.....	288,
dit over 8 lichten, wordt.....	2304. ¹⁾

Onze infanterie herbergt dus 2304 man, welke hoewel geheel afgericht voor den infanteriedienst, toch in oorlogstijd geen schot zullen lossen, terwijl hun een werkkring wacht, waarvoor de oefening zelfs onder de gunstigste omstandigheden, niet dan uiterst vluchtig heeft kunnen zijn.

Hoeveel instructeurs zijn daardoor niet gebonden geweest, hoeveel moeite en tijd is daaraan niet verspild; terwijl, als wij de aangeleerde discipline en de algemeene militaire opvoeding buiten rekening laten, het nuttig effect vrij wel nul genoemd mag worden.

Hebben wij bij de infanterie slechts te doen gehad met viermaanders, bij de bereden artillerie komen als tijdelijke ziekendragers in aanmerking manschappen, die tot volledige oefening zijn ingelijfd, dus gedurende 18 maanden (+ 6 maanden als blijvend gedeelte) als kanonnier of stukrijder zijn afgericht.

Deze ziekendragers, tot de reservemanschappen der batterijen behoorende, verzamelen zich bij het begin van den strijd bij de afdeeling-

---

rust met 4 ziekendragers, welke onder de bepalingen van de Conventie van Genève vallen, dus niet tot de strijdenden behooren. De hier verdedigde bevestigingen zijn daar dus reeds als juist erkend.

¹⁾ Vermindering van het aantal ziekendragers door afkeuring, enz. heeft zoo goed als niet plaats, daar elke opengekomen plaats het volgende jaar door eene vermeerdering van het aantal op te leiden miliciens wordt aangevuld.

ziekenkar en zullen ook dan door hunne speciale betrekking verder wel niet meer in aanmerking komen om eventueele verliezen in de batterij aan te vullen. Werden zij bij voorkomende groote verliezen toch in het vuur gebracht, dan zou juist, wanneer zulks het allernoodigst was, de arbeid van het geneeskundig personeel vrijwel onmogelijk gemaakt worden, wat toch nooit de vooropgestelde bedoeling kan zijn.

Wenschelijk ware dus ook hier eene regeling, waarbij de dragers geheel ter beschikking van den afdeulingsarts komen, waarbij ook dan weer de onzijdigheid van groot belang zou zijn.

Hier zullen echter de bezwaren, verbonden aan het geheel afstaan van langdurig geoefende personen, grooter worden dan bij de infanterie.

Gedurende 2 jaren zouden aldus die miliciens bezig gehouden zijn met eene taak, waarvan zij geen nut trekken. Hier moet dan ook eene andere oplossing gezocht worden, beter overeenkomende met de militaire en financieele belangen van den Staat. ¹⁾

Nu rest ons nog even een blik te slaan op de ziekendragers bij de cavalerie.

De geneeskundige dienst zal bij dit wapen steeds op groote bezwaren stuiten, veroorzaakt door de groote bewegelijkheid, ook op moeilijk terrein.

De bereden officieren van gezondheid zijn dan ook alleen in staat de ruiterafdeelingen te volgen; de hospitaalsoldaten, zelfs al zou men hen op rijwielen plaatsen, kunnen dit slechts zoolang de wegen gehouden worden; eveneens is zulks het geval met eventueel in te voeren lichte verbandkarretjes.

Wordt nu door afgezeten ruiters een vuurgevecht begonnen, zoo kunnen de zelfde verhoudingen als bij de infanterie zich voordoen, en kan er sprake zijn van verbandplaatsen met een geregelden dienst van hospitaalsoldaten en ziekendragers.

Bij het ruitergevecht in engeren zin staan de zaken geheel anders. De ontmoeting duurt gewoonlijk zeer kort; door de snelle verplaatsingen van het gevecht zal het wel steeds onmogelijk blijken, dan reeds met hulp verleen en op ietwat grooter schaal te beginnen. Slechts als de eigen partij het veld behouden heeft, zal meestal eerst met de zorg voor de gekwetsten begonnen kunnen worden.

Herhaaldelijk zullen dan de hospitaalsoldaten nog niet ter beschikking zijn en de huzaren-ziekendragers de eenige blijken, die assistentie kunnen verleen en. Waren deze nu, evenals de hospitaalsoldaten, geen ruiters, dan stonden de artsen vaak geheel alleen voor hunne taak. Men moet dus

¹⁾ Het aantal ziekendragers, opgeleid bij de veldartillerie, bedraagt:

per jaar	en per batterij	1,
"	" " regiment	6,
"	" bij 4 regimenten	24,
7 lichtingen	" 4 "	168.

hier de dragers uit de huzaren nemen. Bezwaar, om ze als combattanten mede te doen optreden, is er niet veel, daar hunne taak eerst na afloop van het gevecht kan beginnen, en de hulp dan het best midden op het gevechtsveld zal gegeven kunnen worden. Na de charge b.v. treden dan de ziekendragers uit (moeten zich er dus voor wachten aan de vervolging deel te nemen) en beginnen als zoodanig hun werk.

Bij dit Wapen kan de geneeskundige dienst goede ruiters zeker niet missen, terwijl ook het combattant zijn niet op vele bezwaren stuit.

De cavalerie verder geheel buiten beschouwing latende, hebben wij uit het bovenstaande kunnen opmerken, dat er van de oorlogsterkte der infanterie 2304, van die der veldartillerie 168 man afvallen, welke als non-combattanten zijn aan te merken.

Het is dus een groot verlies aan geoefend personeel, dat daarentegen voor den nieuwen werkkring maar half is opgeleid. Zou hierin geen verbetering denkbaar zijn?

Beschouwen wij daarvoor eens een oogenblik de regelingen van de andere personengroepen, die onder soortgelijke omstandigheden verkeerden als de ziekendragers, n.l. de hospitaalsoldaten en administratie-troepen. Deze worden eenigen tijd, nadat de miliciens onder de wapenen zijn gekomen, gerecruteerd uit de daarvoor geschikte personen, welke dan verder geheel voor hunne bijzondere betrekking worden afgericht. Zij zijn administratief tot eigen compagnieën vereenigd. Welk principieel bezwaar kan er nu bestaan om met de ziekendragers eveneens te handelen? Mij dunkt, geen enkel.

Wanneer de miliciens (viermaanders) der infanterie in Mei onder de wapenen zijn gekomen, worden na eenige oefeningsweken daaruit het vereischte getal ziekendragers aangewezen, te vereenigen tot eigen compagnieën. De verdere opleiding omvatte niets anders dan de geschiktmaking voor hunne geneeskundige taak, waarnaast lichaams oefeningen zeker niet mogen vergeten worden, daar het, bij hun arbeid in oorlogstijd, er veel op aankomt, dat zij een krachtig ontwikkeld spierstelsel, een goed hart en ruime longen bezitten.

Uit deze ziekendragerscompagnieën moeten dan voortkomen:

- 1°. De troepen-ziekendragers der infanterie.
- 2°. De troepen-ziekendragers der veldartillerie.
- 3°. De verbandplaats-ziekendragers bij de verbandplaatsafdeelingen.
- 4°. De verbandplaats-ziekendragers voor de verbandplaatsen in liniën en stellingen.
- 5°. Een ziekendragersdepot.

De vroeger opgegeven getallen doen ons zien, dat voor de verschillende functiën noodig waren:

uit de infanterie.....	2304 man,
uit de veldartillerie.....	168 " ,
te zamen.....	2472 " .

Deze 2472 man, over 8 lichteningen verdeeld, maken 309 man, die per lichting als ziekendrager behooren geoefend te worden. Behouden wij, evenals dit voor de compagnieën hospitaalsoldaten is geschied, eene verdeling voor de divisieën infanterie bij, dan valt op elk van die onderdeelen per jaar 77 à 78 man.

Werden dus naast elke compagnie hospitaalsoldaten per divisie nog 2 compagnieën ziekendragers ¹⁾ opgericht, dan zouden deze te zamen een geneeskundig bataljon geven van 3 compagnieën. Als officieren zouden dan een kapitein en 3 luitenants der hospitaalsoldaten kunnen optreden, welke, naast het verrichten van de administratieve werkzaamheden van het bataljon of de compagnie, mede zouden dienen te werken bij het oefenen der manschappen. De leiding der instructie moet natuurlijk in handen komen van een daartoe geschikt officier van gezondheid (dat deze laatste bij de groote uitgebreidheid van zijn taak, daarbij geen of zeer weinig andere diensten kan verrichten, spreekt vanzelf). Het mindere kader, bij de compagnieën te plaatsen, moet genomen worden uit de hospitaalsoldaten.

Waar echter het gebrek aan geschikt vrijwillig kader ook bij de compagnieën hospitaalsoldaten tegenwoordig reeds vrij aanzienlijk is, zal men te recht bezwaren kunnen inbrengen tegen eene uitbreiding van hunne werkzaamheden, als hierboven bedoeld. Dit is dan ook waarschijnlijk alléén te bereiken door het verbeteren der vooruitzichten van de betrokken onderofficieren, wat o.a. daardoor mogelijk zou zijn, dat men daartoe geschikte sergeanten-ziekenverplegers het vooruitzicht opende b.v. na het doorloopen van een cursus, aangesteld te worden tot luitenant bij de compagnieën hospitaalsoldaten. Hierdoor wordt dan tevens de waarschijnlijkheid verhoogd, dat ook meer ontwikkelde personen die loopbaan volgen. Ook worden op die wijze de officieren beter geschikt om mede te werken bij de opleiding hunner manschappen, dan dit thans met de commandanten der hospitaalsoldaten het geval kan zijn.

Deze luitenants worden in geval van mobilisatie bij de sectieën verbandplaatsafdeeling ingedeeld, zoodat ook hier niet wederom officieren der infanterie ²⁾, aan hunne eigenlijke bestemming onttrokken, zich in een geheel vreemden werkkring en omgeving verplaatst zouden vinden.

Men kan zich volgens bovenstaande beschouwingen een voorloopig beeld ontwerpen van eene jaarlijksche oefeningsperiode bij een zoodanig geneeskundig bataljon.

Ongeveer begin Mei gaan alle miliciens-hospitaalsoldaten van eene

¹⁾ Bij het oprichten van 1 cie. ziekendragers per divisie, zou deze op oorlogsterkte uit 8 lichteningen à 78 man = 624 man bestaan, wat waarschijnlijk administratief te groote bezwaren zou geven.

²⁾ De sectieën verbandplaatsafdeeling hebben in hunne organisatie o.a. één luitenant der infanterie, belast met het bevel over de ziekendragers en hospitaalsoldaten.

divisie over naar hunne hospitaalcompagnie (dus *niet* verdeeld over de garnizoenen). Dadelijk begint dan hunne bijzondere theoretische en praktische opleiding, welke, dank zij de aanwezigheid van ruim kader tot ondersteuning van den officier van gezondheid-instructeur, veel vrucht-dragender en sneller kan zijn, dan tegenwoordig het geval is, nu in verschillende garnizoenen het onderwijs moet gegeven worden door artsen en gegraduateerden, welke daarnevens allerlei andere zorgen en werkzaamheden hebben, en die daarenboven nog lang niet altijd de daarbij zoo noodige geestdrift voor dit deel hunner taak hebben. ¹⁾

Komen nu ongeveer twee maanden later de ziekendragers bij de geneeskundige bataljons, zoo zijn de hospitaalsoldaten dan waarschijnlijk al ver genoeg, om over de verschillende militaire ziekeninrichtingen verdeeld te worden, ten einde practisch de verpleging verder te leeren. Bij de compagnie blijven alleen zij, die voor milicien-korporaal opgeleid worden, en dus naast het verrichten van dienst in het hospitaal, daar ter plaatse verder onderwijs moeten ontvangen.

Daar dus bij de opkomst der ziekendragers het kader in hoofdzaak niet meer noodig is voor hospitaalsoldaten, zoo kan alle energie geconcentreerd worden voor deze tweede taak.

Het blijkt, gezien het groote programma (zie blz. 824) dat afgewerkt moet worden, dat bij eene deugdelijke opvatting van het onderricht er niet stil gezeten behoeft te worden, te meer wanneer men, zooals dan het geval wordt, in staat is verschillende improvisatiën te laten uitvoeren, waarvoor bij de hedendaagsche verdeeling van opleiding zeker èn tijd èn materieel ontbreken, of waarvoor de kosten te hoog loopen.

Wij denken hierbij in de eerste plaats aan het inrichten van improvisatiën als boerenwagens, schuiten, Décauville-spoorwegmaterieel, goederenwagens, enz., voor gewondenvervoer. In 4 garnizoenen kan men zonder betrekkelijk groote kosten zeker wel aan oud materieel aanwezig hebben één of meer modellen van boerenwagens, zooals deze in verschillende streken van het land voorkomen; eene open schuit, enkele typen van smalspoorwagentjes, zooals die bij het draagbaar spoorwegmaterieel voorkomen, en minstens een bovenstel van een goederenwagen.

Met zulk materieel kan dan jaren lang gewerkt worden, door hospitaalsoldaten en ziekendragers, terwijl nu, indien die oefeningen gehouden zouden worden, telken jare één- of tweemaal in vele garnizoenen eene huursom daarvoor beschikbaar zou behooren te zijn.

Verder kunnen in dit geval oefeningen in het opslaan van tenten en barakken, èn door de aanwezigheid van genoegzaam personeel, èn door de mogelijkheid om op die enkele plaatsen dergelijke voorwerpen beschikbaar te houden, voorzeker beter tot haar recht komen. Zooals de toestand nu is, mag veilig worden aangenomen, dat noch het gros

¹⁾ Sedert het vorig jaar is wel het aantal garnizoenen, waar hospitaalsoldaten hunne eerste opleiding ontvangen, verminderd, doch zijn de andere bezwaren gebleven.

der officieren van gezondheid, noch het mindere personeel voldoende op de hoogte is, om in geval van nood, deze werkzaamheden, zonder hulp van de genie, goed en snel te verrichten.

Wat de eenvoudiger improvisatiën aangaat: het maken van draagen sleepbaren, van spalken, van verband- en operatietafels, enz., deze kunnen dan in de compagnieën volkomen beoefend worden.

Niet vergeten zou ook zeker moeten worden, de beoefening van het gekwetstenvervoer per rijwiel, een onderwerp, waarvoor de Officier van Gezondheid 2^e klasse DR. G. W. BOLAND zich nog bij voortduring zooveel moeite geeft, en waarvan de resultaten in een vlak land als het onze zooveel kunnen bijdragen tot het snel ontruimen van de slagvelden.

Ten slotte dient nog de aandacht gevestigd te worden op eene andere werkzaamheid, welke aan ziekendragers onder omstandigheden kan opgedragen worden. In het werk QUANJER en DUFOUR, *Geneeskundige Dienst te Velde*, lezen wij op blz. 76:

„Verder was door de welwillendheid van den commandant der compagnie genietroepen, welke afdeeling nabij Pl. 22 op nadere orders „wachtte, eene corvée van deze manschappen weldra bezig de inrichting „van de hulpverbandplaats te verbeteren.

De hulp van een klein deel dezer technische troepen, die op dusdanige wijze ten algemeenen nutte arbeiden, zal, wanneer de gevechtsumstandigheden het veroorloven, wel nimmer worden geweigerd. En welk een groot nut zullen deze troepen dan op de hulpverbandplaatsen kunnen hebben! In de eerste plaats ter verbetering van de toe- en uitgangen, dan tot het uitgraven of opwerpen van inrichtingen, die, bij gebrek aan tafels, voor het aanleggen van verbanden zoo wenschelijk zijn, verder tot het verschaffen van dekkingen, wanneer de verbandplaats te veel aan vijandelijk vuur blootgesteld is, enz. Het is duidelijk, dat deze werkzaamheden zelden kunnen worden verricht door het voor den geneeskundigen dienst aangewezen personeel. ¹⁾

Het zijn de officieren van gezondheid, die de leiding dezer werkzaamheden hebben, en die dus in staat moeten zijn de noodige aanwijzingen te doen.

Wat daar verondersteld wordt door de genietroepen gedaan te moeten worden, kan onder de tegenwoordige omstandigheden zeker mede door de ziekendragers worden verricht, indien zij daarin geoefend en van pioniergereedschap voorzien worden. Hieruit volgt vanzelf, dat de pionieroefeningen door de ziekendragers goed onderhouden dienen te worden, en deze geschikt moeten zijn tot het graven van keukens

---

¹⁾ In Oostenrijk is bij de verbandplaatsafdeeling eener infanteriedivisie de ziekenverpleger uitgerust als pionier ter uitvoering van eenvoudigen, technischen arbeid. In Italië zijn de klingen der korte sabels, waarmede de ziekenverplegers zijn gewapend, als zaag ingericht.

en latrines, tot het opwerpen of verbeteren van dekkingen, ¹⁾ tot het maken van toegangen, opruimen van versperringen, enz.

De taak der ziekendragers is, zooals uit het bovenstaande blijkt, veelomvattend, en eischt bij gevolg eene duchtige voorbereiding. Waar de oefentijd heden ten dage echter eene voortdurende neiging toont tot verkorting, is en blijft het voor elk legerbestuur zaak steeds er op bedacht te zijn, van die enkele maanden zooveel mogelijk voordeel te trekken, en dus in casu er naar te trachten den ziekendrager als zoodanig op de best mogelijke wijze te oefenen, liever dan er een meer dan half geoefenden vechtsoldaat van te maken, naast een minder dan half bekwaam helper van den geneeskundigen dienst.

Hoe meer het z.g. volkslegerbeginsel in onze weermacht tot uiting komt, des te meer zal men zich gedrongen zien tot strenge specialiseering in de verschillende takken van dienst; immers alleen dan is met een korten oefentijd toch nog een resultaat van de opleiding te verkrijgen, dat voldoende waarborg schenkt voor de bruikbaarheid van den man in de zoo moeilijke oorlogsomstandigheden.

Breda, 1907.

MENSONIDES.

---

¹⁾ So wird der Hilfsplatz etabliert, wobei freilich die Raumverhältnisse oft hemmend wirken werden, die Tätigkeit der Aerzte wesentlich behindert sein wird, insbesondere wenn die Deckung dazu zwingt, gebückt zu bleiben oder zu knien. Man wird trachten müssen, mit künstlichen Deckungen, ausheben von Gräben, nach zu helfen. (VON HOEN; Der operative und taktische Sanitätsdienst.)

Het Indische Cavaleriepaard.

Niet lang geleden in Holland vertoevende, trof het mij, dat zoo weinig officieren d. t. l., zelfs van de bereden Wapens, zich ook maar eenigszins eene voorstelling konden maken van het tegenwoordige paardenmateriaal der Indische cavalerie.

Wel wist iedereen, dat de paarden hier klein zijn, en uitten sommigen de veronderstelling, dat men bij een hoogen sprong met de voeten achter de hindernis zou blijven haken, maar daar hield het dan ook al mede op.

Hoewel de 1ste Luitenant der cavalerie P. H. HEKKEMA eenige jaren geleden zijne bevinding omtrent de proef met Australische ponies op Atjeh, in „De Militaire Spectator” mededeelde, zoo was men toch voor het meerendeel nog gansch onbekend met het feit, dat de Indische cavalerie bereids eenige groote schreden heeft gezet op een nieuw ingeslagen weg, door n.l. de kleine Sandelhouts tegen de veel grootere Australische ponies uit te wisselen.

Waar hier dus binnenkort het Wapen der cavalerie zich geheel zal hebben geremonteerd met een nieuw, in Holland zoo goed als onbekend, paard, daar leek het mij niet ongewenscht, te trachten aan de Hollandsche collega's een indruk te geven van onzen Australiër.

Alvorens hiertoe over te gaan, wil ik met een enkel woord vermelden, welke de redenen waren, die er toe noopten, den braven Sandelhout, die zoo lang het Wapen trouw gediend had, daaruit te verwijderen.

In hoofdzaak waren deze redenen tweeërlei en wel: 1° de Sandelhout was te klein; 2° hij had voor troepenpaard te veel temperament.

De eerste reden woog verreweg het zwaarst; eene gemiddelde hoogte van 1,26 M. (1,30 M. was hoog, 1,35 M. buitengewoon) moest onvoldoende worden geacht, voor wat betreft draagkracht en snelheid, hoewel het vurige temperament hier weder veel vergoedde.

Dit temperament was echter ook dikwijls weder een nadeel, daar het de paarden vaak onhandelbaar maakte. Zoo kwam het voor, dat Sandelhouts wegens „doorgaan” werden verkocht; bij het exerceeren gaven de kleine dieren hunnen berijders veelal de handen vol. Hierdoor viel vooral op de Inlandsche cavaleristen weinig te rekenen.

Pogingen, in het werk gesteld, om het ras te verbeteren, hadden niet het gewenschte resultaat, evenmin als proeven met Preanger paarden en Arabs. De eerste zijn wel iets grooter dan de Sandelhouts, maar missen voor een deel de kracht, die bij den Sandelhout zoo zeer het gebrek in taille vergoedt. De Arabs, waarvan er eenige aangekocht werden, hebben ongeveer de hoogte van de tegenwoordige Australiërs, staan in qualiteit nog een weinig bij de laatste ten achter, en kosten $\pm$ f200 meer, zoodat het bij eene proef is gebleven.

Proeven, met Australische ponies genomen, gaven een gunstiger uitslag en vrij algemeen beschouwt men den Australiër nu als het meest geschikte paard, dat men met de bestaande middelen voor de Indische cavalerie kan bekomen. Officieel is dit paard bestemd om voorloopig als cavaleriepaard dienst te doen. De enkele Sandelhouts, die nog over zijn, zullen binnen niet te langen tijd uit het Wapen verdwenen zijn.

De Australische ponie heeft de beide hierboven aan den Sandelhout toegeschreven nadeelen niet. De voor de ponies vastgestelde maat (eerst 1,37—1,40 M. daarna 1,37—1,45 M.) is nu 1,40—1,48 M., wat zeer voldoende is.¹⁾

Het verwijt, dat de Australiërs door hunne grootere hoogte minder geschikt in het terrein zouden zijn, is geheel onverdiend, doch hierover later.

Wat hun temperament betreft, dit is veel minder vurig, dan dat van den Sandelhout; doorgangers komen zoo goed als niet voor, de inlanders kunnen met den Australiër veel beter over weg en hebben nu meer zelfvertrouwen te paard. Op stal, in bivak, enz. zijn zij veel rustiger en laten zich gemakkelijk behandelen.

Het slaan en bijten op stal en het hinniken buiten, dat bij de Sandelhouts zoo lastig was, komt bij de Australiërs zoo goed als niet voor.

Hoewel enkele exemplaren, in bouw en eigenschappen, heel duidelijk kruising met volbloed verraden, zoo is de ponie over het algemeen toch van een zeer koudbloedig ras en heeft de gebreken daaraan eigen. De voornaamste van die gebreken zijn wel een minder goed beenstelsel en niet te beste hoeven.

Ja, dat beenstelsel en de beengebreken, daar is wat over te doen geweest. De voorstanders der Sandelhouts beweerden zelfs, dat die gebreken den Australiër ongeschikt voor troepenpaard zouden maken. Nu, dat is overdreven, maar het valt niet te ontkennen, dat verscheidene 7- en 8-jarige ponies (en zelfs nog jongere) versleten zijn en vooral in de kogels zeer hebben geleden. Op dit punt is men hier bovendien wel wat verwend door de bij uitstek mooie droge beenen der Sandelhouts, waar gallen en ronde kogels meer tot de uitzonderingen behoorden.

¹⁾ Sedert is de maat weer verhoogd. Bij de laatst aangekochte paarden waren er, die 1,60 M. maten. De officierspaarden zijn in den regel niet beneden 1,50 M.

Als oorzaken van het spoedig versleten zijn der Australiërs noem ik de volgende:

- 1°. gebreken in bouw, als anderszins, van het paard zelf;
- 2°. onvoldoende rijkunstige ontwikkeling der cavaleristen;
- 3°. de zeer zware terreinen.

Wat de eerste oorzaak betreft, wil ik beginnen met op te merken, dat dit minder pleit tegen de soort, dan wel tegen de aanwezige exemplaren.

Het feit, dat de officieren over het algemeen zeer goed bereden zijn, is een bewijs, dat goede exemplaren te krijgen zijn. De commissie van aankoop zal hier veel ten goede kunnen doen.

Het is ontegenzegglijk waar, dat de later aangekochte paarden al veel beter zijn, dan die, welke het eerst hun intrede in het leger deden. Een groot voordeel is zeker, dat waar vroeger een zeker aantal paarden door den leverancier naar Java werd gebracht, en daar door eene commissie werd gekeurd, nu de commissie zelf naar Australië trekt en dus veel beter eene keuze kan doen. Dat vooral de eerste commissie echter bij het ten uitvoer brengen van die taak met groote moeilijkheden te kampen had, kan blijken uit het „Dagboek betreffende de verrichtingen der commissie tot aankoop van paarden in Australië, van Maart tot Augustus 1906”, uitgegeven als extra-bijlage van het Indisch Militair Tijdschrift 1906, No. 18.

Werd vroeger voor de op Java aangebrachte paarden 350 à 400 gulden besteed (en soms nog minder), nu is gebleken, dat men moeilijk onder de 500 gulden kan blijven. Schaft dus een officier zich een paard uit den troep aan, dat na 1905 is aangekocht, dan betaalt hij hiervoor 500 gulden.

Alvorens de tweede oorzaak te bespreken, moet allereerst worden gewezen op het groote verschil, dat bestaat tusschen het rijden van een Sandelhout en het rijden van een Australiër.

De Sandelhout liep vanzelf; zijne africhting bestond hoofdzakelijk in teugelwijs en wendbaar maken en klaar was men, hoewel het buiten dikwijls hard genoeg ging. Op de Sandelhouts *liet* men zich rijden en zorgde slechts niet te hard te gaan; dikwijls ging zoo'n paard beter bij een geheel passief ruiter, dan bij een ruiter, die zijn beenen gebruikte. De Australiër echter moet *gereden* worden met heel veel been-, dikwijls met spoorhulpen; met kracht moet hij aan den teugel worden gedreven. In een peloton van Australiërs hoort men voortdurend het waarschuwend getik van paarden — vooral van die, welke door inlanders worden gereden —, die in de ijzers klappen, als aanklacht tegen den ruiter, die zijn beenen niet gebruikt en met losse teugels rijdt. Dat de paarden hiervan lijden, behoeft wel geen betoog.

Nu is de Indische cavalerie op dat punt in eene ongunstige conditie.

Geen der instructeurs, die de jonge paarden africhten, is aan de rijtschool geweest, wat nu grooter nadeel is dan vroeger, daar de africhting van den Australiër veel meer kennis en practijk op rijkunstig

gebied eischt, dan die van den Sandelhout. Verder is er gebrek aan goede remonterijders met jarenlange practijk; de ouderen zijn niet gewend hun beenen behoorlijk te gebruiken, wat toch, zooals wij zagen, bij den Australiër onmisbaar is.

Bij de eskadrons zelve is dit nog erger; de gewoonte, om voortdurend het paard aan te drijven, ontbreekt ook hier. Gaandeweg zal dit natuurlijk verbeteren. Zoodra het grootste deel der cavaleristen op ponies is afgericht, is de toestand al veel gunstiger.

Aan de 3^e oorzaak van het spoedig versleten zijn der paarden, het zware terrein, is natuurlijk niets te veranderen. De steenachtige bodem, de vele hellingen, de ravijnen, de slechte wegen, dit zijn alle factoren, die gewrichten en pezen op eene zware proef stellen. Wordt in Holland draven op een straatweg angstvallig vermeden, hier is zoo'n weg eene ongekende weelde en wordt op wegen gegaloppeerd, vrij wat slechter dan de Hollandsche klinkerwegen. Doet men dit niet, dan kan men wel steeds blijven stappen.

Uit het bovenstaande volgt, dat nog tal van ongunstige factoren aanwezig zijn, die in de toekomst kunnen verdwijnen en dan den Australiër een nog beter cavaleriepaard zullen doen zijn, dan hij nu is.

Zoeven werd reeds opgemerkt, dat er zijn, die beweren, dat de Australiër door zijne grootere taille minder handig in het terrein zou zijn. Nu, dat is beslist niet juist; wel moeten de Australiërs soms nog hindernissen, die hun vreemd zijn, leeren overwinnen, maar dat is geen bezwaar; zij leeren dat spoedig. Een afgerichte Australiër beklimt steile hellingen en gaat ze af, evengoed als de Sandelhout en hij doet dat met eene kalnte, den Sandelhout geheel vreemd.

De jachtritten der officieren te Salatiga zijn na de invoering der ponies veel zwaarder geworden, de hindernissen veel hooger en dit is een bewijs, dat de Australiër een beter terreinpaard is.

De commandanten van het 3^e en 4^e veldeskadron deelden hunne onderzinking omtrent de Australiërs mede in het Indisch Militair Tijdschrift respectievelijk in de nummers 8 van 1905 en 1 van 1906 ¹⁾ en beiden kwamen tot de bovengenoemde conclusie, dat de Australiër een bruikbaar cavaleriepaard is en meer bruikbaar dan de andere in Indië te bekomen paarden. Zij noemden echter een bezwaar ten aanzien van de ponies op, dat te Salatiga minder bekend, maar toch bij de beoordeeling van het paard van groot belang is, n.l., dat de ponie eerst moet acclimatiseeren.

De warmte van plaatsen, als Batavia en Soerabaia, is de Australiër volstrekt niet gewend en vooral den eersten tijd ondervindt hij daar-

¹⁾ Uit het verslag van den commandant van het 3^e eskadron blijkt o. a., hoe men bij de Australische ponies met uitstekend resultaat kan gebruik maken van de Russische methode om de paarden bij het afzitten tot het gevecht te voet twee aan twee te koppelen. Met de Sandelhouts was dit onmogelijk.

van zeer de nadeelige gevolgen. Het paard is lusteloos, de eetlust verdwijnt, het wordt een ander dier. Na verloop van tijd montert het wel weder wat op, maar toch neemt men aan, dat het 1 à 2 jaar duurt voor het paard geheel is geacclimatiseerd. Het is merkwaardig om te zien, hoe de Australiërs veranderen, wanneer zij plotseling, bijvoorbeeld bij meerdaagsche oefeningen, in een koeler klimaat worden gebracht. De eetlust wordt dan onmiddellijk buitengewoon goed en de paarden zijn vroolijk, zoodat het een lust is om te zien.

Om den overgang meer geleidelijk te doen plaats hebben, worden de ponies na aankomst uit Australië onmiddellijk naar het remonte-depot te Padalarang gebracht. ¹⁾ Daar heerscht een betrekkelijk koel klimaat en heeft men het voordeel, dat de paarden althans aan *dat* klimaat gewend zijn, vóór zij te Salatiga bij het depoteskadron in africhting komen. De overgang van Salatiga naar de warme plaatsen blijft altijd nadeelig en is niet te ontgaan.

Een ander bezwaar is, dat de hoeven niet al te best zijn; nu, dat valt ook mede. Men is hier in Indië ook al weder wat verwend, door de prachtige hoeven van de Sandelhouts, die voor het meerendeel slechts van voren beslagen behoeften te worden. Een vierkant beslag is voor alle Australiërs bepaald noodzakelijk en al vereischt het beslag wat meer en zelfs heel veel zorg, de qualiteit van de hoeven is niet van dien aard, dat zij aan de bruikbaarheid van den Australiër afdoen. Het komt zelden of nooit voor, dat een paard wegens slechte voeten afgekeurd moet worden, of langen tijd buiten gevecht is.

Eene eigenaardigheid van de ponies is, dat vele allergeweldigst kunnen bokken. Een kijkje in de manege, wanneer paarden, die pas uit Padalarang zijn gekomen, voor het eerst worden bestegen, zou daarvan een indruk kunnen geven. Nooit zag ik in Holland een paard zoo hardnekkig bokken, als de ponies hier doen.

Het hospitaal te Salatiga neemt dan ook nogal eens een remonte-ruiter op, die in wat al te onzachte aanraking met het beschot is gekomen.

Waar ik hierboven reeds eenige malen liet uitkomen, dat de Australische ponie over het algemeen als een geschikt cavaleriepaard wordt beschouwd, daar zal het iemand, die Indië niet kent, tegenvallen, wanneer hij verneemt, *wat* de ponie nu wel op den langen weg presteeren kan of liever, hoeveel KM. per dag door hem kan worden afgelegd. Als eisch wordt n.l. door den Wapenchef gesteld, dat de eskadrons zonder bezwaar in den Oostmoesson 54 en in den Westmoesson 35 KM.

¹⁾ In 1906 heeft men echter om zoo spoedig mogelijk aan het groote tekort aan paarden bij de veldeskadrons een einde te maken, de 200 in Australië aangekochte paarden onmiddellijk naar Salatiga gebracht en achtereenvolgens in africhting genomen. Het 2^e veldeskadron deed toen tijdelijk dienst als depoteskadron. Het ligt echter in de bedoeling om te Padalarang steeds een 200-tal paarden aanwezig te hebben.

per dag kunnen afleggen en dit eenige dagen achtereen kunnen volhouden. Al dadelijk moet worden opgemerkt, dat deze eisch wordt gesteld voor een eskadron en dat kleinere afdeelingen, bijvoorbeeld officierspatrouilles, meer moeten en kunnen presteeren. Verder zijn terrein en klimaat hier van dien aard, dat eene vergelijking met den afstand, dien b.v. de Ieren der Hollandsche cavalerie kunnen afleggen, geheel onzuiver is.

Op het acclimatisatieproces heb ik reeds gewezen, maar ook al is dit voorbij, dan nog werkt de groote warmte zeer afmattend op het paard; trouwens welk een invloed in het algemeen het klimaat heeft, bewijst wel het verschil tusschen 54 in den drogen en 35 in den natten moesson.

Welke hindernissen in den natten tijd aan marcheerende cavalerie in den weg worden gelegd, heeft wel de marsch van het 3^e eskadron uit Batavia naar Salatiga bewezen.

Dit eskadron n.l. kreeg 25 December 1905 de opdracht, om op 2 Januari 1906 naar Salatiga te marcheeren. De afstand van ruim 500 KM. werd in 16 dagen afgelegd, waarvan 3 rustdagen, dus gemiddeld per dag $\pm$ 40 KM.

Noch terreins- noch klimaatsomstandigheden werkten mede. 's Morgens was het buitengewoon warm, tegen den middag begon het te regenen — die regen hield aan tot 's nachts. Gedurende den marsch, trachtte dus de *zon* zooveel mogelijk afbreuk te doen en kwam men in het bivak, dan deed de *regen* het zijne, terwijl de laatste, ook nog de wegen buitengewoon slecht maakte. Dikwijls stonden de paarden 's nachts in den regen. De modderige bodem maakte het den dieren onmogelijk om te gaan liggen, dus goed uit te rusten, terwijl het voeren zeer moeilijk werd.

Soms moesten de paarden des nachts worden verplaatst, omdat ze tot de knieën in den modder stonden. De regen viel zoo overvloedig, dat de officieren éénmaal hun slaapkamer in het hotel blank vonden staan. Last not least, zorgden tallooze vliegen nog voor de noodige onrust en veroorzaakten bulten, die later weer tot drukkingen aanleiding konden geven.

Wat de wegen betreft, deze verloren door de hevige regens soms dien naam. Zoo was bij Tegal door bandjir de weg overstroomd en moest de colonne ongeveer 5 paal ($7\frac{1}{2}$ KM.) door het water waden.

Het beslag leed ook zeer veel en, toen onderweg de hoefsmid stierf, werd dit er niet beter op.

Bij de inspectie, na aankomst, viel het dan ook op, dat hoewel de paarden er voor het meerendeel goed uitzagen, de voeten in slechten toestand verkeerden.

Geheel zonder kleerscheuren was het eskadron er niet afgekomen. 5 paarden werden onderweg per spoor naar Salatiga gezonden, 10 andere moesten worden achtergelaten en kwamen na het eskadron aan.

Men zal met mij eens zijn, dat onder omstandigheden als die, waar-

onder het 3^e eskadron marcheerde, 35 of 40 KM. per dag voor menigen
ler ook eene zware taak zou zijn.

Tot zoover over den natten moesson; dat ook in den drogen tijd be-
zwaren kunnen voorkomen, ondervonden de officierspatrouilles, die
onder commando van den 1ste-Luitenant-adjutant VAN HEEKEREN VAN
DER SCHOOT gereden werden, de eerste naar het Dieng-plateau, de
tweede naar Djapara, ter verkenning van de nieuw gebouwde pier
bij Tajoe.

De eerste patrouille had voornamelijk met terreinhindernissen te
kampen, de tweede had vooral veel last van de warmte.

De verslagen van de beide patrouilles (waarvan het eerste is opge-
nomen in N°. 2 van het I. M. T. 1906) werden door den Luitenant
VAN HEECKEREN VAN DER SCHOOT bereidwillig tot mijne beschikking
gesteld en hoewel het oorspronkelijk niet mijne bedoeling was, mijn
opstel zoover uit te breiden en ik slechts een indruk wilde geven van
hetgeen het Indische cavaleriepaard is, zoo kan ik toch niet nalaten
van beide verslagen het een en ander over te nemen, omdat er zoo
duidelijk in uitkomt, wat het Indische cavaleriepaard kan, ondanks
moeilijk begaanbaar bergterrein en groote hitte.

De eerste patrouille, die naar het Diengplateau, vertrok den 2^{en} October
1905 uit Salatiga. Zij bestond uit 1 Adjutant-Onderofficier, 1 Europeesch,
1 inlandsch wachtmeester, 1 inlandsch korporaal, 1 Europeesch-, 1 in-
landsch cavalerist, instructeurs en leerlingen der kaderschool.

Den 1sten dag werd afgelegd 57 KM. De weg was vrij goed, eenige
zware hellingen ging men met de paarden aan de hand op en af. Om
half 4 kwam men op de plaats van bestemming aan.

Den 2^{en} dag werd vrij veel met de paarden aan de hand gemarcheerd
en afgelegd van 's morgens 6 uur tot 1¹/₄ uur n.m. 31 KM.

Wat de volgende dagen betreft, geef ik eenige citaten uit het ge-
noemde verslag, met vermelding van het afgelegde aantal KM.

Den 3^{en} dag 20 KM. Het verslag vermeldt o.a. het volgende: Er werd
om 8 uur afgemarcheerd naar Batoer, aan den westrand van het Dieng-
plateau gelegen; er loopt een zeer goede weg naar toe, die over een
afstand van $\pm$ 10 KM. ongeveer 1000 voet daalt; deze weg werd geheel
in stap afgelegd.

Omtrent den 4^{en} dag (27 KM.): Het eerste gedeelte van den marsch
van Dieng tot Banang ($\pm$ 13 KM.) was zwaar, de weg is enorm steil,
zóó zelfs, dat het grootste gedeelte trappsgewijze is bijgewerkt in den
berghelling. Slechts met de paarden aan de hand kon deze afstand
van 6¹/₄ tot 8³/₄ uur v.m. afgelegd worden.

Den 5^{en} dag werd bij groote warmte 51 KM. afgelegd en eindelijk
den laatsten dag 27 KM.

De paarden kwamen in volkomen goede conditie te Salatiga aan.

Wat betreft den tweeden marsch het volgende:

Den eersten dag werd 70 KM. afgelegd, verdeeld in 3 etappes.

Tusschen de 2^e en 3^e etappe was de weg buitengewoon slecht, veel

rolsteen, diepe karresporen, enz. Om 5 uur v.m. uit Salatiga afgemarcheerd, kwam de patrouille om 3 uur n.m. te Poerwodadi aan. Toestand van menschen en paarden was zeer goed.

Den tweeden dag (Poerwodadi—Pati), afstand 49 KM., was de weg zeer goed; het was echter buitengewoon warm.

Om 5³/₄ uur was afgemarcheerd. Bij aankomst te Pati, om 1 uur 's middags, wees de thermometer 129° F. Toch verkeerden manschappen en paarden in goeden toestand.

Den derden dag rust.

Den vierden dag van Pati naar Tajoe, waar de verkenning moest worden uitgevoerd, afstand 30 KM. De weg was zeer goed. Afgemarcheerd 6 uur v.m., aankomst 10 uur v.m.

Den vijfden en zesden dag werden resp. 38¹/₂ en 40 KM. afgelegd; de weg was bijna overal goed, maar het was zeer warm.

Den zevenden dag werd 66 KM. afgelegd en reeds om 4¹/₂ uur v.m. afgemarcheerd, omdat deze weg, van Majong naar Semarang, in het warmste deel van Java ligt.

Bij aankomst te Semarang, 12³/₄ uur, was de toestand der menschen zeer goed; de paarden waren echter vermoeid.

De 8sten dag was weder een rustdag en den volgenden dag werd naar Salatiga teruggemarcheerd, afstand 43 KM.

Bij aankomst te Salatiga waren de paarden in goede conditie.

In Mei 1906 werd door den 1ste-Luitenant der cavalerie F. BUFFART eene officierspatrouille gereden van Salatiga naar Batavia. De afstand bedraagt 560 KM. en werd in 9 dagen afgelegd. Het verslag van dezen rit is opgenomen in eene extra-bijlage 1905 (N°. 19) van het Indisch Militair Tijdschrift. Wij vermelden hiervan nog het volgende:

1 Maart kreeg Luitenant BUFFART de opdracht van den Wapenchef om in Mei d.a.v. met eene patrouille naar Batavia te rijden, als het kon in acht dagen.

Om zooveel mogelijk van de maan te kunnen profiteeren en dus 's nachts te kunnen rijden, besloot Lt. B. den 5en Mei uit Salatiga te vertrekken.

Den 2en April kon hij pas met de training beginnen. Menschen en paarden had hijzelf mogen uitzoeken uit de in Salatiga in garnizoen liggende twee veldeskadrans.

De sterkte van de patrouille was behalve de commandant: 1 Europeesch wachtmeester, 1 Europeesch cavalerist 1ste klasse, 1 inlandsch korporaal en 1 inlandsch cavalerist 1ste klasse. De training werd begonnen met 6 paarden, waarvan 1 als reserve diende. Er werd gedurende de training veel gestapt; ook werden zeer veel steile hellingen beklommen, soms meer dan één uur achtereen.

Den 26sten Mei werd een proefrit gereden naar Magelang (afgelegde afstand 100 KM.) de weg was zeer geaccidenteerd. Na terugkomst was het reservepaard bevangen en viel dus uit.

Den 5en Mei werd te 5¹/₂ uur n.m. afgemarcheerd. De paarden waren

volledig bepakt. De weg was vrij vlak, maar des nachts viel een zware regen. Aankomst te Kendal 6 Mei, 7 uur n.m.; afstand Salatiga—Kendal 74 KM.

Ten 12 uur 's nachts werd van Kendal afgemarcheerd naar *Pekalongan*; aankomst aldaar 7 Mei, 11 uur v.m.; afstand 69 KM.

Vertrek uit *Pekalongan* 12½ uur 's nachts; aankomst te Brebes den 8sten Mei, 1 uur n.m. Wegens overmatige hitte werd hier rust gehouden tot 5½ uur n.m. en toen afgemarcheerd naar Losari; aankomst aldaar 10 uur n.m.; afstand *Pekalongan*—Losari 105 KM. Er werd 19 KM. gemarcheerd met de paarden aan de hand.

Te Losari groote rust.

9 Mei ten 6 uur n.m. afmarsch uit Losari; aankomst te Tomo 10 Mei, 12 uur 's middags, afstand 84 KM. Er werd 14 KM. gemarcheerd met de paarden aan de hand. De inlandsche cavaleristen hadden hun voeten doorgelopen, en de commandant stond hen daarom toe..... hun schoenen uit te trekken en met bloote voeten verder te rijden.

11 Mei ten 6 uur v.m. vertrek uit Tomo. De weg, die dien dag werd gevolgd, was zeer slecht en modderig; er viel een slagregen en er moest veel worden geloopt. Aankomst te *Kosso Malang* 6¾ uur n.m.; afstand 63 KM.

De weg van Tomo naar *Kosso Malang* werd overdag gereden, omdat de commandant bang was, dat de paarden 's nachts zouden storten. Ook wilde hij menschen en paarden een *nachtrust* gunnen.

Den 12^{en} Mei moest de commandant 's morgens nog twee paarden beslaan (er waren reserve-ijzers medegenomen) en kon daardoor eerst om 8 uur v.m. afmarcheeren. Aankomst te Poerwakarta 2½ uur n.m., afstand 48 KM.

Den 13^{en} Mei werd des 's morgens eerst weder een paard beslagen en om 7 uur v.m. afgemarcheerd. Aankomst te Krawang ± 1 uur 's middags, afstand Poerwakarta—Krawang 42 KM. Op 15 KM. afstand van Krawang was 1 paard kreupel geworden en met den trein naar Batavia gezonden, waar de paardenarts zoalkneuzing constateerde.

14 Mei, 5 uur v.m., afmarsch van Krawang; aankomst te Batavia ± 6 uur n.m.; afgelegde afstand 70 KM.

De 4 paarden, die dus in 9 dagen den afstand van 560 KM. hadden afgelegd, verkeerden bij aankomst in betrekkelijk goede conditie. Later gingen zij per spoor naar Djokjakarta en marcheerden van daar naar Salatiga.

Wil het lezen van dit kort verslag van den rit Salatiga—Batavia er toe bijdragen om tot een juist begrip te komen, van wat het tegenwoordige Indische cavaleriepaard kan presteeren, dan moet men wel in aanmerking nemen, dat de prestatie gedurende dezen rit ook vrijwel een uiterste was. De paarden waren bij aankomst in vrij goede conditie, het is waar, maar heel zeker is het ook, dat zij door het effort zeer hebben geleden. Het was geen *oefeningsrit*, maar eene *proef*. Men heeft er uit kunnen leeren, wat men in oorlogstijd, als *uiterste*

van de beste (toen aanwezige) Australische paarden zou kunnen vergen. Het zou natuurlijk onoordeelkundig zijn om er in de eerste jaren aan te denken, de proef te herhalen. Misschien kan dit later, als de kwaliteit van de cavaleriepaarden weder aanmerkelijk is verbeterd, nog eens nut hebben.

S.

... van de beste (toen aanwezige) Australische paarden zou kunnen vergen. Het zou natuurlijk onoordeelkundig zijn om er in de eerste jaren aan te denken, de proef te herhalen. Misschien kan dit later, als de kwaliteit van de cavaleriepaarden weder aanmerkelijk is verbeterd, nog eens nut hebben.

Geachte Spectator,

Met de belangstelling, die het onderwerp verdient, heb ik in Uwe Augustus- en September-afleveringen kennis genomen van de denkbeelden omtrent de oefening en de organisatie der bereden artillerie, door den Kapitein W. E. VAN DAM VAN ISSELT ontwikkeld.

Die belangstelling sluit natuurlijk verschil van meening geenszins uit. Toch is mijn doel niet de vele kantteekeningen, die ik bij de lezing maakte, de vele vraagteekens, welke ik moest stellen, aan Uwe aandacht te onderwerpen. Wellicht, dat van andere zijde de ontwikkelde denkbeelden zullen worden getoetst aan de ervaring, welke slechts de vrucht kan zijn van practijk, aan kennis, gezond verstand en opmerkingsvermogen gepaard.

Mijn doel is slechts eene enkele ernstige waarschuwing te doen hooren.

De Schrijver zegt op blz. 591: „De a.s. stukrijder moet leeren het *stuk te rijden*, d. w. z. een span *trekpaarden* te laten *trekken* en daarna harmonisch met andere stukrijders in eene bespanning leeren samenwerken”. (a)

Volkomen juist.

Daarop laat hij volgen: „Daarom moet van de opleiding tot ruiter niet de hoofdzaak worden gemaakt, op die tot stukrijder meer de nadruk worden gelegd”. (b) Terwijl op blz. 593 te lezen staat: „... de opleiding tot stukrijder eindigt voor den bereden artillerist op den dag vóór dien, waarop hij met groot verlot vertrekt”. (c)

De hier aangehaalde uitspraken vormen even zoovele schakels in het betoog, dat 6 maanden van het oefeningsjaar moeten worden gebezigd voor de individueele opleiding en dat de 6 andere maanden voor oefeningen in batterijverband moeten gereserveerd blijven.

Als sluitrede op de ontwikkeling van dit desideratum, volgt dan o. m.: „Geen Wapen is samengestelder dan de bereden artillerie, geen Wapen bestaat uit zulk een aantal elementen, die niet alleen behoorlijk op zichzelf moeten kunnen werken, doch wier samenwerking verzekerd moet zijn”. (d) Vervolgens: „Zoodra de rollen behoorlijk gekend worden, moet het samenspel beoefend worden”. (e)

Volkomen juist alweder, dit laatste; met dien verstande nochtans, dat iemand, die deugdelijk werk wil leveren, deze uitspraak ietwat scherper zou formuleeren: „Niet voor dat de rollen behoorlijk gekend worden, mag het samenspel beoefend worden”.

Doch, hoe dit zij, uit de aanhaling (c) blijkt, dat de Schrijver het

met de uitspraak (e) niet heel ernstig meent; bij (c) toch gaat hij uit van de onderstelling, dat, terwijl het samenspel reeds bijna 6 maanden in vollen gang is, de rollen nog altijd niet behoeven te worden gekend.

Hierin schuilt eene groote paedagogische fout.

Die fout begint al bij de uitspraak (b). Wie uit stukrijden gaat met een man, die onvoldoende als ruiter is geoefend, zondigt reeds tegen het beginsel (e). Hij vangt reeds een samenspel aan, zonder dat de rollen behoorlijk gekend worden.

De man moet eerst het paard, waarop hijzelf zit, kunnen plaatsen, zooals het noodig is, kunnen brengen, waar dit kan gevorderd worden, de gangen laten aannemen, die worden vereischt, deze naar behoefte kunnen verkorten of verlengen, alvorens men hem mag laten plaats nemen in het meer samengestelde werktuig, dat span of bespanning heet. Meer nog, hij behoort als ruiter reeds in voldoende mate *getraind* te zijn. Nu is het een gelukkig verschijnsel, dat de man, die tot goed ruiter is gevormd, in korten tijd een bruikbaar stukrijder kan zijn. Men kan als regel stellen: een onvoldoend ruiter wordt een slecht stukrijder; een goed ruiter kan een goed stukrijder worden. Op dien grond had ook de uitspraak (b) moeten luiden: „Om dit — het gestelde bij (a) — te bereiken is vóór alles noodig, dat de voorafgaande opleiding tot ruiter zoo grondig plaats hebbe, als de beschikbare tijd en het voorhanden paardenmateriaal het gedoogen”.

De fout, bij (b) begonnen, wordt bij (c) voortgezet; zij wordt bijzonder geïllustreerd door wat de Schrijver er terstond op laat volgen: ... „en tot zoolang behooren sectie- en stukscommandanten hunne aandacht te schenken aan het rijden en de houding van den man, het gelijkmatig trekken van het span, ook op den langen weg, en het behoorlijk samenwerken der stukrijders in de bespanning”. Neen; wanneer in batterijverband wordt uitgerukt en geoefend, dan moet de opleiding der stukrijders voltooid zijn, dan moet de aandacht van allen, de hoogsten tot de laagsten, geconcentreerd zijn op de onderlinge samenwerking, dan moet het niet noodig zijn die aandacht te verdeelen en af te leiden op de onderdeelen der machine.

Zoo beschouwd, zal het ook duidelijk zijn, dat de bijzin, in (d) geplaatst achter „elementen”, behoorde te luiden: „wier samenwerking alleen dan verzekerd kan geacht worden, wanneer zij behoorlijk op zichzelf en, waar doenlijk, bij groepen onderling gecombineerd kunnen werken”. En, is dit laatste het geval, dan is die samenwerking niet alleen verzekerd; zij kan ook in betrekkelijk korten tijd worden verkregen.

Wie bij het onderricht en de opleiding van eene batterij de zelfbeheersching mist om rustig en geleidelijk van het enkelvoudige tot het samengestelde, trapsgewijze, op te klimmen, kan ten slotte slechts met onvoldragen arbeid voor den dag komen.

Ziedaar mijne waarschuwing.

Met de quaestie of het tweede (of derde-halve) dienstjaar aan de

bereden artillerie behoort te worden ontnomen, staat zij slechts zijdelings in verband. Ik roer deze quaestie niet aan.

Slechts klemt de waarschuwing te meer, naarmate men den diensttijd korter maakt.

Met goed gekende rollen kan men „desnoods”, d.i. als de hooft dringt, nog samenspel improviseeren; samenspel met krukken brengt broddelwerk voort.

Mijn dank, geachte Spectator, voor de opname dezer regelen.

Arnhem, 30 Sept. 1907.

LUITENANT-KOLONEL N. BOSBOOM.

De eerste-oefeningstijd bij de bereden artillerie.

In de Augustus- en Septemberafleveringen van dit Tijdschrift heeft de Kapitein van den Generalen Staf VAN DAM VAN ISSELT betoogd, dat voor de bereden artillerie met een eerste-oefeningstijd van één jaar zou kunnen worden volstaan. Waar in de pers zoo vaak reeds tegen de verkorting van dezen oefeningstijd tot 18 maanden werd te velde getrokken, hebben wij natuurlijk met zeer veel belangstelling gevolgd de argumenten en de voorstellen, welke *nog* meerdere bekorting mogelijk konden maken. Bij de bestudeering van Schrijver's opstel deed het ons genoeg te constateeren, dat in hoofdzaak in het oog waren gehouden Nederlandsche toestanden en dat de meening van buitenlandsche schrijvers, betreffende elders heerschende verhoudingen, slechts bij uitzondering vermeld wordt.

Toch, hoezeer wij met vele der aangevoerde *argumenten* instemmen en hoe gaarne wij ook zouden wenschen, dat een eerste-oefeningstijd van één jaar voor de bereden artillerie voldoende ware — alleen reeds wegens de meerdere mogelijkheid om een beter gehalte aan personeel te verkrijgen — achten wij de door den Schrijver gemaakte conclusiën niet vrij van bedenkingen en zullen wij onze bezwaren hieronder in het kort laten volgen.

Ons daarbij hoofdzakelijk bepalende tot het medegedeelde omtrent de *opleiding* en de *oefeningen*, willen wij hier al dadelijk opmerken, dat Schrijver's betoog ons geene aanleiding heeft gegeven om onze denkbeelden te dezen opzichte (voorkomende in de Januari-aflevering, 1907, van dit Tijdschrift) te wijzigen, ja, ons zelfs dienaangaande in onze meening heeft versterkt. Ten einde niet te veel in herhalingen te vervallen, zullen wij nu en dan naar ons Januari-artikel verwijzen.

De eisch, eenerzijds, dat eene batterij steeds over eene voldoende sterkte aan personeel moet kunnen beschikken, om paarden en tuigen behoorlijk te onderhouden en om 's zomers in batterijverband te kunnen oefenen, anderzijds, dat de man niet langer onder de wapenen worde gehouden, dan voor zijne oefening noodzakelijk is, mag noodig en billijk worden geacht. Ook wij hebben vroeger dezen eisch als uitgangspunt genomen voor onze voorstellen. Ten einde aan dien eisch

te voldoen, is het niet noodig de sterkte der jaarlijksche lichting te vergrooten, terwijl aan opkomst van de lichting in twee helften de bekende bezwaren kleven.

Eveneens is het stelsel-TYDEMAN te verwerpen en wel in de eerste plaats, omdat daarbij de eene helft der lichting onder de wapenen blijft in het wintertijdperk, gedurende hetwelk geene batterij-oefeningen voorkomen en de man dus niet verder in zijne oorlogsfunctie wordt geoefend. Doch bovendien is het zeer de vraag, of in dit stelsel het aantal manschappen, dat 's zomers voor de oefeningen beschikbaar is, daartoe ook werkelijk voldoende zal zijn, terwijl er aan den anderen kant 's winters niet zulk een groot aantal noodig is.

Ook komt ons in dit stelsel de voldoende geoefendheid der milicien-wachtmeesters zeer twijfelachtig voor. Onderstellende, dat deze, na hun eerste dienstjaar, op 1 October worden aangesteld, zal het toch zeer zeker aanbeveling verdienen hen in hun nieuwen rang onmiddellijk dienst te laten doen en hen niet eerst een half jaar naar huis te zenden. ¹⁾

Blijven zij echter op 1 October onder de wapenen, dan maken zij opnieuw het wintertijdperk mede, hetwelk voor hen nu niet juist het meest geschikte kan worden geacht. En wanneer zij in den zomer wederom onder de wapenen moeten komen, zijn het juist deze besten der lichting, die het meest het bezwarende van dit stelsel zullen gevoelen; iets, wat niet billijk is en den lust tot het verkrijgen van den onderofficiersrang bij de miliciens stellig niet zal vergrooten.

Opkomst der militie in April — voor de miliciens der batterijen — heeft, zooals wij in ons vorig artikel meenen aangetoond te hebben, niet de bezwaren, welke de Kapitein v. D. v. I. daarvan vreest. Dat de bereden artillerie vroeger — d.i. bij den tweejarigen diensttijd — heeft geijverd om de opkomst der militie in October te verkrijgen, ligt voor de hand. Daardoor werd het toen mogelijk het rij-onderricht onafgebroken te kunnen geven, terwijl men bovendien 's zomers in staat werd gesteld twee volledige lichtingen te gebruiken voor de oefeningen. Het mag evenwel met reden betwijfeld worden, of het wintertijdperk voor de opleiding bij het geschut wel het meest geschikte is, vooral tegenwoordig, nu er van deze opleiding meer dan ooit werk dient te worden gemaakt. Bovendien zou bij een eerste-oefeningstijd van anderhalf jaar de opkomst in October zeer ongewenscht zijn om de in ons vroeger opstel aangegeven redenen. Nog meerdere voordeelen zijn aan de opkomst op 1 April verbonden. Zoo beschikken in dit geval de batterijen 's zomers met zekerheid over een voldoende aantal manschappen voor de oefeningen, terwijl er 's winters niet meer aanwezig zijn, dan voor den dienst bepaald noodig mag heeten. Een belangrijk

¹⁾ In het stelsel v. D. v. I. zouden zij, op 1 October weer naar huis gaande, noch als korporaal, noch als wachtmeester in hun rang eenigen dienst hebben gedaan.

voordeel — meer voor de militieplichtigen zelf — is gelegen in het navolgende: De door loting voor den dienst aangewezenen worden gedurende de maand Maart door den Provinciaalen Adjutant ingedeeld; eerst daarna vernemen zij bij welk Wapen en korps zij worden ingelijfd. Nu heeft de practijk geleerd, dat een groot deel van hen — en wel vooral diegenen, welke hunne verdiensten het minst goed kunnen missen — alsdan zonder werk raken, daar zij en hunne patroons hebben gerekend op het meest voorkomende geval, dat de opkomst in Maart zal plaats hebben. ¹⁾ Worden zij nu bij de bereden artillerie ingedeeld, dan gaan zij in den loop van Maart naar de korpsen om over de onderdeelen daarvan te worden verdeeld, terwijl zij onmiddellijk na deze laatste indeeling weder tot 1 October met verlof naar huis worden gezonden. Velen van hen hebben eene betrekkelijk groote reis gemaakt om het korps te bereiken, waarbij zij zijn ingelijfd; zelfs zijn er miliciens bij, die daartoe uit het buitenland zijn overgekomen. Daar een belangrijk aantal nu het vooruitzicht heeft om den eerstvolgenden tijd zonder werk te zijn, verzoeken zeer velen, of zij hun diensttijd niet onmiddellijk mogen laten ingaan. ²⁾ Dit wordt evenwel slechts bij hooge uitzondering — veelal enkel voor de buitenlanders — toegestaan. Ware de datum van opkomst in werkelijken dienst ook bij de bereden artillerie op 1 April gesteld, dan zou dit dus ook voor een groot aantal miliciens een belangrijk voordeel wezen.

Al deze redenen hebben er ons toe gebracht om bij een 18-maandschen eerste-oefeningstijd 1 April als den meest gewenschten datum voor de opkomst der lichting te beschouwen.

Waarom nu een eerste-oefeningstijd van 18 maanden noodig, en die van één jaar te kort is te achten, zullen wij hieronder nader bespreken.

Laten wij daartoe beschouwen de middelen, welke de Kapitein v. D. v. I. aangeeft om tot een éénjarigen diensttijd te geraken.

In hoofdzaak zijn deze de navolgende:

1. Het niet africhten der geheele lichting als stukrijder.
2. Het bekorten der opleiding als ruiter.
3. Het steeds aanwezig zijn van een groot aantal vrijwilligers, alsmede het onder de wapenen houden van een blijvend gedeelte, sterk eene halve lichting, gedurende 3 maanden.

Ad 1. De indeeling in klassen, zoodanig, dat na eenigen tijd de beste, de gemiddelde en de achterlijke recruten afzonderlijke klassen vormen,

¹⁾ De opkomst bij alle Wapens heeft plaats in den loop van Maart, behalve bij de bereden artillerie en bij de cavalerie.

²⁾ Dit verschijnsel heeft ons bij de indeeling der lichting dit jaar bijzonder getroffen. Telkens wanneer eene groep miliciens zich bij ons vervoegde om ingedeeld te worden, werd door ons, ingevolge Ministerieele Aanschrijving dd. 26 Februari 1907, Afd. Militie en Schutterij (M.), N°. 259, aan deze menschen gevraagd, wie er reeds dadelijk onder de wapenen wilden komen. Steeds verdrong het meerendeel zich om ons heen, ten einde zich daarvoor op te geven.

heeft reeds sedert lang bij de meeste batterijen plaats ¹⁾, doch kwam in de practijk veelal hierop neer, dat zij hoofdzakelijk geschiedde, naarmate van de meerdere of mindere *rijkunstige* bekwaamheid. Ook in het stelsel v. D. v. I. zal dit het geval zijn (blz. 590). Dit achten wij allereerst een nadeel. Wij moeten zoowel op *artilleristisch* — en dit in de eerste plaats — als op *rijkunstig* gebied trachten te verkrijgen, wat maar eenigszins bereikbaar is. Daartoe is een stelsel te kiezen, dat ons in staat stelt op beiderlei gebied de beste krachten op den voorgrond te doen treden, ten einde de geoefendheid in beide opzichten zoo hoog mogelijk op te voeren.

Intensieve oefening — de uitdrukking is den laatsten tijd wel wat erg als machtwoord gebezigd — vermag hier zeer veel, maar er zijn grenzen, die niet te overschrijden zijn, wil men geen half — en dus onnut — werk doen. *Goed* het geschut bedienen en *goed* de spannen rijden, dit zijn de eischen, die wij moeten stellen. ²⁾ Iedere man moet voor beide verrichtingen bruikbaar zijn; het is toch een groot voordeel te achten, dat kanonniers en stukrijders in een gevecht bij het intreden van verliezen onderling verwisselbaar zijn. Goede kanonniers zijn evenwel uit het materiaal, waaruit onze miliciens bestaan, moeilijker te verkrijgen dan bruikbare stukrijders. Manschappen, die slechts als patroonaangever dienst kunnen doen, zouden wij liever in het geheel niet als kanonnier willen gebruiken, om reeds vroeger door ons aangegeven redenen. Tot stukrijder kunnen, blijkens de door ons opgedane ervaring, bijna allen worden opgeleid; het is slechts eene zeer hooge uitzondering — ons is het om zoo te zeggen nooit voorgekomen —, dat men een man, die de geheele voorgeschreven rijkunstige opleiding had medegemaakt, geen span kon toevertrouwen. Natuurlijk zijn er vele nuances in de bekwaamheid als gevolg van meerderen of minderen rijkunstigen aanleg, handigheid en bevattelijkheid. Maar allen kunnen het rijden van een span voldoende leeren. En in tegenstelling met den Kapitein v. D. v. I., die na ± 2 maanden slechts ongeveer twee-derde gedeelte der lichting verder te paard wil opleiden, zouden wij *allen* tot stukrijder willen vormen. Dit is ook *noodig*, wanneer wij steeds in staat willen zijn om met 3 stukken uit te rukken. Want het geringe aantal aanwezige vrijwilligers buiten beschouwing latende — daar zij, eenmaal afgericht zijnde, veelal slechts nu en dan de oefeningen medemaken, omdat zij in de eerste plaats voor „*employementen*” als anderszins in aanmerking komen —, zijn wij hiertoe enkel op onze miliciens aangewezen, en voornamelijk op ééne lichting. Nu zijn er noodig voor eene oefening met 3 stukken: 18 stukrijders + 3 in reserve (voor zieken of met verlof zijnden) = 21 man. Bovendien moeten kun-

¹⁾ Ook de door den Kapitein v. D. v. I. voorgestelde wijze van theorie houden wordt reeds jarenlang toegepast.

²⁾ Niet te vergeten: goed de paarden verzorgen.

nen rijden de 4 officiers-oppassers, 4 milicien-korporaals en 2 ordonnansen. Totaal alzoo c. q. van de zelfde lichting 31 man, die te paard afgericht moeten zijn. Waar nu de presente sterkte eener lichting ongeveer 35 man bedraagt, volgt hieruit, dat het aanbeveling verdient de geheele lichting rijkunstig op te leiden.

Ad. 2. Bekorten der ruiteropleiding is niet mogelijk dan ten nadeele van de rijkunstige bekwaamheid van het personeel en van de bruikbaarheid en den toestand der paarden. De basis voor de beoefening der stukrijderschool moet wezen eene zoo grondig mogelijke opleiding als ruiter; wij hebben daarop reeds vroeger gewezen. Nogmaals zij er uitdrukkelijk de aandacht op gevestigd, dat de ondervinding geleerd heeft, dat men van een goed ruiter in zeer korten tijd een goed stukrijder kan maken. Wij beschouwen den duur der tegenwoordige ruiteropleiding (4 à 4½ maand) als een minimum, waar beneden men niet mag gaan, zonder de degelijkheid dezer opleiding te schaden. Weliswaar zijn wij de meening toegedaan, dat een man na een half jaar van degelijk onderricht zal kunnen optreden als stukrijder, maar alleen in zoover, dat na dit tijdsverloop kan *begonnen* worden met de oefeningen in de bewegingen, die in de gevechtsbatterij voorkomen. En alleen dan is dit nog mogelijk, indien op de eigenlijke ruiteropleiding de nadruk is gelegd. Dat dit laatste ten nadeele van de trekkracht der paarden zal komen, kunnen wij niet toegeven. Integendeel; het is voor de paarden van zeer groot voordeel te achten, dat zij in den recruitentijd gedurende geruimen tijd uit de spannen worden genomen en onder den man moeten loopen, omdat zij daarbij — althans eenigszins — gedwongen worden te gaan in de evenwichtshouding, welke zoo noodig is voor de volharding, duurzaamheid en gehoorzaamheid van het paard. Laat men de paarden zooveel mogelijk in de spannen, dan — men vergeve ons deze algemeen gebruikte doch weinig parlementaire uitdrukking — rijdt men ze spoedig in de soep. Hierover zullen wij wel niet verder behoeven uit te weiden. Dat de recruten bij de treinafdeelingen voor een deel reeds vrij spoedig, ook tegenwoordig gedeeltelijk na ± 5 maanden, reeds naar de detachementen gaan, mag geen argument vormen voor de bewering, dat bij de batterijen de stukrijderschool in dit tijdsverloop eveneens voldoende kan zijn onderwezen. Veelal toch, worden deze gedetacheerde treinmanschappen, die doorgaans niet de slechtsten der lichting zijn, nog eenigszins verder geoefend in de slechts zeer eenvoudige bewegingen, welke zij moeten kunnen verrichten, door het mede gedetacheerde kader, terwijl de overblijvenden in hun garnizoen verder worden opgeleid. Bovendien kan bij de treinafdeelingen, omdat daar geen tijd noodig is voor het aanleeren der geschutbediening, de beschikbare tijd, gedurende het laatste gedeelte der ruiteropleiding, voor een groot deel benut worden voor de beoefening der hulpen van de stukrijderschool, terwijl eenmaal met de stukrijderschool aangevangen zijnde, daaraan ook veel tijd kan worden besteed. Bij de treinafdeelingen wordt alzoo de snelle opleiding tot stukrijder niet

bereikt door verkorting van den duur der ruiteropleiding, maar van dien der stukrijderschool-periode.

De beoefening der stukrijderschool behoort niet vóór Februari aan te vangen. Waar deze oefening steeds buiten moet gehouden worden, is de winter trouwens daarvoor ook niet het meest geschikte jaargetijde; het weder zal het dikwijls niet vóór 1 Maart toelaten en de paarden zouden er te veel onder lijden (verhaartijd).

De berekening, welke de Kapitein v. D. v. I. geeft, om de verhouding te doen blijken tusschen het aantal malen, dat een man te paard komt in het bestaande stelsel en in het zijne, achten wij onjuist. Elke batterijcommandant laat reeds tegenwoordig zijne recruten ieder 6 maal per week rijden. Waar dit bij uitzondering niet geschiedt, ligt de oorzaak alleen en uitsluitend in het niet beschikbaar zijn van manege-uren gedurende het tijdvak, waarin de recruten in de rijbaan moeten rijden, en wanneer dan tevens de omstandigheden het gebruik van eene buitenmanege onmogelijk maken. Dit bezwaar zal zich ook bij het stelsel v. D. v. I. voordoen, waardoor e.g. het tweemaal per dag rijden vanzelf wordt uitgesloten.¹⁾

Als regel, mogen wij dus aannemen, dat in het bestaande stelsel de man op 1 Juni 8×4 (de maand op 4 weken stellende) $\times 6 = 192$ malen te paard is geweest. De Kapitein v. D. v. I. laat zijne klassen gedurende de eerste twee maanden éénmaal per dag rijden en daarna gedurende 4 maanden één- of tweemaal (om den anderen dag). Daar nu in zijne laatste 4 maanden ook de stukrijderschool-periode begrepen is, volgt hieruit, dat alsdan iederen dag ééne zijner beide klassen tweemaal de stukrijderschool gaat beoefenen, terwijl de andere klasse dit eenmaal doet, tenzij de tweemalen rijdende klasse éénmaal de stukrijderschool en éénmaal de ruiterschool beoefent, wat een verkeerd beginsel geacht kan worden, omdat de ruiterschool gekend moet worden, alvorens tot het rijden met spannen wordt overgegaan. Intusschen doen zich al dadelijk de volgende vragen bij ons voor, waarop het antwoord niet twijfelachtig kan zijn. Zijn er daarvoor wel genoeg paarden per batterij beschikbaar, zelfs al laat men ze tweemaal per dag loopen? Is de maatregel mogelijk, al waren er paarden genoeg,²⁾ gelet op den tijd noodig voor op- en aftuigen, aan- en afspannen, en verzorgen van paarden³⁾ en tuigen? Springt deze onmogelijkheid niet te meer in het oog, wanneer wij het programma voor de beste klasse

¹⁾ Wij laten nog buiten beschouwing, of het weder het buitenrijden in den winter steeds toe laat.

²⁾ Zelfs al ware het oefeningsterrein vlak naast den stal gelegen, wat lang niet overal het geval is.

³⁾ Vooral deze verzorging zou al spoedig te wenschen overlaten. Reeds tegenwoordig is dit zoo dikwijls het geval, zeer ten nadeele van de paarden. Er kan niet genoeg op worden gelet, dat de paarden na thuiskomst behoorlijk verzorgd worden.

(in het stelsel v. D. v. I.) beschouwen: opleiding tot milicien-korporaal ¹⁾, artillerie-verkenner en ordonnans, behalve de gewone zaken, die iedere man moet leeren (geschutexercitie, gymnastiek, voetexercitie, gebruik van sabel en revolver, oppakken, theorieën) en wanneer wij daarbij nog in aanmerking nemen, dat de manschappen na 1 Januari ook reeds als stal- en kamerwacht optreden?

Aannemende, dat de stukrijderschool in het stelsel v. D. v. I. gedurende de maanden Februari en Maart wordt beoefend, natuurlijk éénmaal per dag, en bovendien het gunstigste geval veronderstellende, dat beschikbare maneges en goed weder het mogelijk maken in de maanden December en Januari per man wekelijks 9 rijlessen te geven, dan ontvangt de man van 1 October tot 1 April (de maand weder evenals hierboven op 4 weken stellende) aan rijlessen:

1 October—1	December	2	×	4	×	6	=	48
1 December—1	Februari	2	×	4	×	9	=	72
1 Februari—1	April	2	×	4	×	6	=	48

Totaal 168 lessen.

De verhouding van het aantal lessen in het bestaande stelsel tot dat in het stelsel v. D. v. I. wordt dus als 192: 168, of wel 48: 42, eene uitkomst, tegenovergesteld aan die, welke de Kapitein v. D. v. I. meent te verkrijgen, zoodat de door hem hierop gebaseerde conclusie, dat de man in zijn stelsel op 1 April een beter geoefend stukrijder zal zijn, dan in het tegenwoordige op 1 Juni, vanzelf komt te vervallen.

Nochtans willen wij toegeven, dat op 1 April de man de *beginselen* der stukrijderschool kan hebben geleerd, althans in zooverre, dat op dit tijdstip kan worden begonnen met het uitrukken van bespanningen. ²⁾ Na dezen datum moet het rijden met bespanningen verder worden geleerd, zoodanig, dat de vereischte samenwerking tusschen de spannen worde verkregen en dat de moeilijkste bewegingen der stukrijderschool, voor zooveel mogelijk ook in ongelijk terrein, kunnen worden uitgevoerd (korte wendingen, keert maken op smalle wegen, voorbrengen van voorwagens, herstellen van verliezen, enz.). Tevens worden alsdan de bewegingen der gevechtsbatterij onderwezen. Bij al deze oefeningen

¹⁾ Zelfs al valt deze opleiding gedeeltelijk in de avonduren, wat reeds wordt toegepast en waartegen, wanneer er voldoende onderwijskrachten aanwezig zijn, geen bezwaar is.

²⁾ Het rijden van een enkel achterspan behoort de basis te vormen voor de verdere beoefening der stukrijderschool. Hoe moeilijk dit rijden met achterspannen ook is, wordt er het groote voordeel bij verkregen, dat de man onmiddellijk iedere door hem gemaakte fout ziet, hetgeen bij het rijden in eene bespanning lang niet altijd het geval is. Is er nu en dan een enkel moeilijk span bij, dan moet in den aanvang een geoefend man of een gegradueerde op het V. H. paard geplaatst worden, ten einde den beginner behulpzaam te zijn.

zijn in den eersten tijd geene kanonniërs noodig; deze behoeven eerst na half Mei mede uit te rukken, hoewel ook dan nog van de eigenlijke oefeningen in batterijverband geen sprake is. ¹⁾

Ook in het stelsel v. D. v. I. zullen de oefeningen in batterijverband dus wel niet langer dan 4 maanden duren en dit tijdperk komt ons voor de oefening der miliciens en van het lagere kader meer dan voldoende voor. Het vraagstuk toch, op welke wijze van onze moeilijke terreinen door de bereden artillerie het dankbaarst gebruik is te maken, is meer te beschouwen als een onderwerp van studie voor de *officieren*, en deze vinden telken jare opnieuw de gelegenheid, de resultaten hunner ondervinding en overweging te dezen opzichte in de praktijk om te zetten.

Ad 3. Ten einde 's zomers steeds over het noodige personeel te kunnen beschikken, is het in het stelsel v. D. v. I. noodzakelijk om, behalve de ééne lichter, die gedurende dit tijdperk onder de wapenen is, bovendien een 24-tal vrijwilligers per batterij aanwezig te hebben. Afgezien nog van de vraag, of het in een militieleger als het onze gewenscht geacht kan worden, het organieke aantal vrijwilligers dermate te vermeerderen, is het toch zeker in nog meerdere mate de vraag, of het mogelijk zal zijn, dit grootere aantal werkelijk te verkrijgen. Immers het aantal vrijwilligers bij de batterijen is zeer gering en wordt nog steeds kleiner. Over ongeveer anderhalf jaar — wanneer de vrijwilligers van 3 jaar vertrokken zullen zijn — zal het er in dit opzicht vermoedelijk bedroevend uitzien. Hoeveel gunstiger de nieuwe bepalingen betreffende de werving ook mogen zijn, in vergelijking met den vroegeren toestand, zoo geven zij toch nog lang niet genoeg. De positie van den vrijwilliger is nog niet afdoende verbeterd ²⁾ en vooral ook zijn de vooruitzichten niet voldoende. Te dezen opzichte kunnen wij ons geheel vereenigen

¹⁾ Bedoeld wordt, dat in den eersten tijd, wanneer de kanonniërs medegaan (na half Mei), de voertuigen meer dienen om deze manschappen telkens op andere punten te verplaatsen, ten einde aldaar de geschutbediening onder andere omstandigheden te beoefenen. In den aanvang kan dit voornamelijk stuksgewijze geschieden. Heeft men eenmaal daarbij bereikt, hetgeen men wenscht, dan eerst moeten de oefeningen met eene geheele batterij worden gehouden. Was vroeger de oefening in sectieverband als basis voor de verdere oefeningen te beschouwen, nu moet het enkele stuk den grondslag vormen, aangezien het in staat moet zijn, zelfstandig op te treden.

²⁾ Vrijwilligers 2° kl. krijgen minder soldij uitbetaald dan miliciens, daar zij aan korting zijn onderworpen, wat met de miliciens niet het geval is. Een *wachtmeester-vrijwilliger* geniet gedurende de eerste drie jaren, in welke hij zijn rang bekleedt, per dag eene soldij van f1,02, welke verminderd wordt met f0,10 (na één jaar f0,15) korting per dag. Blijft f0,92, waarvan het tafelgeld à f0,50 per dag, betaald moet worden. Alzoo houdt een dergelijk onderofficier in het gunstigste geval f0,42 per dag over. Daarvan moet evenwel nog betaald worden: scheergeld, waschgeld en de bijdrage in de verlich-

met de door den Kapitein v. D. v. I. gedane voorstellen. Flinke bezoldiging voor de *degelijke* kaderleden, instelling van een pensioenfonds voor weduwen en weezen, alsmede het uitsluitend toekennen van burgerlijke betrekkingen in rijks-, provincialen of gemeentedienst aan gewezen militairen ¹⁾, zijn, naast eene betere bezoldiging van den vrijwilliger in het algemeen, de aangewezen middelen om tot een beteren toestand te geraken. Na hetgeen wij reeds dit jaar hebben gezien van de uitkomsten der werving bij een regiment, waarbij zich in vorige jaren van iedere lichting een vrij belangrijk aantal vrijwilligers aanmeldde, tegenover dit jaar slechts één van eene geheele lichting, zijn wij ten opzichte van het verkrijgen van vrijwilligers op deze wijze niet zeer optimistisch gestemd. Trouwens, nu tegenwoordig voor de miliciens het vooruitzicht bestaat, dat zij anderhalf jaar behoeven te dienen, zouden ook de vroegere vrijwilligers van 3 jaar uiterst moeilijk te krijgen zijn. Wij hebben dit vermoeden reeds in ons vorig opstel uitgesproken en de uitkomst van dit jaar heeft o. i. de juistheid ervan bewezen.

Ook schijnt het, dat de meesten te veel tegen een verband van 10 jaren opzien, ook al mogen daarvan 7 jaren in reserve worden doorgebracht. Bovendien is de omstandigheid, dat de aanbrenghremie voor iederen aanbrengher is afgeschaft, oorzaak, dat degenen, die zich vroeger veel moeite gaven om vrijwilligers aan te werven (bijvoorbeeld de opperwachtmeesters), dit thans minder doen, nu hun eigenbelang niet meer bij deze zaak is betrokken.

Om al deze redenen gelooven wij, dat het organiek aantal vrijwilligers niet vermeerderd, doch veeleer verminderd dient te worden, ook om der kosten wille. Daarom zouden wij per batterij een organiek

---

ting en verwarming der kamer. Vergelijken wij hiermede nu hetgeen een milicien-korporaal ontvangt, zijnde $0,67 - 0,25 = f0,42$ per dag, dan is laatstgenoemde nog in gunstiger conditie, omdat van dit bedrag niets meer af gaat. Een milicien-wachtmeester ontvangt ook meer dan een wachtmeester-vrijwilliger, daar hij niet aan korting is onderworpen; hij kan bovendien veelal zoo lang onder de wapenen blijven, als hij wil, doch heeft daarbij nog het voordeel, dat aangezien hij in geen bepaald verband dient, hij den dienst kan verlaten, zoodra hem het oogenblik daartoe het gunstigst voorkomt. Deze verhouding is zeer onbillijk, waar van den wachtmeester-vrijwilliger in den regel heel wat meer diensten worden geveerd dan van zijn collega-milicien.

Teekenend voor den minder gunstigen toestand is het meermalen voorkomend feit, dat de jonge wachtmeesters-vrijwilligers verzoeken hunne soldij niet bij de algemeene uitdeeling te behoeven ontvangen, doch deze afzonderlijk op het batterijbureau te mogen komen halen, daar zij zich voor den troep schamen, dat zij dikwijls nog minder ontvangen dan een milicien-korporaal.

¹⁾ Deze maatregel zou voor het Rijk bovendien het financieele voordeel hebben, dat er niet al te veel gehuwden in dienst zullen blijven.

aantal van 10 vrijwilligers ¹⁾ als grondslag willen aannemen. Dit getal is vermoedelijk *wel* bereikbaar, indien deze menschen eene flinke betaling en goede vooruitzichten erlangen, wat voor een grooter aantal te duur zou worden. Wanneer er steeds 10 vrijwilligers bij de batterij aanwezig en 's zomers steeds 2 lichteningen onder de wapenen zijn, zal men altijd alle oefeningen behoorlijk kunnen houden. In ons vorig opstel hebben wij deze getallen dan ook als uitgangspunt aangenomen.

Met het onder de wapenen houden van een blijvend gedeelte ter sterkte van eene halve lichteniging gedurende de maanden October tot en met December kunnen wij ons niet vereenigen en wel om twee redenen. In de eerste plaats, omdat die halve lichteniging dan niet blijft om verder in hare oorlogstaak te worden geoefend, doch voor allerlei nevendiensten gebruikt wordt, en in de tweede plaats, omdat er eene onbillijkheid in het leven wordt geroepen tegenover de andere helft der lichteniging, die op 1 October met groot verlof vertrekt.

Uit het bovenstaande meenen wij, in verband met ons vroeger opstel, te mogen besluiten, dat het door ons voorgestane stelsel, wat betreft de voorwaarden voor de opleiding en de oefening van den troep, aan alle in billijkheid te stellen eischen voldoet en dat dit met den éénjarigen diensttijd van den Kapitein v. D. v. I. niet het geval is. Waar wij in het algemeen wel met vele der argumenten van dezen Schrijver kunnen medegaan, komen de, als gevolg daarvan door hem gedane, voorstellen ons onuitvoerbaar voor op grond van de hiervoren vermelde bezwaren. Of en in hoeverre een éénjarige eerste-oefeningstijd in de toekomst mogelijk gemaakt kan worden door vooroefeningen buiten het leger, zou een afzonderlijk onderwerp van studie moeten vormen. Zooals de omstandigheden nu zijn, wat betreft den toestand van menschen en paarden, zal de practijk een dergelijken korten diensttijd vooralsnog onmogelijk maken. Wilde men het al beproeven, dan zouden wij eene soort sneldressuur verkrijgen, die zeer ten nadeele van de geoefendheid van ons Wapen zou blijken te zijn. Wat de miliciens leeren, moeten zij *goed* leeren. Wij behoeven ons niet met gemiddelden tevreden te stellen (blz. 589), wanneer wij iets goeds kunnen krijgen. Het groote voordeel, dat men eene indeeling der recruten, en voor het rij-ondericht en voor de geschutopleiding afzonderlijk kan treffen, ²⁾ wat in het door ons voorgestane stelsel ³⁾ mogelijk is, is hierin gelegen, dat

¹⁾ Voor oppassers van officieren buiten het korps *zoo noodig* vrijwilligers boven deze formatie te voeren.

²⁾ Voor de theorieën is dit niet noodig, daar de meest intellectueel-ontwikkelden alreeds bij het geschutonderricht op den voorgrond treden.

³⁾ Sommigen achten het in ons stelsel een bezwaar, dat de milicien-korporaals bij hunne aanstelling nog zoo weinig kunnen rijden. Mocht dit werkelijk een bezwaar opleveren, dan is hieraan te gemoet te komen door in den zomer iedere batterij gedurende eenige maanden per dag 5 paarden te doen geven,

men in beide opzichten het hoogst bereikbare kan verkrijgen. Laten wij dit voordeel niet zonder reden prijsgeven.

Wat de *kosten* betreft, deze zullen bij ons stelsel zeker niet meer bedragen dan bij het stelsel v. D. v. I., hetgeen eene eenvoudige berekening leert. Uitgaande van de gegevens der practijk, mogen wij de sterkte eener onder de wapenen zijnde lichter veilig op 36 man stellen. Dit getal als grondslag aannemende, bedraagt de gemiddelde vredes-

presentsterkte in het stelsel v. D. v. I. $\frac{9 \times (24 + 36) + 3 \times (24 + 54)}{12} =$

$= 64\frac{1}{2}$ man, terwijl in ons stelsel (10 vrijwilligers, benevens gedurende 6 maanden 2 lichtingen en de overige 6 maanden 1 lichter) deze sterkte bedraagt: $\frac{6 \times (10 + 72) + 6 \times (10 + 36)}{12} = 64$ man. In de practijk

zou ons stelsel dus eigenlijk nog iets goedkooper zijn, te meer, wanneer men tot eene betere bezoldiging der vrijwilligers zal moeten overgaan. Ook in dit opzicht zou alzoo de 18-maandsche eerste-oefeningstijd, zooals deze door ons werd voorgesteld, de voorkeur verdienen boven den éénjarigen van den Kapitein v. D. v. I.

Wat het verdere betoog van den genoemden kapitein betreft, zoo zijn daarin tal van punten, die ernstige overweging verdienen en waarmede iedere bereden artillerist het wel eens zal zijn. Wij stippen slechts aan: het nu en dan oefenen met 6 vuurmonden (ook met eene complete batterij, te vormen uit de 3 batterijen eener afdeeling); de bespreking van het kadervraagstuk (al zouden wij de opleiding der milicien-korporaals afdeelingsgewijze en die der milicien-wachtmeesters regimentsgewijze willen doen plaats vinden, ter wille van de eenvormigheid en ten einde daardoor minder onderwijskrachten aan andere diensten te onttrekken); de maatregelen ter tegemoetkoming aan het kadergebrek in den winter (er zijn al korpsen, waar de employementen tot een minimum zijn beperkt; het zal evenwel voorloopig niet mogelijk blijken om opperwachtmeesters-administrateurs bij den dienst te laten invallen ¹⁾); alsmede — en hierop kan niet genoeg de aandacht worden gevestigd — de op blzn. 675 t/m 678 (1ste helft) aangegeven maatregelen. Eveneens pleit er veel voor de omzetting van het Korps Rijdende Artillerie in 4 cavaleriebatterijen van 4 stukken, hoe ongaarne ook ieder bereden artillerist dit verdwijnen van ons schoonste korps zou zien.

waarop de adspirant milicien-korporaals des avonds rijles ontvangen. Deze paarden hebben dan overdag weliswaar ook wel dienst gedaan, maar, desnoods elken dag andere paarden voor de avondles nemende, kan deze regeling, wanneer zij met oordeel geschiedt, geen *overwegend* bezwaar opleveren.

¹⁾ Alleen mogelijk, wanneer het schrijfwerk belangrijk verminderd wordt, o. a. door niet het werk van hoogere bureaux aan die der batterijen op te dragen.

Anders is het gesteld met de afschaffing der *treinafdeelingen* en der *depots*.

Wij gelooven niet, dat het afschaffen der *treinafdeelingen* in vredes-tijd tot bezuiniging zal leiden. Allereerst is het gebleken, dat het vervoer van militaire goederen, waar dit tijdelijk door particuliere vervoermiddelen plaats had, zeer veel geld kostte. De „vrachtjes” zijn er nu eenmaal en zij moeten vervoerd worden. Ondanks alle mogelijke besnoeiing is het bij het regiment, waarbij wij de eer hebben te dienen, nog steeds noodzakelijk geweest, dat zelfs de batterijen den trein helpen met bespanningen om in den hoog noodigen transportdienst te voorzien. Rijkssubsidie voor eene tramlijn Ede—Harskamp is te duur in verhouding tot de kosten van de daar benoodigde treindiensten; een lijntje naar de legerplaats bij Oldebroek zal uiterst weinig bezuiniging geven.¹⁾ Opleffing van het remontedepot is vermoedelijk niet mogelijk zonder vermeerdering van de kosten der remonteering.

Bovendien is de opleiding der manschappen bij de *treinafdeelingen* niet de zelfde als bij de batterijen; slechts de rijkunstige opleiding komt er gedeeltelijk mede overeen. Rijden van den bok, het gebruik van het lamoentui, inrichting enz. van verschillende treinvoertuigen, samenstelling van en dienst bij den trein in oorlogstijd, zijn zaken, die bij de batterijen niet worden geleerd.

De vredessterkte aan paarden der *treinafdeelingen* behoeft niet te worden aangekocht, doch is afkomstig van de batterijen (soms van de depots) en van de cavalerie, wanneer de paarden voor den dienst bij deze Wapens te oud of om andere redenen minder bruikbaar zijn. Bestonden de *treinafdeelingen* niet, dan zouden deze paarden verkocht moeten worden voor een bedrag, zeer gering in verhouding tot den aankoopsprijs van een bruikbaar paard.

Organiseeren bij mobilisatie met al wat daaraan verbonden is, zonder dat er een stam van kader bestaat, lijkt ons — vooral bij de uiterst moeilijke mobilisatie van onzen trein — niet wel mogelijk. Bovendien hebben de onder de wapenen zijnde manschappen der *treinafdeelingen* bij mobilisatie eene bestemming, welke zij onmiddellijk op den 1sten mobilisatiedag moeten volgen (korpstrein huzaren), terwijl reeds vóór dien voertuigen moeten worden gehaald.

Bovengenoemde redenen doen het ons niet wenschelijk of noodig voorkomen de *treinafdeelingen* op te heffen. De eerste-oefeningstijd zou hier evenwel — zooals in ons vorig artikel is aangegeven — tot 15 maanden kunnen worden teruggebracht. Ja, wanneer er in vredestijd

¹⁾ Immers vormen de transporten in de legerplaats bij Oldebroek van en naar het station der N. C. S. slechts een klein gedeelte (in den zomer ongeveer $\frac{1}{5}$) van den treindienst, die in de legerplaats verricht moet worden. Doelen plaatsen, doelen bewegen, kogels zoeken, levensmiddelen halen, enz. zijn verrichtingen, welke het aanwezig zijn van eene vrij groote hoeveelheid treinbespanningen noodig maken.

geen treindienst behoefde te worden verricht en de manschappen dus in hoofdzaak alleen in de rijkunst behoefden te worden opgeleid, dan zou men hier met 6-à 7 maanden kunnen volstaan, ¹⁾ (de kadervorming natuurlijk buitengesloten). Zoolang evenwel de transportdiensten noodzakelijk zijn, moet daarvoor ook personeel beschikbaar wezen.

Zooals wij hierboven reeds terloops opmerkten, zal de opheffing van het remontedepot wel niet tot vermindering van kosten leiden. Indien wij voor een gemiddelden prijs van 750 gulden behoorlijke voljarige paarden in voldoende aantal konden aankopen, dan zou zeer zeker het remontedepot weinig reden van bestaan meer hebben. De ervaring heeft evenwel in den laatsten tijd o. i. voldoende aangetoond, dat het niet mogelijk is om in ons land voor dien prijs naar behooren te slagen. Een belangrijk hogere prijs zou wellicht betere uitkomsten geven; nu toch, ziet onze remontecommissie zich de beste paarden voor den neus wegkopen door vreemdelingen, die aanmerkelijk hogere prijzen besteden. Op de onlangs gehouden landbouwtentoonstelling te 's Gravenhage, waarop men nu eens zijne hoop had gevestigd, om een flink aantal paarden te kunnen aankopen, is de bedoelde commissie er slechts in geslaagd één — zegge één — paard machtig te worden. Wel een bewijs, dat het met den aankoop van voljarige paarden treurig is gesteld. ²⁾

¹⁾ De trein-manschappen in Denemarken, met een eerste-oefeningstijd van ééne maand, behoeven waarschijnlijk alleen eenigszins van den bok te kunnen rijden. Wij kunnen ons althans het geval niet denken, dat een man, die niet kan rijden, in ééne maand tot stukrijder kan worden gevormd. De inrichting van *onze* treinen eischt echter het rijden van spannen uit den zadel.

²⁾ Opgemerkt zij, dat ook de voljarige paarden niet onmiddellijk na den aankoop, of korten tijd daarna, naar de batterijen moeten worden gezonden.

Toen men voor het eerst begon met den aankoop van voljarige paarden (in 1905 en gedeeltelijk nog in 1906) geschiedde dit wél. Er bleek evenwel al spoedig, dat deze paarden, na slechts korten tijd bij de batterijen te hebben dienst gedaan, reeds zoozeer hadden geleden, dat de remontecommissie het noodig achtte voortaan minstens 8 maanden te besteden aan het op kracht brengen en aan de africhting der voljarige paarden.

„Het geldt hier” — aldus deze commissie — „niet, evenals bij mobilisatie, „paarden, die alleen gedurende den oorlogstoestand goed bruikbaar moeten „zijn, maar paarden, die gemiddeld 10 jaar lang voor alle diensten moeten „gebruikt worden”.

Op grond van de opgedane ervaring werd dan ook in December 1906 bepaald, dat de oudere paarden, die vóór 1 April worden aangekocht, in geen geval voor 1 October in de batterijen mogen overgaan, en die, welke later worden aangekocht, niet voor 1 April van het daarop volgende jaar.

Tegen den aankoop van uitsluitend voljarige paarden pleit ook het navolgende.

Oudere paarden hebben, alvorens zij door de commissie gezien worden, reeds werk moeten verrichten. De verkooper zal evenwel zorgen, dat de paarden, welke hij van de hand wil doen, er op het oogenblik van den verkoop goed uitzien, o. a. door hen een, somtijds langdurigen, rusttijd te gun-

Met de afschaffing der depots bij de regimenten veldartillerie kunnen wij ons slechts dan vereenigen, wanneer er iets anders voor in de plaats wordt gesteld, zooals bijvoorbeeld eene dresseerschool met burgerpersoneel en onder militair toezicht. Reeds vroeger hebben wij onze meening hieromtrent in het kort weergegeven. De dienst bij de depots heeft nu eenmaal niets gemeen met dien bij de batterijen; het kader beneden den officiersrang, dat daar zeer op zijne plaats is bij de africhting der paarden, heeft hier als artillerist veelal weinig waarde. In hoeverre het nu mogelijk is, het aantal depots te verminderen, bijvoorbeeld tot 2 voor de 4 regimenten, zou een punt van onderzoek kunnen uitmaken. Geheel opheffen, zoolang er niets anders voor in de plaats is, verdient o. i. geene aanbeveling. Africhten van *jonge* paarden bij de batterijen — hoevele voordeelen daaraan ook verbonden mogen schijnen — zal komen ten nadeele van de dressuur der paarden en van de oefeningen der batterijen. Laten wij toch vooral trachten om goed afgerichte paarden te krijgen, want wij hebben deze beslist noodig om goede ruiters te kunnen vormen, welke op hunne beurt weder in staat zijn de paarden behoorlijk te dresseeren. Geringschatting van deze wisselwerking zou noodlottig zijn en voor ons paardenmateriaal en voor de rijkunstige bekwaamheid van ons personeel. Daar bovendien de gebruiksduur van een paard voor een groot deel afhankelijk is van eene goede africhting, zou de miskenning van het genoemde beginsel tot groote kosten leiden. Bijzonder geschikt personeel, dat eene speciale opleiding heeft genoten, mag vooral hier noodig worden geacht. Men neme slechts het „reglement voor de africhting van het artilleriepaard” ter hand om in te zien, welke eischen aan dit personeel gesteld moeten worden. Zeker zou het verkeerd zijn, de eischen nog lager te stellen, waar dit reglement reeds zegt (§ 387): „de ondervinding, verkregen in „de laatste groote oorlogen en bij de vredesmanoeuvres heeft het onvoldoende arbeidsvermogen van de paarden der Artillerie, wat betreft

---

nen. Nu koopt de commissie — natuurlijk niet wetende, welk werk deze paarden vroeger gedaan hebben en hoe zij er toen hebben uitgezien, — deze paarden, wanneer zij bij de monsterring aan de gestelde eischen voldoen. Veie van de op deze wijze gekochte paarden zullen, wanneer er eenige arbeid van hen wordt gevergd, spoedig in conditie achteruitgaan en zelfs minderwaardig blijken.

Mag deze omstandigheid echter tegen het *uitsluitend* aanschaffen van oudere paarden pleiten, zoo zouden wij toch de remontecommissie niet gaarne *geheel* den aankoop van voljarige paarden ontnomen zien. Het kan werkelijk somtijds voorkomen, dat er zich eene gelegenheid voordoet om een bijzonder goed voljarig paard tegen een niet al te hoogen prijs (zooals b.v. den tegenwoordigen van max. 750 gulden) aan te schaffen. Daartoe ware het gewenscht, aan de remontecommissie de bevoegdheid te verleenen om, in plaats van een klein deel van het gewone aantal jonge paarden, ook een zeker getal voljarige te *mogen* aanschaffen.

„de trekkracht, duidelijk aan het licht gebracht, een toestand, waarin „nog geene voldoende verbetering is gebracht”.

Daartoe is eene oordeelkundige dressuur noodig (§ 388). Waar het tegenwoordig al zoo moeilijk is om, met het speciaal opgeleide personeel, behoorlijk afgerichte paarden te verkrijgen, kan de dressuur bij de batterijen niet anders dan onvoldoende uitkomsten geven. Bovendien zouden de batterijen er te veel tijd en arbeidskrachten voor moeten afstaan, welke zoo hoog noodig zijn voor opleiding en oefening van het personeel, terwijl men — gelet op het toch al niet groote aantal paarden per batterij — deze jonge paarden bij de grootere oefeningen en manoeuvres niet zal kunnen missen, tenzij zij boven de tegenwoordige vredesformatie komen; een maatregel evenwel, die om financiële redenen het oprichten van eene 7e veldbatterij per regiment ten koste van het depot — voorstel van den Kapitein v. D. v. I. — vrijwel uitsluit.

Reeds nu beschikken wij bij mobilisatie der batterijen slechts over één — somtijds hoogstens 2 — paarden uit den vredesstam in iedere bespanning. Laten wij zorgen, dat althans deze paarden zoo goed mogelijk afgericht zijn en dat daarvoor geene onafgerichte paarden behoeven te worden genomen. Bij het bestaan der depots,¹⁾ of iets dergelijks, hebben wij ten minste eenigen waarborg, dat de dressuur zoo goed mogelijk heeft plaats gehad, welke waarborg gemist zou worden, wanneer iedere batterijcommandant op eigen gelegenheid „depotje” gaat spelen.

Resumeerende, meenen wij te mogen besluiten, dat de aankoop van voljarige paarden niet tot bezuiniging zal leiden, alsmede dat africhting van jonge paarden bij de batterijen zal geschieden ten koste van den gebruiksduur der paarden en van de oefeningen van het personeel, dus ten nadeele van de gevechtskracht der bereden artillerie.

B.**

¹⁾ Hoewel organiek 31 afgerichte paarden tot de depots mogen behooren, blijft in de practijk het aantal aanwezige paarden daar belangrijk beneden. Ons is o. a. een depot bekend, waar nu reeds geruimen tijd slechts 2 „stam”paarden aanwezig zijn. De overige — bij de trekoefeningen zoo noodige — afgerichte paarden worden door de batterijen afgestaan.

Studiereis.

Waar valt, op het gebied van het *Schieten der Veldartillerie*, in het buitenland voor ons het meest te leeren?

Niet in België, dat pas begon met de verwapening. Niet in militielegers als het Zwitsersche; hoeveel daar ook te leeren valt op het gebied van durven, doen en niets onmogelijk achten — op het gebied der artillerie-schiettechniek moeten zij blijven staan aan den voet van den berg en wij willen, kunnen en moeten bergop.

Ook Noorwegen heeft een militieleger.

Niet in Denemarken dat geen Veldartillerie-schietschool bezit. Duitschland en Frankrijk houden wellicht de deur dicht.

Rest: Zweden.

Dit staat op artillerie-schiettechnisch gebied hoog, had op ons een voorsprong bij de verwapening, — voorts door het bezit van een schietschool voor kapiteins en eene voor luitenants — en van minstens ¹⁾ 2 modern (d. i. goed, op de hoogte van den tijd) ingerichte artillerie-schietkampen. ²⁾

Uitzending van een artillerie-officier naar Zweden is dus gewenscht.

Als vanzelf daarvoor aangewezen is de officier, die door zijn eigenschappen, de aangewezen man is om als eersten commandant der definitief georganiseerde Oefeningsbatterij (Nederlandsche Veldartillerie-schietschool) op te treden.

De meeste leering valt dan te trekken uit bijwoning van een cursus aan de schietschool voor kapiteins.

s' Hage, 1907.

P. L. BERGANSIUS,
Kapitein der Artillerie.

---

¹⁾ Mijn gegevens zijn eenige jaren oud.

²⁾ O. a. voorzien van mechanische doelbeweging.

De organisatie eener algemeene veiligheidspolitie,
door P. VAN OORT, Kapitein der Koninklijke Marechaussee.
Haarlem, 1907. DE ERVEN F. BOHN.

De wenschelijkheid eener regeling der veiligheidspolitie voor ons geheele land laat reeds lange jaren op zich wachten en, als zoodanig, is het zeer toe te juichen, dat de Schrijver in bovenstaande studie getracht heeft aan het vraagstuk eene oplossing te geven. Te meer is deze poging van belang, omdat in de laatste jaren meer en meer op den steun van het leger wordt gerekend voor het bewaren van orde en rust, eene taak, waarvoor het leger evenwel in de eerste plaats niet geroepen is. Of de Schrijver echter in deze poging geslaagd is, meen ik te moeten betwijfelen.

De door den Schrijver aangegeven misstanden in de Nederlandsche maatschappij zijn slechts ten deele weg te nemen door het invoeren van eene krachtige politie; in deze heeft ook de opvoeding van het Nederlandsche volk schuld. Wanneer de Schrijver dan ook meent, dat door zijn stelsel van politie de bevolking zal worden opgeleid en opgevoed in de richting van orde en tucht, dan moet hij zich daarvan geen te groote voorstelling maken. Als de school in deze niet medewerkt, dan zal op den duur geen politiemacht groot genoeg zijn om het volk in de banen van orde en rust te houden.

Kan men het eens zijn met den Schrijver, dat aan de politie in Nederland meer zorg kon worden besteed, toch meen ik, dat hij te ver gaat, indien hij eischt een afzonderlijk krachtig ingericht Ministerie van Politie.

Acht ik aan de eene zijde het verband tusschen Justitie en Politie grooter, dan de schrijver wel zegt, een afzonderlijk Ministerie van Politie met zijne groote bevoegdheden, en waarin alle gemeentelijke en provinciale politiebevoegdheden vrijwel zouden verdwijnen, kan aan de andere zijde niet in den geest van het Nederlandsche staatssysteem liggen en zou daarin waarschijnlijk ook niet gedijen.

Hoeveel goeds ook de Fransche politie moge gehad hebben, het Ministerie kwam voortdurend in botsing met andere bestuurstukken en niet weinig Franschen waren er, die met deze politieregeling niet waren ingenomen.

In nauw verband met deze aangelegenheid staat de wensch van den

Schrijver om de bevoegdheden van den Burgemeester, uitgedrukt in artt. 184—187 der Gemeentewet, over te dragen aan de Politie.

Reeds bij de behandeling der Gemeentewet is over deze zaak een belangrijke strijd gevoerd en met groote meerderheid nam de toenmalige Tweede Kamer de bestaande artikelen 184—187 aan. Bestaat er toch al reeds zooveel neiging om de Staatsalmacht overal te doen gelden, nog erger zou het worden, indien bij de versterking der orde in eene gemeente, steeds zou worden ingegrepen door eene autoriteit, die feitelijk buiten de gemeente staat. Mocht deze toestand tijdens de Fransche regeering hebben bestaan, waar de burgemeester bovendien slechts was de gehoorzame uitvoerder van hem gegeven bevelen, hier, waar hij over eene groote zelfstandigheid in zijn eigen huishouden beschikt, meen ik, dat hem ook deze bevoegdheid moet verblijven. Te meer, omdat veelvuldige werkstakingen, arbeidersconflicten, enz., die ordeverstoringen veroorzaken, dikwijls van zoo ingewikkelden aard zijn, dat slechts een goed kenner der inwendige toestanden hierin hulp kan verschaffen, en dit moet in de eerste plaats de Burgemeester zijn.

Voorts staat de Schrijver voor afschaffing der gemeentepolitie. Ik meen, dat er een niet gering verschil bestaat tusschen den gewonen omgang met publiek uit Leeuwarden of uit Maastricht en aan een dergelijk verschil kan eene gemeentepolitie, die juist voornamelijk te waken heeft tegen kleine maatschappelijke overtredingen, zich aanpassen. Zou men voor dergelijke diensten Marechaussee gaan gebruiken, dan zou deze al spoedig voor elke plaats een eigenaardig cachet gaan aannemen en zich aanpassen aan den volksaard, waardoor de gewilde eenheid in het politiekorps toch spoedig fictief zou blijken. Bovendien rijst de vraag of betreffende het vaststellen van gemeentelijke politieverordeningen en het waken voor de uitvoering daarvan niet spoedig conflicten zouden ontstaan tusschen den Burgemeester en de politieautoriteiten. Op blz. 19 zegt de Schrijver evenwel, dat hij de gemeentepolitie voorloopig wil behouden en zich dus bepalen wil tot eene organisatie van het Rijkspolitiewezen.

Komt het mij reeds eenigszins zonderling voor, dat de Schrijver, die blijkens verschillende uitingen neiging heeft voor een leger met weinig of geen uiterlijken schijn, zonder traditie en met weinig oefening, juist voor zijn politiekorps al die attributen wil behouden, nog zonderlinger is het, dat hij voor het bewaren der inwendige rust bij een volk eene macht wil scheppen, die veel krachtiger is, dan het leger, dat hij uit dat volk tegen den buitenlandschen vijand wil scheppen. Beschouwt hij verder, krachtens de inleiding, de Nederlanders als een slecht gedisciplineerd volk, dan is het mij nog meer een raadsel, hoe dat volk, waarvoor hij, om het in toom te houden, over zulk eene geweldige macht

wil beschikken, in zichzelf de kracht moet vinden om tegen een buitenlandschen vijand op te treden.

Bovendien geloof ik niet, dat eene dergelijke politiemacht te formeeren zal zijn, indien men de elementen niet uit het leger trekt. De vorming, in zichzelf, zonder den steun van het leger, acht ik vrijwel onmogelijk. Gaat men dan ook hier te lande ooit over tot het vormen van een zoogenaamd volksleger, dan zal de politiemacht van den Schrijver nooit boven dat niveau stijgen, m. a. w. volgens zijn eigen zeggen, te kort schieten.

Hierbij moet ik beslist opkomen tegen de meening van den Schrijver dat het optreden van het leger, bij binnenlandsche onlusten, onzedelijk is. Is dan het optreden der politieambtenaren ook niet onzedelijk, of moeten deze tot eene dusdanige bende Praetorianen vervormd worden, dat zij geheel buiten de maatschappij staan en hierop alleen van tijd tot tijd worden losgelaten.

Het handhaven van het gezag van den Staat kan nooit een onzedelijk iets genoemd worden.

Eene andere vraag is evenwel: wordt in den tegenwoordigen tijd niet te spoedig de hulp van het leger ingeroepen? Deze vraag, meen ik, in beslist bevestigenden zin te moeten beantwoorden. Het leger mag slechts in de uiterste noodzaak te hulp geroepen worden; het is verkeerd het te gebruiken als schrikaanjagend middel, het mag niet preventief, doch het moet alleen repressief optreden.

Zooals de Schrijver ook zegt op het laatst van blz. 35, mist het leger de geschiktheid voor het preventief optreden, het wordt daarvoor niet opgeleid en kan dus nooit te werk gaan als een marechaussee troep of een politiekorps zou doen.

Het zou dus zeker gewenscht zijn te beschikken over een mobiel korps, dat ten tijde van ernstige rustverstoringen tot steun en hulp van het gezag in eene bepaalde gemeente kon optreden.

Met den Schrijver zijn wij van gevoelen, dat de instelling der Rijksveldwacht in 1856 als eene bepaalde fout is aan te merken. Het ware toen aangewezen geweest om door uitbreiding der marechaussee te komen tot eene Rijkspolitie.

De omstandigheid toch, dat België, Frankrijk, Italië nagenoeg de zelfde organisatie van Gendarmerie hebben, alle berustende op het Fransche decreet van 1791, om niet verder terug te gaan, ontslaat mij van de verplichting om nog verder de voortreffelijkheid van een dusdanig georganiseerd korps te bepleiten.

De bovengenoemde invoering was echter in 1856 verre van gemakkelijk. Men moet toch niet vergeten, dat de marechaussee in Noord-Brabant, Zeeland en Limburg, die toen ter tijde alleen bestond, eene voortzetting was van de Fransche Gendarmerie. Deze was aldaar gevestigd nagenoeg van af 1795 tot 1814, had zich aldaar ingeleefd en

voor de veiligheid zeer goede diensten bewezen. In de noordelijke provinciën was de Fransche gendarmerie eerst gevestigd in 1811 om in 1813 weder te verdwijnen, te kort om in te leven en alleen lang genoeg om bittere herinneringen na te laten in verband met conscriptiedwang, censuur, enz. Deze herinnering werkte in 1856 nog na en zelfs in 1883, toen de M. v. O. voorstellen deed tot uitbreiding der marechaussee in de Noordelijke provinciën, werden alle oude rancunes tegen de Fransche gendarmerie weder opgehaald en werd de Minister gedwongen zijn wetsvoorstel in te trekken. Eerst in 1889, onder den indruk van socialistische woelingen, was het mogelijk den tegenstand te overwinnen en de marechaussee in het Noorden te vestigen,

Niet goed te keuren acht ik het echter, dat de Schrijver met zooveel geringschatting van de Rijksveldwacht spreekt. Zij toch heeft goede diensten bewezen en bewijst deze nog, al kleven aan hare organisatie ook fundamenteele gebreken, en het kan niet goed op de samenwerking, noodig tusschen deze onderdeelen der politie inwerken, indien met dusdanige geringschatting over een der beide takken van dienst wordt gesproken.

In zijn geheele beschouwing wil verder de Schrijver de marechaussee los maken uit het militair verband, terwijl hij toch beslist het militaire karakter wil behouden. Hij meent zich hier te kunnen beroepen op de organisatie van de oude Fransche gendarmerie vóór 1791, omdat die toen niet tot het leger behoorde, doch tot het zoogenaamde „maison du roi”. Hierbij mag evenwel niet vergeten worden, dat het „maison du roi” feitelijk tot het leger behoorde en als zoodanig bij Malplaquet, Neerwinden, enz. heeft medegevochten. Ook onder NAPOLEON I behoorde de Garde tot het „maison de l'Empereur”. Niemand zal nu toch daarom willen beweren, dat de Fransche Garde niet tot het leger behoorde.

Voorts heb ik reeds op vorige bladzijden den twijfel geopperd of het mogelijk zal zijn, militaire beginselen in een korps te doen wortelen, zonder dat het werkelijk militair is. Gaat men na, welke pogingen er al gedaan werden, om de bestaande gemeentelijke politiekorpsen tot eene soort militaire inrichting te maken, waarbij een groot deel van het personeel vroeger tot het leger behoorde, en hoe weinig resultaat dit opleverde, dan acht ik het een droombeeld om dit door te voeren in een korps, dat zich over het geheele land uit strekt. En ware nu nog dit korps in groote verbanden te zamen gevoegd, dan zou ik het nog eenigszins mogelijk achten, doch het is in zijn geheel verspreid en daar, waar men bij de marechaussee reeds met zorg er voor waken moet, dat de militaire tucht niet verslapt, zal dit bij het korps van den Schrijver nog in veel grootere mate het geval zijn. Zijn korps zal vermoedelijk boven het niveau van de Rijksveldwacht niet stijgen.

De vorm, waarin de Schrijver de Politiewet gegoten heeft, acht ik voor ons land niet geschikt, voornamelijk wegens de uitgebreide en vrijwel onbeperkte bevoegdheid aan de Politie toegekend. Is er zeker veel voor eene wettelijke regeling der politiebevoegdheid te zeggen, zoo zou deze toch in ons land beperkter moeten zijn, dan door den Schrijver wordt voorgesteld.

Wenschelijk zoude het te onzent zeker zijn, dat men kon beschikken over eene mobiele afdeeling marechaussee.

België heeft een „escadron mobile de gendarmerie”, in gewone tijden te Brussel in garnizoen. Frankrijk beschikt eveneens over dergelijke afdeelingen.

Bestonden deze ook bij ons, dan zou het mogelijk zijn, om het leger langer thuis te houden dan nu het geval is, terwijl men altijd over menschen zou kunnen beschikken, die bijzonder geschikt zijn om bij orderverstoringen op te treden. Het eerste moet bovendien als een niet gering voordeel voor het leger zelf geacht worden, omdat het gebruik van korpsen van het leger tot versterking der politiemacht, vooral bij eenigszins langen duur der rustverstoring, noodlottig voor de geoefendheid van den troep is.

Met den Schrijver wordt gaarne ingestemd, dat de lotsverbetering van den marechaussee urgent is. Het korps verloopt en zijn beste leden verlaten, zoo spoedig mogelijk, het korps, omdat zij in de burgermaatschappij een veel beter loon kunnen vinden.

F. E. M. DIEKHOF,

1ste Luitenant der Veldartillerie.

Eene Nederlandsche Vereeniging voor Luchtscheepvaart.

Op 19 October j.l. vergaderden te 's-Gravenhage talrijke belangstellenden, waaronder vele mannen van naam en positie, tot stichting eener Nederlandsche

VEREENIGING VOOR LUCHTSCHIEPVAART.

Een aantal der aanwezigen verklaarden reeds dadelijk als lid toe te treden.

Nadat de Luitenant ter zee L'HONORÉ NABER in eene heldere en zaakrijke rede het doel en streven der Vereeniging had uiteengezet en de urgentie harer oprichting had betoogd om te geraken uit den staat van achterlijkheid en isolement, waarin ons land ten opzichte van het luchtscheepvaartwezen verkeert, werd over eenige hoofdpunten van de organisatie en den werkkring der Vereeniging van gedachten gewisseld, en eene *Commissie van voorbereiding* benoemd, tot het ontwerpen der Statuten en het voorbereiden eener definitieve Bestuursverkiezing.

In deze Commissie namen zitting de Heeren:

C. J. SNIJDERS, Kolonel der Genie, Voorzitter;

H. J. VAN DER LEEUW, oud-Industrieel;

Jhr. J. H. RAM, oud-Kapitein der Infanterie;

S. P. L'HONORÉ NABER, Luitenant ter zee 1ste klasse;

A. E. RAMBALDO, " " " 2e "

L. ROSENBERG, Directeur der Filiaalinstelling te Amsterdam van het Kon. Meteorologisch Instituut; en

I. VAN RINKHUIJZEN, Reserve-Ritmeester, Secretaris.

Zoodra de Commissie met haren arbeid, die terstond ter hand werd genomen, gereed is, zal zij de reeds toegetreden Leden en hen, die alsnog wenschen toe te treden, samenroepen tot eene algemeene vergadering ter behandeling van de vooraf aan allen toe te zenden Ontwerp-Statuten.

De Vereeniging stelt zich ten doel: „Beoefening en toepassing der luchtscheepvaart in Nederland en zijne Koloniën, voor wetenschap-
Mil. Spect. 1907.

pelijke, militaire, zakelijke en sport-doeleinden". Zij zal haar doel trachten te bereiken door:

- a. het verspreiden van kennis omtrent — en het wekken van belangstelling voor de luchtscheepvaart door het aanschaffen en beschikbaar stellen van aëronautische literatuur, het houden van lezingen en voordrachten, het beleggen van vergaderingen ter behandeling van luchtscheepvaartbelangen en het uitgeven van een tijdschrift;
- b. het aanschaffen van aëronautisch materieel en het ondernemen van ballontochten, deels tot sport-doeleinden en tot vorming van betrouwbare luchtschippers, deels tot wetenschappelijke onderzoekingen, meteorologische waarnemingen, beoefening der ballonfotografie, enz.;
- c. het zoeken van aanraking en samenwerking met gezaghebbende, wetenschappelijke, technische en aëronautische lichamen in binnen- en buitenland; het deelnemen aan het internationaal onderzoek der atmosfeer en aan internationale ballonwedstrijden.

Het bloeiend bestaan van talrijke buitenlandsche luchtscheepvaart-vereeningen, ook in kleine landen, als België, Zwitserland, e.a., het opgewekt leven en de vruchtbare werkzaamheid, welke van vele dier vereeningen uitgaan, wettigen de hoop, dat ook de Nederlandsche Vereeniging voor Luchtscheepvaart levensvatbaarheid zal blijken te bezitten. Moge zij zich ontwikkelen tot een nuttig en krachtig lichaam, eene waardige plaats innemende te midden harer zustervereeningen in den vreemde.

Daartoe behoeft zij den stoffelijken en zedelijken steun en de kracht-dadige medewerking van alle landgenooten zonder onderscheid van stand of richting; in het bijzonder van *de Nederlandsche geleerden*, die ongetwijfeld niet zullen toelaten, dat Nederland langer ten achter blijft bij de vreedzame mededinging der natiën in het wetenschappelijk onderzoek der hoogere luchtlagen, dat elders reeds zulke belangwekkende uitkomsten gaf;

van *de Nederlandsche sportsmen*, die zich met geestdrift zullen wijden aan de edele sport der luchtvaart, welke — niet minder dan eenige andere — vastberadenheid, koenheid en practischen blik vordert en aankweekt, en daarbij een ongeëvenaard natuurgenoet kan schenken;

van *de Nederlandsche zee- en landmacht*, die weet, welke gewichtige en onontbeerlijke hulpmiddelen bij aanval en verdediging beide de luchtballon en het luchtschip, in elken vorm, opleveren voor waarneming en verkenning, voor verkeer, spoedig wellicht ook voor den strijd zelf; hulpmiddelen, die helaas, aan onze landsverdediging nog altijd ontbreken;

van *de Nederlandsche ingenieurs en industrieelen*, die mede hunne

kennis en werkkraft zullen willen besteden aan de verdere ontwikkeling der aëronautische hulpmiddelen en aan de oplossing der belangrijke en moeielijke technische vraagstukken, die zich bij de luchtscheepvaart voordoen; en — *niet het minst* —

van de *Nederlandsche Regeering*, van welke men mag vertrouwen, dat zij het wetenschappelijk streven der moderne luchtvaart op zijne juiste waarde zal schatten en tevens de voordeelen niet zal versmaden, welke de Nederlandsche Vereeniging voor Luchtscheepvaart aan het vaderland in tijd van gevaar zal kunnen aanbieden door de beschikbaarstelling van haar aëronautisch materieel en van een door haar gevormde kern van ervaren luchtschippers, ten bate der Landsverdediging.

Ook op de lezers van dit Tijdschrift doen wij een beroep om steun en medewerking. Zij, die als lid der Vereeniging willen toetreden, gelieven zich schriftelijk op te geven aan den Secretaris der Commissie van Voorbereiding, Riouwstraat 158, den Haag.

De jaarlijksche contributie zal voor *gewone leden* het bedrag van f 10.— niet te boven gaan.

Namens de Commissie van Voorbereiding,

Utrecht, 22 October 1907.

C. J. SNIJDERS.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

AMERIKA (Vereenigde Staten van Noord-).

Enkele mededeelingen en cijfers over gehouden schietoefeningen van de marine-artillerie in N. M. B., N°. 13, en een bericht over de scheiding tusschen veld- en kustartillerie en de samenstelling van elk dezer Wapens in Int. Rev., Oct.

De aankoop van 200 machinegeweren (VICKERS), bestemd voor de kustartillerie, is vastgesteld (M. Woch., N°. 123). Over de positie van de officieren een uitvoerig bericht in Jahrb. A. u. M., Oct.

Int. Rev., Oct., geeft de volgende cijfers over de 2 in aanbouw zijnde, nieuwe slagschepen „Delaware” en „New York”:

de totaalkosten zijn ongeveer 42 mill. Dollar; de schepen alleen kosten resp. 3,9 en 4,3 mill. Dollar; verder:

Lengte	155,45 M.	Bewapening: 10: 30,5 cM. kan.
Breedte	26,30 „	14: 12,7 cM. (gedekt d./e. 127 mM. pantsering.
		4: 4,7 cM.
Waterverpl.	20,000 ton.	4: 3,7 cM. half autom. kan.
Diepgang	8,23 M.	2: 7,6 cM. landingskan.
Kolenvoorraad	2300 ton.	2: Maxim. mach. geweren.
		2: onderzeesche lanceerinr.
Snelheid	21 knopen.	
Pantsergordel o./d. waterlijn	}	280 mM., waarboven
		eene pantsering van
		254 mM.

BELGIË.

Het legerbestuur heeft besloten bij meerdere cav.-regimenten bij wijze van proef volbloeds als troepenpaarden in gebruik te stellen; men verwacht hiervan goede resultaten; Int. Rev., Oct., geeft een kort bericht hierover.

Voor de mobiele verdediging van Antwerpen zijn 40 mach. geweren, stelsel HOTCHKISS, bij de wapenfabriek „de la Meuse” besteld.

Ten einde de in de laatste jaren bij de bereden officieren reeds zeer toegenomen lust in de hippische sport nog meer aan te wakkeren, heeft Prins ALBERT een jaarlijkschen wedstrijd uitgeschreven (van af 1908), waarbij de eischen de volgende zullen zijn:

- 1°. eene rijproef, waarbij kunstmatige gangen uitgesloten zijn;
- 2°. een afstandsrit van 3500 M. dwars door het terrein in een tempo van minstens 500 M. p. minuut;
- 3°. een afstandsrit van 50 KM., af te leggen in hoogstens 4 uren;
- 4°. het nemen van een aantal hindernissen van hoogstens 1,5 M.;
- 5°. het maken van een marsch van $\pm$ 30 KM. in marschtenue, met eene snelheid van minstens 18 KM. p. uur; het paard moet daarbij minstens 80 KG. dragen. (Allg. Schw. M. Z., N°. 38.)

BULGARIË.

Int. Rev., Oct., geeft, in aansluiting aan het medegedeelde op blz. 82, 1907, een uitvoerig bericht over de reorganisatie en de vermeerdering van het leger.

DENEMARKEN.

In M. Woch., N°. 125, een verslag van de oefening van vrijwillige schutters in het gevechtsschieten op 1 Sept. l.l. bij Kopenhaude gehouden. De uitkomsten waren zeer bevredigend.

DUITSCHLAND.

K. Z., H. 8, geeft eenige beschouwingen over bestuurbare luchtschepen (v. PARSEVAL, GRASZ, enz.). In N. M. B., N°. 13, eenige mededeelingen over de 3 groote schepen, welke dit jaar nog van stapel zullen loopen, en over de voorgenomen kustversterkingen a./d. Noordzee (Borkum).

Een overzicht van de organisatie der „Schutztruppe” in Z.-W. Afr. in Int. Rev., Oct. Ziekenzusters zijn vanaf 1 Oct. l.l. in meerdere garnizoenshospitalen naast het mannelijke verplegingspersoneel in dienst gesteld. M. Woch., N°. 123, geeft nog eenige bijzonderheden.

ENGELAND.

Bij de 1ste inf.-divisie zijn bij wijze van proef brigade-telefoon-detachementen en artillerie-telefoon-afdeelingen opgericht; Streffleur, Oct., geeft eenige mededeelingen hieromtrent.

GEDURENDE de laatste manoeuvres der bereden troepen in Schotland heeft een detachement in 24 uren 60 mijlen — waarvan 45 te paard en 15 te voet — afgelegd, om tegen het einde van het gevecht nog te kunnen ingrijpen. Streffl., Sept., geeft over deze manoeuvres nog enkele bijzonderheden.

Een uitvoerig bericht over den mil. geneesk. dienst in het Britsche leger vermeldt *Int. Rev.*, Oct.

In *N. M. B.*, N°. 13, eenige opmerkingen over de cavalerie, ontleend aan de *Hamb. Nachr.* en een kort bericht over het bestuurbare luchtschip, waarschijnlijk „Eduard VII” geheeten.

FRANKRIJK.

Volgens *la Fr. mil.*, N°. 7082, zou de verpleging der troepen van het 12^e en 18^e korps gedurende de herfstmanoeuvres bewerkstelligd worden door 40 automobielen, die dagelijks 50 KM. heen en even zooveel terug hadden af te leggen. Zie over de resultaten *M. Woch.*, N°. 126. In *Streffleur*, Sept., eenige mededeelingen uit de studie van den ing. MÜLLER van de Siemenswerken over den z.g. trein „Renard”. Tevens een bericht over het toegestane crediet van 5 millioen Fr. voor den aankoop van 4 luchtschepen voor de vestingen aan de oostgrens en een nieuw verbeterd type voor den Gen. Staf.

Eenige beschouwingen over de ontslagaanvraag van den Genl. HAGRON behelst *Int. Rev.*, Oct., waarin o.m. de zinsnede: reeds nu blijft de vredessterkte van het Fransche leger 50.000 man bij die van het Duitse leger ten achter, in 1907/08 zal dit tot 70.000 man gestegen zijn. Een en ander is het gevolg van de invoering van den 2-jarigen diensttijd.

In *Jahrb. A. u. M.*, Oct., uitvoerige berichten over de groote cavalerie- en de herfstoefeningen; tevens eenige bijzonderheden over de in-deeling der cav.-divⁿ. en over de vermeerdering der veldartillerie.

M. Woch., N°. 122, bericht de voorgestelde wederoprichting van afzonderlijke pontonnietroepen (tot 1894 bij de artillerie, daarna ingedeeld bij de genie), omdat het niet mogelijk schijnt in den verkorten diensttijd de manschappen in alle takken van dienst — vershillende soorten van bruggen slaan, sappeurs- en mijnarbeid, scheepvaart, wegwerken, telegrafie, luchtscheepvaart en spoorwegdienst — te oefenen. De M. v. O. heeft de oprichting bevolen van eene afdeeling ziekenzusters voor de mil. hospitalen.

In N°. 130 een kort overzicht van de nieuwe bepalingen betr. de opleiding van reserve-officieren.

ITALIË.

In *Streffleur*, Oct., een uitvoerig bericht met teekeningen over de nieuwe infanterie-uitrusting.

Streffleur, Sept., bericht uitvoerig over de tractementen en pensioenen der officieren en over eenige maatregelen ter verbetering van de positie der onderofficieren. Verder eenige cijfers over de lichte 1905.

Na aftrek van 9600 man voor de marine en nog een groot aantal om andere redenen, blijven van het getal van 483.031 dienstplichtigen over 465.860 man; dit getal verdeeld, als volgt:

afgekeurd	116.826,	ingedeeld 1 ^{ste} cat.	93.993,
uitgesteld	118.790,	" 2 ^e "	2,
gedeserteerd	39.894,	" 3 ^e "	96.355.

Van de 1ste cat. werden slechts 77.957 ingedeeld bij de korpsen, de overigen vallen om verschillende redenen af (overleden, later afgekeurd of uitgesteld, ingedeeld bij de 3^e cat., enz.).

De 77.957 man werden, als volgt, verdeeld over de versch. korpsen; de tusschen 2 haakjes geplaatste cijfers geven aan het aantal per onderafdeeling:

Grenadiers.	1247 (52)	Rijd. Art.	269 (45)
Linie-inf.	40.276 (35)	Kust-Art.	1814 (44)
Alpini.	4725 (63)	Vest.-Art.	1986 (53)
Bersaglieri.	5663 (40)	Berg.-Art.	1102 (61)
Cavalerie.	7054 (48)	Genietroepen.	2837 (43)
Veldartillerie.	5713 (31)	Art.-trein.	1151 (29)
		Genie-trein.	366 (37)
Karabiniers.	989	Hosp.-troepen.	1239 (103)
Verplegingstroepen.	811 (67)	Reserve-off. cursus.	385
		Onderoff. cursus.	303

Int. Rev. Oct., geeft een overzicht van den inhoud van het nieuwe dienstreglement (in 2 dln.: 1. opleiding, 2. inw. dienst) en eene beschrijving van de nieuwe uitrusting van den soldaat, beproefd ged. de laatste manoeuvres. (Zie ook Jahrb. A. u. M., Oct.)

JAPAN.

Streffleur, Oct., geeft in extenso het opleidingsprogramma (van 1 Dec. '06 — 1 Maart '07) voor de recruten van het 3^e Garderegiment.

Streffleur, Sept., vermeldt eenige bijzonderheden betreffende nieuwe formaties (2 nieuwe cavaleriebrigades en bij ieder der 18 div. een veldart.-regiment, batterijen van 6 stukken) en bewapening der veldart. (Rohrrüchl. Medji 38, tot nu toe werden totaal 1100 stukken bij KRUPP besteld) der vest.- en der zware artillerie (12 en 15 c.M. houwitsers en 10,5 c.M. kanonnen). Zie ook de uitvoerige mededeelingen in Jahrb. A. u. M., Oct.

Tevens vrij uitvoerig zeer wetenswaardige opmerkingen over de opleiding en oefening der verschillende Wapens.

De veranderingen in het veldart.-regl^t. geeft Int. Rev., Oct.

MONTENEGRO.

Het legerbestuur heeft bij VICKERS, SONS en MAXIM 12 machinegeweren van 7,5 mM. besteld; de patroon stemt overeen met die van het inf.-geweer. (Jahrb. A. u. M., Oct.)

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

In Steffleur., Sept., eene beschrijving met teekening van eene nieuwe kamergeweerpatroon. N. M. B., N°. 13, geeft de volgende cijfers betr. het leger:

Sterkte K. u. K. leger 300.520 man, 59.770 paarden, 1048 bespannen stukken. K. u. K. (Oostenr.) landweer: 35.000 man; Hong. landweer (Honved) 26.900 man. Totaal oorlogsterkte 2 mill. man. Sedert 1889 algemeene dienstplicht, 3 jaren eerste-oefentijd, bij de landweer 2 jaren; recrutencontingent 103.100 man leger en marine; eene verhooging daarvan tot op 125.000 stuitte af op den weerstand van het Hongaarsche parlement; sedert 1903 moest men zich tevreden stellen met eene verhooging van het contingent van de Oostenr. landweer van 10.000 op 14.500 man. Elk jaar worden in verband met een en ander 80.000 man goedgekeurden ingedeeld bij de Ersatzreserve; deze groote massa jongelieden krijgt alzoo eene zeer minderwaardige oefening. De presentsterkte bij de verschillende Wapens is gering. (Inf. comp. 90, landweercomp. resp. 59 en 52 man).

SPANJE.

Rev. mil., Oct., geeft een bericht met tabellen en cijfers over de voeding der troepen te velde en op manoeuvres.

Voor de reorganisatie der marine en kustverdediging, waarover M. Woch., N°. 125, enkele bijzonderheden mededeelt, moet eene leening van 430 mill. Pesetas gesloten worden; het marinebudget 1908 zal van 35 op 50 mill. P. gebracht worden. De vloot, tot nu toe bestaande uit 1 linienschip, 2 pantserkruisers, 6 beschermde kruisers, 5 torpedobootvernielers, eenige kanonneerbooten en 8 torpedobooten, benevens school- en speciale schepen, zal in de toekomst bestaan uit 6 slagschepen, elk van 16.000 ton, 10 kleinere snelle kruisers en 12 torpedobootvernielers. Verder zullen in aanbouw komen 3 linienschepen en 3 torpedobootvernielers.

In Memorial de Artilleria, Juli, '07, een artikel over de zware art. van het veldleger en in de Sept. afl. een bericht (overgenomen in M. Woch., N°. 131) over proeven met de door SCHNEIDER & Co. geleverde batterij 75 mM. snelvuurgeschut van 4 stukken; de resultaten waren zeer bevredigend.

RUSLAND.

In Rev. mil., Oct., een uitvoerig artikel over de begrooting 1907 (Staats-, oorlogs- en marinebegr. in eenige tabellen, vermeldende de onderscheidene posten); tevens eene vergelijking tusschen de begr. '07 en '06.

Naar aanleiding van de opgedane ervaringen in den laatsten oorlog zijn bijzondere bepalingen getroffen — met het oog op de practische

opleiding in den pionierdienst — voor de detachering van een aantal officieren en manschappen der infanterie bij de sapeurbrigades. (Streffleur., Sept.)

ZWEDEN.

Iedere compagnie heeft aan draagbaar gereedschap: 3 scharen, 12 zagen, 100 schoppen, 48 bijlen en 3 kompassen; verder per comp. een verplegingswagen, die eventueel in den winter door eene slede vervangen wordt. Het tentmaterieel op bataljons-voertuigen. (Streffleur., Sept.)

ALGEMEEN.

In „Marine-Nachrichten” geeft Streffleur, Oct., een uitvoerig artikel over: „De nieuwste ontwikkeling van de torpedo”; tevens nog eenige wetenswaardige bijzonderheden over de Oost-Hongaarsche en de Italiaansche vloot.

In Oost-Hong., Noorwegen en Zwitserland worden proeven genomen met nieuwe inf.-projectielen.

Boekaankondiging.

Militaire Aardrijkskunde van Nederland, door H. WIJNAENDTS en P. H. A. DE RIDDER, Eerste-Luitenants der Infanterie, Leeraren aan de K. M. Academie. (Met een atlas van acht kaarten en eene plaat.) *Breda*, 1906. DE KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.

Dertig jaren lang is de naam van PLANTENGA onverbrekelijk met de studie der Militaire Aardrijkskunde van Nederland verbonden geweest. Het „Eerste deel van PLANTENGA”, onder welke benaming de uitgave van 1880 bij zooveel bekend was, en dat in 1894 door den inmiddels tot Majoor van den Generalen Staf en Directeur van de Hoogere Krijgsschool benoemden Schrijver nog zelf kon worden herzien, was eene vraagbaak voor velen, zoo niet voor allen.

Eigenaardig van PLANTENGA'S arbeid is altijd geweest het streng zakelijke karakter, dat vooral in het oog viel, waar de Schrijver het gebied der landsverdediging betrad. Hij vertelde kortweg den toestand en waarom deze zoo geworden was. Van theorieën of stellingen nergens een spoor. Aan PLANTENGA'S „Algemeen Overzicht van het Vesting- en Verdedigingsstelsel” (zie de uitgave 1880) lag „het hoofdbeginsel” ten grondslag, waarvan „bij de vaststelling dezer wet” (de Vestingwet) werd uitgegaan. Als men deze uiteenzetting nog eens herleest, dan moet het in het oog vallen, hoe zij moeilijk thans nog als basis zou kunnen dienen voor een overzicht als bovenbedoeld. Daartoe is het standpunt van 1874 ons voor het tegenwoordige te zwak. Men leest van: geringe getalsterkte, overmachtige tegenpartij, binnenwaarts opstellen, jong en in den krijg onervaren leger; van zwakke macht, laatste toevluchts-oord, gevaar voor het leger, niet in ernstig gevecht wikkelen. Onder die omstandigheden kan het handhaven der neutraliteit meer als faute de mieux worden gedacht. Van een met vertrouwen de grens naderen, kan bij zulke opvattingen toch waarlijk geen sprake zijn. Doch zoo was nu eenmaal het standpunt bij de beraadslagingen over de Vestingwet ingenomen en PLANTENGA gaf het weér, niet als het zijne, doch als getrouw beeld van den tijdgeest. Volgt men aandachtig de kleine, schijnbaar onbeteekenende wijzigingen in de uitgave van 1894 aangebracht, dan wil het toeschijnen, dat de S. reeds met de zich teekenende

nieuwere denkbeelden moest rekening houden. Van binnenwaarts opstellen, van zwakke macht en laatste toevluchtsoord wordt niet meer gesproken, doch het standpunt van de Vestingwet kan moeilijk worden veranderd. Blijkbaar begon het echter reeds moeilijk te vallen, het als inleiding te doen dienen voor een overzicht van het Nederlandsche vesting- en verdedigingsstelsel. In hoeveel sterkere mate zullen de beide officieren, die de nieuwe uitgave van de Militaire Aardrijkskunde moesten bewerken, dit bezwaar gevoeld hebben. Wat zich in 1894 nog slechts teekende als eene strooming, is allengs een krachtige stroom geworden. Zoo juist teekenen zij het in de korte, inleidende schets van de geographische ligging door de vet gedrukte woorden; „Alleen door sterk te „zijn, kunnen wij zorgen, dat een oorlog tusschen ons omringende „rijken inderdaad buiten onze grenzen blijft”.¹⁾ Dat onder sterk zijn, meer bepaaldelijk het veldleger wordt bedoeld, blijkt ons nog later, waar op blz. 124 eveneens met zwaren druk wordt gezegd: „hoe sterker „dat veldleger en van hoe beter gehalte het is, hoe minder neiging „één onzer naburen zal betoonen ons gebied te betreden en zich daar „door ook ons tot vijand te maken”. Blijkbaar hebben de bewerkers dan ook de verzoeking niet kunnen weêrstaan door het opnemen van een hoofdstuk: „de taak der Nederlandsche strijdkrachten”,²⁾ aan het standpunt, door hen ingenomen, verdere uitbreiding te geven. Die taak nu, wordt door hen van tweeërlei aard genoemd: handhaving der neutraliteit in de eerste plaats, verzekering der onafhankelijkheid in de tweede plaats. Al dadelijk echter zij er op gewezen, dat bij dat nieuwe standpunt feitelijk ook het zwaartepunt der beschouwingen naar het vermoedelijke operatietooneel van het veldleger zou hebben moeten zijn verlegd. Waar dit gezocht moet worden, behoeft men niet lang te gissen. Het gevaar voor moedwillige schending der neutraliteit dreigt in hoofdzaak in Limburg, aldus de bewerkers.³⁾ Voortredeneerende zou men dus tot de conclusie kunnen komen, dat Noord-Brabant en Limburg tot de vermoedelijke operatietooneelen kunnen gerekend worden. In het oog loopend schraal is echter de oogst, wanneer men tracht in het werk zijn kennis te dezen opzichte te verrijken, en zoo vormt dan ook het boek van PLANTENGA, dat weldra zal gaan verdwijnen, in menig opzicht eene ruimere bron voor de studie. De vraag: leert men uit dit boek het land kennen? verdient te meer overweging, omdat de bewerkers blijkbaar opzettelijk de aardige schets van Nederlandsche landschapstypen, die voor enkele jaren aan de K. M. Academie het licht zag, hebben ter zijde gelegd. Niemand zal natuurlijk van een leerboek, als dit, uitvoerige terreinbeschrijvingen verwachten, doch als men van Friesland en van Noord-Brabant leest als vermoedelijk of mogelijk operatietooneel, dan mist men noode elk gegeven van die gewesten, zelfs op de zoo duidelijk en smaakvol uitgevoerde overzichtskaarten.

¹⁾ Blz. 9.

²⁾ Hoofdstuk XI, blz. 120.

³⁾ Blz. 123.

Wel vindt men in de Noordelijke gewesten een geheel kanalen-net ingeschetst, en in den tekst toegelicht ¹⁾, hoe deze zich zeer goed zouden leenen „om een aantal marinevaartuigen op de Zuiderzee te brengen”, doch met de kennis van het land staat dit niet in verband. Tegenover verschillende amputaties, die PLANTENGA's leerboek onderging, kan eene dergelijke aanvulling, die men tot de vele uitwassen van het verdedigingsvraagstuk mag rekenen en die hier minder op hare plaats zijn, in geen vergelijking treden.

Met de nieuwe grondslagen, waarop de bekwame bewerkers hun arbeid hebben opgetrokken, konden zij uit den aard der zaak het gebied der subjectieve meeningen niet ontgaan, en vooral niet, waar zij, weliswaar over het geheele werk verdeeld, blijkbaar om het met de stof samen te weven, eene soort verdedigingsplan hebben opgenomen. Zoo vinden wij op de geringe uitgestrektheid van ons land (Hoofdst. IV) de meening gebaseerd, dat het zonder slag of stoot prijs geven van een deel van ons gebied „eene bedenkelijke fout” zou zijn. Feitelijk zouden wij den vijand moeten aanvallen, doch door groote overmacht tot het strategisch defensief gedwongen, spreekt de „noodzaak” den opmarsch des vijands door landweer en landstorm reeds van af de grenzen te vertragen. De strijd der beide veldlegers wordt dan, als vanzelf sprekende, voorgesteld, waarbij de minderheid in getalsterkte door een goed „partij trekken van het terrein” en van den toestand, „waarin de vijand zich bevindt”, moet worden vergoed. Bij „Algemeene vorm der zee- en landgrenzen” (Hoofdstuk III) zijn eenige aanduidingen over grensbewaking gesteld, tegenover „kleine vijandelijke afdeelingen”. Onze „zwakke cavalerie” vermag daartegenover niets. Mits dergelijke beschouwingen in niet te stellige vorm worden opgenomen, waardoor zij immers het karakter van stellige regels zouden gaan aannemen, zou men haar als het natuurlijk gevolg der nieuwere grondslagen van het leerboek mogen beschouwen.

Ietwat anders staat het, als de Schrijvers trachten de teruggaande beweging van het veldleger in verband met de Nieuwe Hollandsche Waterlinie te regelen. „Het veldleger is er niet ter wille van de stelling, „maar de stelling is er voor het veldleger en wel, om dat veldleger „vrijheid van beweging te verschaffen”, zoo luidt het. ²⁾ De Schrijvers stellen zich dan de vesting Holland door landweer en vestingartillerie bezet voor, „dan blijft het actieve leger nagenoeg geheel beschikbaar „voor de operatiën” ³⁾ en is het „dus volstrekt niet noodig met ons „veldleger daarbinnen terug te gaan”. ⁴⁾

Maar waarheen dan? heeft men het recht te vragen, en te meer, waar de bewerkers zich een opmarsch van het veldleger achter den IJssel denken, „willen wij 's vijands marsch naar Holland onderbreken”. Zou het mogelijk zijn eene terugtochtsrichting te construeeren, die dan niet naar Holland voert? De Eerste-Luitenant der Infanterie DE GELDER

¹⁾ Blz. 143.

²⁾ Blz. 175.

³⁾ Blz. 127.

⁴⁾ Blz. 176.

trachtte in zijne „Strategische Studiën” in „De Militaire Spectator” van Juni 1907 in een twintigtal regels in dit netelige vraagstuk licht te verschaffen. Als deze S. dan ten slotte de meening uitspreekt „dat ook wij van strategische flankopstellingen partij kunnen trekken”, dan mag men die meening misschien niet deelen, men mag misschien oordeelen, dat eene grondiger behandeling van zoo diep ernstige zaken, wenschelijk ware, maar in het uitspreken van de meening zelf ligt geen bezwaar. Als men echter de Schrijvers van het leerboek tot staving van hunne theorie, beter bij de overdracht van de theorie op de practijk, ziet vervolgen: „Onze vrijheid van beweging zou echter nog grooter „zijn, wanneer de zekerheid bestond, ten allen tijde aan den IJssel van „oever te kunnen verwisselen, m.a.w. wanneer wij offensieve brugge- „hoofden aan die rivier bezaten”, dan vraagt men zich af: zijn dergelijke beschouwingen, die elken vasten ondergrond missen, hier wel op hare plaats?

Zonder nu de quaestie zelve nader te willen discuteeren, zoo zij toch nog opgemerkt, hoe naast tal van andere factoren, het weerstandsvermogen der liniën eene hoofdrol kan spelen bij de richting, aan de operatiën te geven. Uit den aard der zaak kan het werk hieromtrent niet het juiste licht ontsteken, al geven vele opmerkingen te denken. Het meest trof daarbij wel de meening, dat het front Muiden—Weesp, waarover de kortste verbinding van onze oostelijke grenzen naar Amsterdam voert, door meer moderne werken zou moeten worden beschermd. ¹⁾

Waarom het krijgsgeschiedkundige gedeelte in het nieuwe leerboek zoo beperkt is? In dit opzicht ware eenige uitbreiding wel gewenscht geweest. De wenschelijkheid zou dan tevens gebleken zijn, ook de geïmproviseerde inundatiën in den kring van beschouwing te betrekken. Zij hebben door onze geheele geschiedenis eene rol van ongewone beteekenis gespeeld. Toegegeven moet echter worden, dat de krijgsgeschiedenis eene bron kan zijn, waaruit men alles kan bewijzen, wat men wil. Zoo halen de schrijvers o.a. de mislukte pogingen, tegen Naarden en Woerden ondernomen, als bewijsgrond aan, dat offensieve handelingen, uit het front der N.-H. Waterlinie ondernomen, in den regel groote offers zullen kosten, zonder tot het gewenschte doel te leiden. Nu werd Naarden echter ten slotte in September 1673 vermeesterd, dank zij den onversaagden moed van PALM's mariniers, en de aanslag op Woerden in October 1672 mislukte, omdat LUXEBURG een tegenaanval deed . . . . . door de inundatie. Dan baarde het voortdringen van de Staatsche troepen op de accessen in de richting van Hilversum in 1672 den Franschen heel wat zorg en leidde tot hunne verwoede tegenaanvallen. Doch er is meer. Toen Naarden in 1673 capituleerde, beschikte de Prins daar over 25.000 man. Een ieder schijnt toen een aanval te hebben verwacht op LUXEBURG, die met 13 à 14.000 man bij Zeist afwachting schijnt te hebben toegezien. Hoe zou ons

¹⁾ Blz. 206.

oordeel thans luiden, wanneer de Prins op 14 September in een slag bij Soesterberg de Franschen beslissend zou hebben geslagen? Die veelgeroemde beweging om den rechtervleugel van de toenmalige waterlinie verschijnt dan ook wel in wat ander licht. Over de rekbaarheid van krijgsgeschiedenis en krijgsservaring gaat dan ook steeds meer licht op.

Het kan niet de bedoeling zijn over dit overigens verdienstelijke werk in detail-beoordeelingen te komen. Het zal uit den aard der zaak in veler handen komen, zooals men het ook gaarne toewenscht. Waar het echter bestemd is een standaardwerk als van PLANTENGA te vervangen — daar mocht het niet te onpas zijn eens standpunt tegenover standpunt te stellen. Eerbiedige hulde zij daarbij tot afscheid gebracht aan de nagedachtenis van hem, aan wien velen onzer zooveel verschuldigd zijn, wiens naam dertig jaren met het onderwerp nauw verbonden is geweest.

T.

Ter aankondiging ontvangen.

Legervorming en legerorganisatie, in verband met herziening van de militie- en landweervetten, door W. J. J. HASSELBACH, Kapitein der infanterie, Leraar M. O. Staatswet. en Geschiedenis. *Haarlem*, 1907. VINCENT LOOSJES.

Opstellen over onze Marine, oorlogsschepen en onderzeeërs. Geschreven voor den Nederlandschen Staatsburger, die behoort te weten, wat zijne Marine is en wat zij kan, en die door belangstelling behoort mede te werken tot een doelmatig gebruik van de daaraan besteede gelden, door A. E. THIERENS. 's *Gravenhage*. A. SIJTHOFF JR.

Handleiding bij de uitvoering der Militiewet 1901, ten dienste voornamelijk van de Gemeentebesturen. *Alphen (Z.-H.)*, 1907. N. SAMSOM.

... van de ... in de ... van de ...

... van de ... in de ... van de ...

... van de ... in de ... van de ...

... van de ... in de ... van de ...

... van de ... in de ... van de ...